

Råd for undervisning

Bruk av sakkyndige råd i den sentrale
undervisningssektoren
1945-ca. 2010

Riksarkivaren
2013

Riksarkivaren
Rapporter og retningslinjer 24
© Riksarkivaren, Oslo 2013

ISBN 978-82-548-0121-5

Innholdsfortegnelse

Riksarkivarens forord	5
Innledning	7
Kap. 1 Rådet for videregående opplæring (RVO) med forgjengere	9
1.1 Undervisningsrådet	9
1.2 Eksamenskommisjonen for handelsskolene	10
1.3 Fagopplæringsrådet for handel og kontor	11
1.4 Undervisningsnemnda for handelsgymnasiene	13
1.5 Gymnasrådet	14
1.6 Heimeyrkerådet	15
1.7 Rådet for heimkunnskap og husstell (Heimkunnskapsrådet)	16
1.8 Sjømannsskolerådet	16
1.9 Yrkesopplæringsrådet for håndverk og industri	18
1.10 Landbruksopplæringsrådet	20
1.11 Rådet for videregående opplæring (RVO)	21
Kap. 2 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) med forgjengere	24
2.1 Lærerskolerådet	24
2.2 Lærerutdanningsrådet	25
2.3 Statens lærerkurs	27
2.4 Utvalg for ingeniørutdanning	29
2.5 Ingeniørutdanningsrådet (Rådet for ingeniørutdanning)	29
2.6 Rådet for sosialarbeiderutdanning	32
2.7 De sakkyndige råd for helsepersonellutdanningen – Rådet for sykepleierutdanning, Rådet for vernepleierutdanning, Rådet for ergoterapeut- og fysioterapiutdanning, Rådet for radiografutdanning og Rådet for medisinsk-teknisk laboratoriepersonell (fysiokjemiker/-bioingeniørutdanning)	33
2.7.1 Fellesekretariatet for de sakkyndige råd for helsepersonellutdanning	34
2.8 Rådet for høgskoleutdanning i helse- og sosialfag	35
2.8.1 Fellestjenesten for råd for høgskoler og Statens lærerkurs	37
2.9 Norgesnettrådet	38
2.10 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen – NOKUT	40
Kap. 3 Utdanningsdirektoratet med forgjengere	43
3.1 Forsøksrådet for skoleverket	43
3.2 Spesialskolerådet	45

3.3	Grunnskolerådet (Folkeskolerådet)	46
3.4	Norsk pedagogisk studiesamling	48
3.5	Informasjonssenteret for språkundervisning.	49
3.6	Nasjonalt læremiddelsenter	50
3.7	Eksamenssekretariatet ved Statens utdanningskontor i Oslo og Akershus og statlige utdanningskontor	52
3.8	Nasjonalt senter for læring og utvikling – Læringscenteret	53
3.9	Lærlingrådet	56
3.10	Rådet for fagopplæring i arbeidslivet (RFA)	57
3.11	Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY).	60
3.12	Styresekretariatet i Statlig pedagogisk støttesystem (Statped)	61
3.13	Utdanningsdirektoratet	63
3.14	Senter for IKT i utdanningen	66
Kap. 4	Utvikling av fjernundervisning og voksenopplæring fram mot VOX (Voksenopplæringsinstituttet)	67
4.1	Brevskolerådet	67
4.2	Voksenopplæringsrådet	68
4.3	Norsk fjernundervisning	69
4.4	Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt	70
4.5	Statens ressurs- og voksenopplæringscenter.	72
4.6	VOX (Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk).	73
4.7	Nasjonalt fagskoleråd.	75
Kap. 5	Andre	76
5.1	Foreldreutvalget for grunnopplæringen	76
5.2	Foreldreutvalget for barnehager	77
5.3	Samisk utdanningsråd	78
Oppsummering	80
Litteratur	81
Oversiktsplansjer over utvikling av råd og sentrale organ innenfor undervisningssektoren 1945-2010.		83

Riksarkivarens forord

Bruken av sakkyndige råd har stått sentralt i organiseringen av den statlige undervisningsadministrasjonen helt fra slutten av 1800-tallet, men særlig etter 1945. Mange av disse sakkyndige råd er nå nedlagt, og arkivene er avlevert til Arkivverket. Denne veiledningen tar bl.a. sikte på å belyse hvilke oppgaver som har vært tillagt de enkelte råd, og hvordan de er blitt bygd opp. Veiledningen tar også sikte på å vise hvordan oppgavene er blitt videreført og utviklet gjennom administrative endringer.

Som det går fram av innledningen, har vi hovedsaklig konsentrert oss om å beskrive de sakkyndige råd som har hatt oppgaver rettet mot grunnskolen og den videregående skolen. Dette betyr at råd som bare har hatt oppgaver innenfor universitets- og høgskolesystemet, ikke er omtalt.

Riksarkivaren håper veiledningen vil kunne gi studenter og forskere en nyttig oversikt over utviklingen av sakkyndige råd innenfor undervisningssektoren, og at den vil stimulere til bruk av arkivmaterialet etter disse. Veiledningen er også ment å skulle være en hjelp for Arkivverkets ansatte når det gjelder å håndtere henvendelser fra publikum i forbindelse med dokumentasjon av de sentrale rådene innenfor undervisningssektoren.

Seniorrådgiver Anne Hals har skrevet veiledningen.

Oslo, 23. april 2013

Ivar Fonnes
riksarkivar

Innledning

Undervisningsdepartementenes bruk av sakkyndige råd har vært et særtrekk ved undervisningsadministrasjonen helt fra slutten av 1800-tallet. Undervisningsinspeksjonen (Undervisningsrådet) ble opprettet alt i 1883, og Eksamenkommisjonen for lærerskolene (forløperen til Lærerskolerådet) kom i 1890. Bruken av sakkyndige råd skjøt for alvor fart etter annen verdenskrig. Mellom 1945 og 1960 vokste det fram en rekke nye fagråd. Statskalenderen for 1947 (som var den første som ble utgitt etter fredsslutningen i 1945) viste at det var fem sakkyndige råd innenfor skolesektoren. I 1975 var antallet råd kommet opp i 20. Mange av rådene ble opprettet med hjemmel i lov etter hvert som nye lover om spesielle undervisningsformer ble vedtatt. Hovedmønsteret som utviklet seg de 20–30 første åra etter 1945, var at hvert skoleslag fikk sin egen lov og sitt eget råd.¹

Statskonsult pekte i sin gjennomgang av undervisningsadministrasjonen i 1989 på et par trekk i utviklingen av sakkyndige råd fram mot 1990. Rådene endret gradvis karakter på 1970- og 1980-tallet fra å bidra til å *realisere* politisk formulerte mål for skoleverket gjennom tilsyn og kontroll, til å delta i *utformingen* av politikken. Som en følge av denne endringen ble det viktig for de politiske myndigheter å sørge for at rådene ble sammensatt slik at ulike interessegrupper ble representert. Statskonsult pekte også på at utviklingen, for mange råds vedkommende, hadde ført til framvekst av sterke sekretariater slik at de største rådene etter hvert fikk mer form av direktorater med kollegiale styrever.²

Statskonsults rapport var et viktig bakgrunnsdokument for den stortingsmelding om omorganisering og styring av utdanningssektoren som Utdannings- og forskningsdepartementet fremmet i 1990. De politiske myndigheter følte at den sterke oppdelingen førte til en uklar ansvars- og oppgavefordeling mellom departementet og rådene. Det var ressurskrevende med mange administrative organ, og det hindret til dels muligheten for å gjennomføre en samlet politikk for hele utdanningsfeltet. Samtidig blåste politiske vinder i retning av ønsket om å legge større vekt på målstyring og mindre vekt på regelstyring.³ Som et resultat av stortingsmeldingen ble Rådet for videregående opplæring og Grunnskolerådet nedlagt i henholdsvis 1991 og 1992. Samtidig ble Norsk pedagogisk studiesamling en del av det nyopprettede læremiddelsenteret.

¹ Rådet for fagopplæring i arbeidslivet (heretter RFA). Serie Db stykke 2. Statskonsult Utkast til Rapport 4. Områdegjennomgang av den statlige undervisningsadministrasjonen. Vedlegg 3.

² Ibid: 20–21.

³ St.meld. nr. 37 (1990–1991), *Om omorganisering og styring i utdanningssektoren*: 6–7.

En annen tendens er at mange råd og sakkyndige organ etter hvert fikk kortere og kortere levetid. Mens Forsøksrådet for skoleverket besto i 30 år, hadde Rådet for videregående opplæring en levetid på vel 15 år og Norgesnettrådet 4–5 år. I takt med den store reformvirksomheten i skoleverket fra midten av 1990-tallet med de store skoleprosjektene «Reform 94» og «Kunnskapsløftet», har utviklingen både mot sterkere grad av sentralisering og ønske om å sette ut oppgaver fra departementet ført til en sterkere konsentrasjon av sakkyndige organ. Pendelen svingte altså tilbake. Pr. 1.1.2012 er det bare to råd og tre direktorat og direktoratsliknende organ igjen. Denne forenklingen av styringsstrukturen som har skjedd etter 1975 og særlig etter 1990, har imidlertid ikke ført til at de funksjoner og oppgaver som var tillagt de faglige rådene er blitt borte. De er i stedet helt eller for en stor del videreført i de nye og større virksomhetene.

I denne framstillingen har jeg valgt å beskrive de sakkyndige råd som hovedsakelig har hatt oppgaver rettet mot grunnskolen og den videregående skolen. Jeg har valgt å se bort fra sakkyndige råd hvis arbeidsoppgaver bare har vært rettet mot universitets- og høyskolesektoren (for eksempel Norges forskningsråd). Enkelte råd som blir omhandlet har arbeidet med postgymnasial utdanning, men disse rådene har ofte sprunget ut av eldre råd som har hatt ansvar for skoletyper på nivå med den videregående skolen. I tillegg til de sakkyndige rådene er det tatt med enkelte organ som har hatt en nær tilknytning til disse, enten ved at de har hatt felles sekretariat med ett eller flere råd, som Statens lærerkurs, eller de har overtatt arbeidsoppgaver fra nedlagte råd, som NOKUT.

Jeg har også konsentrert meg om å beskrive de organ som har hatt en tilsynelatende permanent karakter. Midlertidige utvalg er ikke tatt med.

Kap. 1 Rådet for videregående opplæring (RVO) med forgjengere

Dette kapitlet omtaler de råd og nemnder som dels via flere omorganiseringer ender opp i Rådet for videregående opplæring i 1976, jf. plansje 1. Jeg har forsøkt å plassere omtale av det enkelte råd inn i sin organisatoriske sammenheng.

1.1 Undervisningsrådet⁴

Undervisningsrådet var det første råd innenfor undervisningssektoren. Rådet bygger videre på Undervisningsinspeksjonen som ble etablert da eksamen artium ble overført fra Universitetet i Oslo til gymnasene. Ifølge Lov om høiere allmennskole av 17.7.1896 §§ 49–51 og ggl.res. av 28.9.1897 skulle rådet føre tilsyn med både private og offentlige middelskoler og gymnas med eksamensrett. Andre viktige oppgaver var ledelse og kontroll med middelskoleeksamen og eksamen artium og uttalelser i forbindelse med godkjenning av lærebøker. Ifølge loven skulle rådet bestå av en leder og fem medlemmer. Rådet fikk sitt eget sekretariat. Instruks for rådet ble gitt av Kirke- og undervisningsdepartementet 7.2.1905. Rådets medlemmer ble oppnevnt for fem år av gangen.

Fra 1924 skulle Undervisningsrådet også godkjenne søknader fra statsstøttede kommunale høyere allmennskoler om eksamensrett. Ved Lov om høgre almenskoler av 10.5.1935 § 38 ble rådet utvidet til åtte medlemmer. Rådet fikk også innstillingsrett ved ansettelse av rektorer og skolebestyrere. Ved Lov om endring av loven om av høgre almenskoler av 9.6.1939 ble det bestemt at formannen for rådet skulle arbeide i full stilling.

Undervisningsrådet hadde hele tida tilknyttet en medisinsk sakkyndig som skulle uttale seg i saker vedrørende hygieniske spørsmål.

I mai–juni 1940 ble det opprettet et provisorisk undervisningsråd for de ubesatte områdene i Nord-Norge. Det regulære rådet ble avsatt ved ministerpresidentens beslutning av 2.7.1942 og medlemmene gjenopptok ikke sine verv før 10.5.1945. De resterende okkupasjonsåra var Undervisningsrådets medlemmer oppnevnt av NS-myndighetene.

⁴ Omtalen av Undervisningsrådet bygger for en stor del på Andres Svalestuens framstilling i Knut Johannessen, Ole Kolsrud, Dag Mangset (red.), *Håndbok for Riksarkivet*: 302–303.

Undervisningsrådet ble nedlagt da rådets oppgaver ble overført til det nyopprettede Gymnasrådet 1.1.1965, jf. Lov av 12.6.1964 om realskoler og gymnas § 33.

Arkivet

Arkivet er på 79 hyllemeter. Det er avlevert til Riksarkivet. På grunn av rådets lange virkeperiode er arkivet ordnet etter noe ulike prinsipper. I tillegg til forhandlingsprotokoller, kopibøker og journaler finnes det en større serie med resultater fra eksamen artium 1884–1964 som er delt opp kronologisk etter de ulike artiumslinjene. Her finner vi artiumskarakterer for navngitte kandidater. Resultatene ble også publisert i «Universitets- og skoleannaler» mellom 1834 og 1945. Eksamensoppgavene til artium finnes for åra 1903–1907. Disse er også trykt i «Universitets- og skoleannaler». Tilsvarende har man bevart eksamensoppgaver til middelskoleeksamen fra 1876 til 1937.

I sakarkivet er den generelle korrespondansen ordnet på ulik måte. To serier er ordnet etter emne (1897–1939). Mellom 1935 og 1939 finnes det og en serie med diverse korrespondanse ordnet alfabetisk samt en eske ordnet etter arkivnøkkel. Deretter er den generelle korrespondansen ordnet kronologisk etter journalnummer (1940–1964). Generell korrespondanse med skolene er ordnet for seg. Hver skole er ordnet alfabetisk innenfor sin eksamenskrets (totalt ti kretser).

En del materiale om skolene under den tyske okkupasjonen er ordnet for seg.

Organisasjonsmessig tilknytning

Undervisningsrådet lå under 2. skolekontor fram til 1961. De siste åra lå det under Avdeling for allmennutdanning.

1.2 Eksamenskommissjonen for handelsskolene

Eksamenskommissjonen for handelsskolene ble opprettet i 1929 i forbindelse med at ansvaret for handelsskolene ble overført fra Kirke- og undervisningsdepartementet til Handelsdepartementet. Kommisjonen som bygde på den tidligere Sakkyndige komité for handelsundervisningen (etablert 1919), hadde opprinnelig tre medlemmer. Kommisjonen ble i 1949 utvidet til fem hvorav formannen skulle representere handelsnæringen. Kommisjonens medlemmer ble normalt oppnevnt for tre år av gangen.

Eksamenskommissjonen skulle føre tilsyn med handelsskolene særlig når det gjaldt eksamensavviklingen og lærebøker. Ifølge et utkast til instruks for kommisjonen som ble utarbeidet i 1937, skulle den utarbeide eksamensoppgaver, kontrollere handelsskolenes undervisnings- og eksamensordninger og forestå sensur.⁵

⁵ Kirke- og undervisningsdepartementet (heretter KUD), 1. skolekontor P. Serie D stykke 8. Handelsskoleundervisningen 1934–1961.

Ved kgl.res. av 10.8.1951 ble ansvaret for handelsskolene igjen overført til Kirke- og undervisningsdepartementet fra 1.7.1952. Det er først fra dette tidspunkt at vi finner kommisjonen omtalt i statskalenderen. Administrasjonen av handelsfagsprøven ble imidlertid overført fra Handelsdepartementet til Eksamenkommisjonen først 1.7.1955.⁶

Lov om handelsgymnasier og yrkesskoler for handel og kontor av 6.7.1957 nr. 3 fastsatte at det skulle opprettes et nytt råd for yrkesskoler for handel og kontor – Fagopplæringsrådet for handel og kontor. Da det tok noe tid å oppnevne det nye rådet, ble ikke Eksamenkommisjonen avløst av Fagopplæringsrådet før 30.9.1960.

Arkivet

Eksamenkommisjonens arkiv er avlevert til Riksarkivet. Det dekker hovedsakelig åra 1930–1960. Det er imidlertid serier som fortsetter fram til midten av 1960-tallet, dvs. fortsetter i Fagopplæringsrådet for handel og kontors sakarkiv. Kommisjonens forhandlingsprotokoll er bare bevart fra 1937–1945. Serien med kopibøker er bevart fra 1946 og går fram til 1962, dvs. inn i Fagopplæringsrådets periode. For korrespondanse vedrørende handelsfagsprøven går serien helt fram til 1969. Kopier fra Fagopplæringsrådet er også samlet her. Journalene som finnes fra 1936 går helt fram til 1968. Det finnes en egen journal for handelsfagsprøven mellom 1956 og 1965.

Sakarkivet omfatter bl.a. egne serier for eksamensoppgaver og oppgavebesvarelser, likeledes for sensorer. Eksamensprotokoller til handelsfagsprøven går fra 1930 til 1956. Generell korrespondanse med handelsskolene utgjør en av de største seriene (1926–1965), en annen stor serie består av elevfortegnelser og karakterlister (1937–1965).

Arkivet er totalt på om lag 17 hyllemeter.

Organisasjonsmessig tilknytning

Kommisjonen lå under Handelskontoret i Handelsdepartementet fra 1929 til 1952. Ved overføringen til Kirke- og undervisningsdepartementet ble det lagt under 1. skolekontor P fra 1945 til 1960.

1.3 Fagopplæringsrådet for handel og kontor

Ifølge Lov om handelsgymnasier og yrkesskoler for handel og kontor av 6.7.1957 nr. 3 (iverksatt 1.8.1957) ble det opprettet et nytt Fagopplæringsråd for handel og kontor som erstatning for Eksamenkommisjonen for handelsskolene. Det nye rådet ble utvidet med to medlemmer (til sammen sju) i forhold til Eksamenkommisjonen. Av disse skulle fem være skolekyndige, de to resterende skulle representere næringslivet og oppnevnes etter

⁶ Ibid.

innstilling fra Norges handelstands forbund og Landsorganisasjonen. Rådets medlemmer ble oppnevnt for fire år av gangen.

Det første Fagopplæringsrådet ble oppnevnt ved kgl.res. 30.9.1960 og konstituert den 17.10.1960.⁷ Ved midlertidig reglement fastsatt ved kgl.res. 16.6.1961 fikk rådet i oppgave å arrangere eksamener på samme måte som den tidligere Eksamenskommisjonen for handelsskolene, samt uttale seg i spørsmål vedrørende undervisningsplaner, godkjenning av skoler og lærebøker, eksamensreglement og instruksjoner for undervisningspersonell.

Fagopplæringsrådet fikk eget sekretariat fra 1.1.1965.⁸ Fra 1969 fikk Fagopplæringsrådet felles sekretariat med Sjømannsskolerådet og Rådet for sosialarbeiderutdanning og med samme sekretariatsleder som Yrkesopplæringsrådet for håndverk og industri. Rådet ble nedlagt 31.12.1975. Oppgavene ble da overtatt av Rådet for videregående opplæring. Se kap. 1.11.

Arkivet

Fagopplæringsrådets arkiv er avlevert til Riksarkivet. Det utgjør totalt 17 hyllemeter. Arkivene fra Eksamenskommisjonen og Fagopplæringsrådet er til dels blandet sammen. Vi finner derfor en del materiale i Fagopplæringsrådets sakarkiv som går tilbake til tida før opprettelsen av rådet. Sakarkivet er ordnet i to ulike serier. Den første er ordnet etter et eget nummersystem. Den inneholder for en stor del saker som egentlig hører hjemme i arkivet til Eksamenskommisjonen for handelsskolene. Den andre delen av sakarkivet er ordnet etter desimalsystemet (dvs. etter felles arkivnøkkel for statsforvaltningen). Her finner vi bare saker fra Fagopplæringsrådet.

Ellers inneholder arkivet serier med møtoreferat 1965–1975, eksamensoppgaver 1960–1976 og eksamensbesvarelser 1966–1970, karakterprotokoller 1960–1975 og undervisningsplaner og fagplaner 1968–1974. Serien med kopibøker begynner først i 1965. Rådets tidligere årgang er samlet i arkivet etter Eksamenskommisjonen for handelsskolene. Når det gjelder journaler finnes de eldste journalene 1960–1968 i Eksamenskommisjonens arkiv. Journalene mellom 1969 og 1975 mangler. Det er mulig at det ikke ble ført journal for denne perioden, jf. kap. 3.6.

Organisasjonsmessig tilknytning

Fagopplæringsrådet lå under 1. skolekontor P fram til omorganiseringen av Kirke- og undervisningsdepartementet i 1961. Deretter ble rådet plassert under Avdeling for yrkesutdanning.

⁷ KUD, Avdeling for yrkesutdanning. Serie Da stykke 8, mappe Fagopplæringsrådet for handel- og kontorarbeid 1962–1975.

⁸ Ibid.

1.4 Undervisningsnemnda for handelsgymnasiene

En del handelsgymnas, under ledelse av Oslo handelsgymnasium, etablerte på begynnelsen av 1940-tallet et samarbeid om felles eksamensordning. Dette samarbeidet ble til Eksamensnemnda for handelsgymnasiene der 10 av landets 13 handelsgymnas deltok. En komité – Handelsgymnaskomiteén – som ble nedsatt av Handelsdepartementet i 1946, foreslo i sin innstilling (16.3.1949) at det burde oppnevnes en egen undervisningsnemnd for handelsgymnasene.⁹ Andres Svalestuen omtaler Undervisningsnemnda slik i Håndbok for Riksarkivet:

«Undervisningsnemnda fikk fastsatt reglement av Handelsdepartementet 30.6.1950 og skulle bestå av ni medlemmer oppnevnt av Kongen, hvorav fem skulle være skolekyndige og tre av de fire andre representere nærings- og arbeidslivet. Reglementet lister opp følgende arbeidsoppgaver: 1) ta initiativ til fremme av undervisningen ved handelsgymnasene og bistå skolene med råd, 2) gi uttalelser til overstyret om opprettelse av nye skoler, 3) do. om forslag til endringer i undervisningsplanene, 4) gi innstillinger om lærebøker, 5) sørge for inspeksjon av skolene, 6) ordne med eksamensoppgaver, eksamener og sensur. – Fra 1961 fikk Undervisningsnemnda for handelsgymnasiene sju medlemmer ifølge lov 6.7.1957 om handelsgymnasier og yrkesskoler for handel og kontor...»¹⁰

Ved kgl.res. av 10.8.1951 ble ansvaret for handelsgymnasene på samme måte som ansvaret for de lavere handelsskolene, overført til Kirke- og undervisningsdepartementet fra 1.7.1952. Undervisningsnemnda ble nedlagt da rådets oppgaver ble overført til det nyopprettede Gymnasrådet 1.1.1965, jf. lov av 12.6.1964 om realskoler og gymnas § 33.

Arkivet

Undervisningsnemnda begynte arbeidet umiddelbart etter den ble opprettet i 1949. Arkivet som er avlevert til Riksarkivet, omfatter hele perioden nemnda virket, dvs. fra 1949 til og med 1964, og er på ti hyllemeter. Referat fra møter i nemnda går fra 1949–1963. Sakarkivet går fram til 1965/66. Det består av korrespondanse med skolene, ordnet alfabetisk etter skole (1949–1965), annen korrespondanse, bl.a. med Kirke- og undervisningsdepartementet, (1949–1966), stoff om eksamen og pensum, som eksamensreglement, eksamensoppgaver, sensorrapporter, karakterlister, elevstatistikk m.v. (1949–1966), planer, innstillinger, årsberetninger m.v. (1949–1965), budsjettsaker og en serie rundskriv (1949–1965).

Organisasjonsmessig tilknytning

Undervisningsnemnda lå under Handelskontoret i Handelsdepartementet fram til juli 1952. Deretter lå den under 1. skolekontor P fram til omorganiseringen av Kirke- og

⁹ Handelsdepartementet (heretter HD), Handelskontoret. Serie D stykke 147, mappe Undervisningsnemnda for handelsgymnasiene.

¹⁰ Knut Johannessen, Ole Kolsrud, Dag Mangset (red.), *Håndbok for Riksarkivet*, Oslo 1992: 305–306.

undervisningsdepartementet i 1961. Deretter ble den plassert under Avdeling for yrkesutdanning.

1.5 Gymnasrådet

Gymnasrådet oppsto ved en sammenslåing av Undervisningsnemnda for handelsgymnasiene og Undervisningsrådet. Rådet ble opprettet ved Lov om realskoler og gymnas av 12.6.1964 nr. 2 § 33. I loven og i reglement for Gymnasrådet fastsatt ved kgl.res. 25.2.1966 het det at Gymnasrådet skulle

- gi råd i faglige spørsmål som gjaldt gymnas, realskoler og handelsgymnas
- gi forslag til læreplaner
- gi uttalelser for departementet om lærebøker
- gi råd ved tilsetting av rektorer
- føre faglig tilsyn med de nevnte skolene
- vise initiativ ved spørsmål om opptak ved skolene
- lage eksamensoppgaver og ha ansvar for avgangsprøver
- oppnevne sensorer

Rådet skulle ha en formann, nestformann og inntil ni medlemmer oppnevnt av kongen. Ett av medlemmene skulle ha tilknytning til universitet eller høyskole og ett til folkeskolen. Rådet ble oppnevnt for fire år av gangen. Det skulle oppnevnes et arbeidsutvalg på fem medlemmer. Gymnasrådet fikk eget sekretariat.

Gymnasrådet ble nedlagt ved utgangen av 1975 da rådets oppgaver ble overtatt av det nye Rådet for videregående opplæring.

Arkivet

Arkivet er avlevert til Riksarkivet og utgjør 65 hyllemeter. Arkivet inneholder forhandlingsprotokoller, kopibøker, journaler og sakarkiv. Det er og en liten serie med rundskriv fra rådet til skolene og andre. Sakarkivet er delt inn i flere serier hvorav en serie med journalsaker (dvs. saker ordnet kronologisk etter journalnummer) er den største. I tillegg består sakarkivet av en serie med generell korrespondanse med skolene, ordnet alfabetisk etter eksamenskrets, og en serie med rapporter og søknader om forsøksordnet undervisning, ordnet dels etter fag dels etter skole og eksamenskrets (pr år). En annen stor serie utgjøres av eksamensinnberetninger ordnet kronologisk etter skoletype. Lærerkartotek er ordnet dels etter eksamenskrets, dels etter skole og dels alfabetisk.

Organisasjonsmessig tilknytning

Gymnasrådet lå under Gymnaskontoret i Avdeling for allmennutdanning.

1.6 Heimeyrkerådet

Heimeyrkerådet som opprinnelig het Landsrådet for heimeyrke, ble opprettet ved stortingsvedtak av 2.4.1935. Rådet lå under Landbruksdepartementet fram til 1.7.1955. Ved kronprinsens res. av 30.6.1955 ble det omorganisert og overført til Kirke- og undervisningsdepartementet under navnet Heimeyrkerådet. Kronprinsens res. av 13.4.1956 ga reglement for rådet. I følge denne resolusjonen skulle rådet bestå av sju medlemmer hvorav to skulle oppnevnes etter forslag fra Norges husflidslag, to etter forslag fra Landscentralen for småindustri og tre av departementet. Rådet skulle velge et arbeidsutvalg på fire personer og ble oppnevnt for fire år av gangen.

Rådet hadde hele tida til oppgave å yte hjelp til å fremme offentlige tiltak innenfor husflid og småindustri, og det skulle være departementets sakkyndige i saker vedrørende disse områder. Etter omorganiseringen skulle rådet også gi innstilling til departementet ved tilsetning av styrere ved husflidsskolene og tilsetning av husflidsinspektører, samisk konsulent og landskonsulenter i husflid og småindustri.

Statens støtte til småindustrien ble overført fra Kirke- og undervisningsdepartementet til Industridepartementet 1.7.1961. Industridepartementet fant ikke at det hadde behov for et eget råd, og Heimeyrkerådet ble følgelig lagt ned.¹¹

Arkivet

Heimeyrkerådet hadde ikke noe eget arkiv. Sekretariatsfunksjonene ble opprinnelig ført av Landbruksdepartementet. I Heimeyrkekontoret under Landbruksdepartementet finner vi årsberetninger 1937–1941, møtereferat 1936–1953 og regnskap 1935–1936. Fra annet halvår 1955 til 1961 ble rådets sekretariatsfunksjoner utført av 7. skolekontor (Heimeyrkekontoret) i Kirke- og undervisningsdepartementet. Her finner vi referat fra Heimeyrkerådet 1941–1961 samt et legg om administrasjonsordningen og reglementet for rådet 1941–1956. Avdeling for yrkesutdanning i samme departement inneholder også et legg om rådet i forbindelse med nedleggelsen.

Organisasjonsmessig tilknytning

Heimeyrkerådet lå under Husstellkontoret i Landbruksdepartementet fram til første halvår 1955. Etter overføringen til Kirke- og undervisningsdepartementet ble det plassert i 7. skolekontor.

¹¹ KUD, Avdeling for yrkesutdanning. Serie Da stykke 9, mappe 4. Notat av 2.10.1961 og brev til rådsmedlemmene av 14.11.1961.

1.7 Rådet for heimkunnskap og husstell (Heimkunnskapsrådet)

Rådet ble oppnevnt ved kgl.res. av 20.10.1961. Rådet skulle ha formann, nestformann og sju medlemmer og ble oppnevnt for fire år av gangen. Det skulle også velges et arbeidsutvalg på tre til fem medlemmer der formann og nestformann skulle være med. Utvalget skulle ha minst to møter i året og rapportere fra møtene til departementet. Kontoret for husstell og husflid i Kirke- og undervisningsdepartementet skulle være sekretariat for rådet.

Heimkunnskapsrådet skulle gi råd til og ta initiativ overfor departementet vedrørende opplæring i heimkunnskap og husstell. Det skulle også medvirke til forbedring og fornying av undervisningsplaner og undervisningsmaterieell innenfor rådets fagområde.

Rådet for heimkunnskap og husstell ble nedlagt ved utgangen av 1975 da rådets oppgaver ble overtatt av det nye Rådet for videregående opplæring.

Arkivet

Rådet hadde ikke eget arkiv. Kontoret for husstell og husflid var sekretariat for rådet, men materialet etter rådet finnes ikke i arkivet etter kontoret. Det er samlet i fire esker i sakarkivet til Avdeling for yrkesutdanning (som Kontoret for husstell og husflid lå under). Kontorets arkiv er avlevert til Riksarkivet.

Organisasjonsmessig tilknytning

Som omtalt ovenfor lå rådet under Kontoret for husstell og husflid i Avdeling for yrkesutdanning.

1.8 Sjømannsskolerådet

Ansvaret for sjømannsskolene (navigasjonsskolene) har vandret fra departement til departement. Før 1913 lå det i Marinestyrelsen i Forsvarsdepartementet. Mellom 1913 og 1916 hadde Utenriksdepartementet ansvaret for skolene, deretter ble ansvaret overført til Handelsdepartementets skipsfartsavdeling (3. skipsfartskontor). Ved kgl.res. 19.6.1964 ble sjømannsskolene overført til Kirke- og undervisningsdepartementet. Året etter, ved kgl.res. av 6.8.1965, opprettet departementet et eget råd for dette skoleslaget – Sjømannsskolerådet. Både skolene og seinere rådet ble lagt inn under det nyopprettede Kontoret for sjømannsskolene i Avdeling for yrkesutdanning. Dette betød bl.a. en fastere organisering og strengere krav til undervisning og eksamener.

Den kgl.res. av 6.8.1965 fastslo at Sjømannsskolerådet skulle bestå av sju medlemmer. Disse skulle oppnevnes etter forslag fra:

- Telegrafstyret
- Skipsfartens arbeidsgiverforening

- Det norske maskinistforbund
- Norges skipsførerforbund/Norsk stymannsforening
- Norsk sjømannsforbund
- Handelsdepartementet
- Kirke- og undervisningsdepartementet

Utvalget skulle oppnevnes for fire år av gangen. I tillegg til utvalgsmedlemmene skulle man ha følgende fire underutvalg som hver kunne bestå av tre til fem medlemmer:

- Utvalg for navigatørutdanning
- Utvalg for maskinist- og skipslektrikerutdanning
- Utvalg for kokk- og stuertutdanning
- Utvalg for utdanning av førstereisgutter
- Seinere ble det også opprettet et utvalg for radiotelegrafister.

Sjømannsskolerådet skulle holde seg à jour med behovet for utdanning innenfor sjømannsyrkene. Det skulle føre tilsyn med skolene og veilede dem i saker som gjaldt lærebøker og undervisningsmateriell. Rådet fikk også ansvar for å fastsette eksamensordning og å gjennomføre eksamen.

Fra 1969 fikk Sjømannsskolerådet felles sekretariat med Fagopplæringsrådet for handel og kontorarbeid og Rådet for sosialarbeiderutdanning og med samme sekretariatsleder som Yrkesopplæringsrådet for håndverk og industri. Sjømannsskolerådet ble nedlagt ved utgangen av 1975 da også dette rådets oppgaver ble overtatt av det nye Rådet for videregående opplæring.

Arkivet

Arkivet som er avlevert til Riksarkivet, er på seks hyllemeter. Noe av materialet vedrørende diverse eksamensoppgaver og avvikling av eksamen går helt tilbake til 1920- og 1930-tallet. Det er bevart eksamensbesvarelser for 1970. I sakarkivet finner vi opplysninger om de enkelte skoletyper, lærebøker og undervisningsmidler. Videre er her opplysninger om elever, lærere og sensorer.

Rådets og underutvalgenes møteprotokoller er bevart i to ulike serier (serie A Forhandlingsprotokoller og serie De Råd og utvalg).

Organisasjonsmessig tilknytning

Sjømannsskolerådet var plassert i Kontoret for sjømannsskoler under Avdeling for yrkesutdanning.

1.9 Yrkesopplæringsrådet for håndverk og industri

Yrkesopplæringsrådet for håndverk og industri ble opprettet som et reint statlig råd ved kgl.res. 20.9.1946 med hjemmel i Lov om yrkesskoler for håndverk og industri av 1.3.1940, iverksatt fra 1.7.1945. Men rådet ble egentlig opprettet 1.8.1933 som et samarbeid mellom Norges håndverkerforbund, Norges industriforbund og Kirke- og undervisningsdepartementet. Dette første rådet bygde igjen på den private Fagutdannelsekomitéen som ble stiftet i 1914 av Fellesforeningen for håndverk og industri. Fagutdannelsekomitéen hadde sitt eget kontor, Fagutdannelsekontoret, fra 1919 til 1933.

Rådets reglement ble fastsatt ved kgl.res. av 16.8.1946. Rådet skulle ha 15 medlemmer hvorav tre skulle oppnevnes etter forslag fra Landsorganisasjonen, mens Norges håndverkerforbund, Norges industriforbund, Norsk arbeidsgiverforening, Norsk arbeidslederforening og Norsk ingeniør- og teknikerorganisasjon skulle foreslå en hver. To medlemmer skulle representere bygdene og oppnevnes etter forslag fra Selskapet for Norges Vel, og fire skulle oppnevnes etter forslag fra de forskjellige yrkesskolene. Direktøren for yrkesskolevesenet skulle være formann for rådet. I tillegg skulle Kirke- og undervisningsdepartementet og Sosialdepartementet ved Arbeidsdirektoratet ha med hver sin deltaker uten stemmerett. Rådet skulle oppnevnes for fire år av gangen.

Rådet fikk i oppgave å gi forslag til departementet om:

- å opprette nye skoler/nye undervisningstiltak der det var nødvendig komme med uttalelse ved tilsetning av skolestyrere
- å utarbeide undervisningsplaner og ha ansvar for opptaksprøver og eksamener
- å ta initiativ til utarbeidelse av undervisningsmateriell og lærebøker samt godkjenne lærebøker
- å inspisere yrkesskolene og veilede skolene
- å holde instruksjonskurs og yrkesskolemøter med mer

Kontoret ble delt i to avdelinger, A for yrkesskolen og B for yrkeskursene.

Ved kgl.res. av 4.11.1961 ble sekretariatsfunksjonene, som til da hadde ligget under 1. skolekontor, overtatt av det nyopprettede Kontoret for yrkesopplæring i håndverk og industri. Resolusjonen fastsatte også at det skulle oppnevnes to underutvalg til hjelp for rådet i skole spørsmål – underutvalget for verkstedskoler og lærlingskoler og underutvalget for teknisk utdanning. Både rådets og underutvalgenes funksjonstid ble satt til fire år. Rådet kunne også ha et arbeidsutvalg.

Et nytt reglement ble vedtatt ved kgl.res. 14.5.1968. Rådet ble nå redusert til fem medlemmer, men fikk samtidig sitt eget sekretariat fra 1969. Sekretariatet fungerte også som sekretariat for Fellessekretariatet for handel og kontorarbeid, Sjømannsskolerådet og Rådet for sosialarbeiderutdanning.

Regelverket for Yrkesopplæringsrådet ble endret nok en gang ved kgl.res. av 26.1.1973. Nå ble det bestemt at rådet også skulle utføre Lærlingrådets funksjoner, jf. kap. 3.9. Rådet ble samtidig døpt om til Yrkesopplæringsrådet for håndverk, industri og en del serviceyrker. På grunn av innlemmelsen av Lærlingrådet ble rådet utvidet igjen, nå til ni medlemmer. Det skulle bestå av to medlemmer oppnevnt etter forslag fra Norsk arbeidsgiverforening og Norges industriforbund og fire medlemmer oppnevnt etter forslag fra Landsorganisasjonen. I tillegg skulle Norske håndverks- og industribedrifters forbund, Handelens arbeidsgiverforening/Norges handelstands forbund og arbeidskraftmyndighetene foreslå et medlem hver. Kontaktpersoner fra departementene kunne delta på rådets møter.

Rådets arbeidsutvalg skulle bestå av arbeidsgivernes og arbeidstakernes representanter innenfor de fagområder som skulle behandles, mens formann eller nestformann kunne ta avgjørelser i en del saker som angikk lærlinger, som anke av lærlingnemndenes avgjørelser med mer.

Rådets oppgaver var ellers lite endret. Det skulle gi uttalelser til departementet om lærebøker og opplærings- og undervisningsplaner og ha hovedansvar for eksamen, dvs. både for oppgaver, eksamensavvikling og sensur. Departementet fastsatte også at det skulle være to faste underutvalg, ett for verkstedskoler og lærlingskoler og ett for teknisk utdanning. Til det siste utvalget skulle NETS (norsk elevsamband for teknisk studerende), NITO (Norges ingeniør- og teleorganisasjon) og Norsk forbund for arbeidsledere og tekniske funksjonærer foreslå et medlem hver.¹² Det ble etter hvert også opprettet en del ad hoc utvalg.

Yrkesopplæringsrådet for håndverk og industri ble formelt nedlagt ved utgangen av 1975. Imidlertid fant departementet ut at det fortsatt var behov for et utvalg for de tekniske skolene (fra 1977 ingeniørhøgskolene) og lot det tidligere underutvalget for tekniske skoler fortsette som et Utvalg for ingeniørutdanning ut 1977. Utvalget ble da dels avløst av Rådet for ingeniørutdanning, se kap. 2.5. Andre deler av Yrkesopplæringsrådets oppgaver ble overtatt av det nye Rådet for videregående opplæring ved dets opprettelse.

Arkivet

Arkivet som er avlevert til Riksarkivet, omfatter også materiale fra Fagutdannelsekomitéen. Komitéens korrespondansearkiv er registrert som eget arkiv i Arkivverkets database, men møteprotokollene fra 1928–1932 er imidlertid plassert sammen med Yrkesopplæringsrådets møteprotokoller. Her finner vi også kopibøker (fra 1945) og journaler (fra 1969). Sakarkivet etter rådet er delt i to deler. I den eldste delen finner vi et korrespondansearkiv ordnet alfabetisk etter emne og en serie med generell korrespondanse ordnet alfabetisk etter yrker og fag. Her finner vi og materiale om elever som har søkt stipend (ordnet alfabetisk), saker vedrørende Opplæringsfondet og Norsk varekrigsforsikrings fond.

¹² Norsk lovtidende 1964. Avd. 1: 160–163.

Da Yrkesopplæringsrådet fikk sitt eget sekretariat, gikk man over til å ordne sakarkivet etter arkivnøkkel bygget på statens fellesnøkkel for statsforvaltningen. Det finnes og en liten serie med befaringer ved skolene fra 1969–1972 i tillegg til en serie med årsmeldinger fra skolene (ordnet alfabetisk på skole).

Arkivet er totalt på om lag 32 hyllemeter.

Organisasjonsmessig tilknytning

Yrkesopplæringsrådet lå under 1. skolekontor P fram til 1971. Det lå deretter under Avdeling for yrkesutdanning.

1.10 Landbruksopplæringsrådet

Landbruksopplæringsrådet som var et sakkyndig råd under Landbruksdepartementet, omtales her fordi rådets oppgaver ble overtatt av Rådet for videregående opplæring i 1990. Ansvar for landbruksopplæringen ble overført fra Landbruksdepartementet til Kirke- og undervisningsdepartementet ved lov om videregående opplæring.

Landbruksopplæringsrådet ble opprettet ved kgl.res. 7.10.1959. Ved kronprinsregents res. 2.11.1962 fikk Landbruksdepartementet fullmakt til å opprette rådet. Lov om fagskolene i landbruket av 15.5.1964 stadfestet rådets eksistens. Rådet skulle i alt ha sju medlemmer. Det ble oppnevnt for to år av gangen. Rådet kunne også ha midlertidige og faste arbeidsutvalg. Medlemmene av disse ble utnevnt av rådet og trengte ikke være medlemmer av dette. Følgende arbeidsutvalg eksisterte:

- Arbeidsutvalget for gartneropplæring
- Arbeidsutvalget jordbruksopplæring
- Arbeidsutvalget for næringsmiddelopplæring
- Arbeidsutvalget for skogbruksopplæring

De faste arbeidsutvalgene hadde fire medlemmer hver.¹³

Landbruksopplæringsrådet skulle ifølge lov om fagskolene i landbruket gi Landbruksdepartement uttalelser og råd om undervisningsplaner, lærebøker og andre skoletekniske og pedagogiske spørsmål i forbindelse med landbruksopplæringen.

Landbruksopplæringsrådet ble nedlagt i 1990.

¹³ Landbruksopplæringsrådet. Serie Da stykke 2, mappe 10 Generelt Orientering fra Landbruksopplæringsrådet.

Arkivet

Landbruksopplæringsrådets arkiv på sju hyllemeter er avlevert til Riksarkivet. Rådet hadde ikke eget sekretariat, men sekretariatsfunksjonen ble utført av 3. landbrukskontor og statskonsulenten for landbruksopplæringen.

Arkivet består hovedsakelig av et sakarkiv ordnet etter nøkkel. Regnskapsnoteringer 1986–1989 og brevjournal 1980–1985 er skilt ut i egne serier. Referat fra møtene er dels ordnet i egen serie fra 1983–1989, dels plassert i sakarkivet 1959–1989 (tre esker). Av større serier i sakarkivet finnes klager på karakterer, planer for de enkelte kurs og skoler og saker vedrørende godkjenning av lærebøker.

Organisasjonsmessig tilknytning

Rådet lå de første månedene under Skolekontoret før de ved omorganisering i 1960 ble flyttet til 3. landbrukskontor. Begge disse kontorene lå under Landbruksdirektoratet som var plassert «inne i» Landbruksdepartementet fram til 1975. Fra 1976 til 1981 lå 3. landbrukskontor under Landbruksavdelingen. Deretter ble Landbruksopplæringsrådet plassert i Kontoret for rådgivning, fagutdanning og forskning i Administrasjons- og økonomiavdelingen.

1.11 Rådet for videregående opplæring (RVO)

Lov om videregående opplæring av 21.6.1974 nr. 55 var den første lov om videregående opplæring som favnet om alle skoleslag på mellomnivået, dvs. trinnet etter grunnskolen. I framlegget til loven uttalte Kirke- og undervisningsdepartementet at man i dag har «en rekke sakkyndige råd, deriblant råd for enkelte videregående skoleslag: Gymnasrådet, Yrkesskolerådet, Fagopplæringsrådet for handel og kontor, Sjømannsskolerådet og Rådet for heimkunnskap og husstell. Det er neppe hensiktsmessig å opprettholde de sakkyndige råd i sin nåværende form slik at en har egne råd for enkelte studieretninger innenfor det samordnete gymnaset.»¹⁴ Departementet gikk i stedet inn for å etablere et felles råd for hele den videregående skolen. Lov om videregående opplæring fastsatte i § 33 at det skulle opprettes et Råd for videregående opplæring (heretter RVO) som skulle erstatte alle de ovenfor nevnte rådene.

Ved Stortingets behandling av loven gikk Kirke- og undervisningskomitéen inn for at loven ikke skulle tre i kraft før Stortinget hadde fått presentert en melding «om lærerplanen, kompetansespørsmål og hovedprinsipp for differensierings- og evalueringsordninger i det nye gymnaset.»¹⁵ Kirke- og undervisningsdepartementet ønsket å iverksette den nye loven så hurtig som mulig og foreslo derfor for Stortinget å opprette et midlertidig Råd for videregående opplæring som skulle hjelpe departementet med

¹⁴ Ot.prp. nr. 18 (1973–1974), kommentarer til § 33: 86–97.

¹⁵ St.prp. nr. 179 (1973–1974): 1.

å utarbeide stortingsmeldingen om videregående opplæring. Rådet skulle særlig gi tilrådinger vedrørende lærerplaner, fagplaner for studieordninger og diverse reglementer. Samtidig skulle de eksisterende rådene fortsette å ta seg av de daglige oppgavene.¹⁶ Det midlertidige rådet ble oppnevnt ved kgl.res. 12.7.1974. Da lov om videregående opplæring ble iverksatt 1.1.1976, ble RVO gjort permanent i tråd med loven.

RVO skulle primært bistå Kirke- og undervisningsdepartementet med råd og initiativ overfor skoler som hørte inn under lov om videregående opplæring. Det betød at Rådet skulle utvikle fagplaner, avklare kompetansespørsmål, godkjenne fag- og timefordeling og fastsette rammetimetall. Rådet skulle også godkjenne lærebøker og ha ansvar for eksamensavvikling.

Rådet besto av 11 medlemmer hvorav to var skoleelever. Disse satt i to år, mens resten av rådsmedlemmenes funksjonstid var fire år.

RVO ble inndelt i fire seksjoner: Administrativ seksjon, Faglig seksjon, Pedagogisk seksjon og Eksamensseksjon. Departementet opprettet i 1976 disse sju faste underutvalgene som bl.a. skulle dekke de fagområder som tidligere hadde egne råd:

- Utvalg for allmennfag (Utvalg for allmenne fagområder)
- Utvalg for handels- og kontorlag
- Utvalg for husflid og estetiske fag (Utvalg for husflid og kunsthåndverk)
- Utvalg for pedagogisk veiledning og etterutdanning
- Utvalg for spesialundervisning og pedagogisk-psykologisk rådgivningstjeneste
- Utvalg for husholdningslag
- Utvalg for administrasjons- og økonomi(fag)

I tillegg til de faste underutvalgene ble det også opprettet en rekke andre underutvalg. Alle underutvalgene skulle gi innstilling i viktige saker på fagområder og kunne også selv ta initiativ overfor rådet. Antall underutvalg varierte, men følgende underutvalg kan nevnes:

- Utvalg for sosial- og helsefag opprettet 1977
- Utvalg for idrettslag opprettet 1981
- Utvalg for omsorgsykker og ernæring opprettet 1980
- Utvalg for tekniske lag / teknikerykker (Utvalg for teknikerykker, tekniske lag og mellomlederutdanning) opprettet 1984
- Utvalg for fiskeri- og sjøfartslag opprettet 1980¹⁷

¹⁶ St.prp. nr. 179 (1973–1974): 1.

¹⁷ Utvalget for fiskeri- og sjøfartslag hadde sju underutvalg: Utvalg for nautisk utdanning, Utvalg for maskinistutdanning, Utvalg for skipselektriker utdanning, Utvalg for kokk- og stuertutdanning, Utvalg for sjøaspirantutdanning, Utvalg for radioutdanning og Utvalg for fiskeriuutdanning.

- Lærlingskoleutvalget, midlertidig utvalg 1977–1978¹⁸
- Utvalg for håndverk og industri (utvalg for håndverk og industri og tekniske serviceyrker lå opprinnelig under Lærlingrådet, men da Lærlingrådet ble avløst av Rådet for fagopplæring i arbeidslivet fra 1982, ble utvalget overført til RVO)

RVO ble formelt nedlagt ved utgangen av 1991. Oppgavene ble fra 1.8.1992 overført til Avdeling for videregående opplæring i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet med noen unntak. Ansvar for eksamensavvikling ble overtatt av det nyopprettede Eksamenssekretariat ved Statens utdanningskontor i Oslo, mens det arbeidet med forsøk i skolen som var blitt drevet av RVO, gikk over til Forsøksrådet for skoleverket. I overgangsperioden fra januar til august 1992 ble sekretariatet ved RVO beholdt, men nå lagt direkte inn i Avdeling for videregående opplæring.

Arkivet

Både arkivet til Det midlertidige RVO og det permanente rådet er i sin helhet avlevert til Riksarkivet. Arkivet er totalt i underkant av 88 hyllemeter. Arkivet etter det midlertidige RVO består hovedsakelig av kopibøker og et sakarkiv ordnet etter en enkel numerisk arkivnøkkel.

Hovedtyngden av sakarkivet etter selve RVO er delt i to bolker, 1976–1986 og 1987–1991. Sakarkivet for begge bolkene er ordnet etter felles arkivnøkkel for statsforvaltningen der klasse 5 videregående opplæring utgjør mesteparten. Her finner vi saker vedrørende ulike studieretninger, godkjenning av lærebøker og studiemateriell og eksamensordninger. Vi finner også en del saker vedrørende elevforhold. I tillegg finnes serier med rundskriv, eksamensoppgaver, karakterprotokoller, eksamensinnberetninger og klagesaker. Søknader om økonomisk støtte til forskning og utvikling er en egen serie som omfatter åra 1986–1987. Referat og saksdokumenter fra rådets og underutvalgenes møter er samlet for seg. Det samme er kopibøker og journaler. Eksamensavdelingen førte egne kopibøker mellom 1976 og 1980.

Organisasjonsmessig tilknytning

RVO ble opprinnelig lagt under Gymnaskontoret i Avdeling for allmennutdanning. Ved omorganisering hørte rådet fra 1976 inn under Seksjon for videregående opplæring. Seksjonen var en av to seksjoner i Skoleavdelingen. Fra 1985 til rådet ble nedlagt i 1991 lå det under Avdeling for videregående opplæring.

¹⁸ KUD. Skoleavdelingen. Serie Dc stykke 13–16.

Ivar Bjørndal, *Videregående opplæring i 800 år – med hovedvekt på tiden etter 1950*. Halden 2005: 169.

Kap. 2 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) med forgjengere

Kapittelet viser utviklingen av de ulike råd som danner grunnlaget for Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT), se plansje 2.

2.1 Lærerskolerådet¹⁹

Lærerskolerådet har sin bakgrunn i Eksamenskommisjonen for lærerskolene som ble opprettet i 1891 med hjemmel i Lov om seminarer av 14.6.1890. Eksamenskommisjonen som besto av en formann og to medlemmer, fikk ansvaret for eksamensoppgaver og bedømmelse av besvarelsene til de høyere lærerprøver. Det skulle også føre kontroll med opprupsprøver til lærerskolene og besvarelser til den lavere lærerprøve.

I Lov om lærerskoler og prøver for lærere i folkeskolen av 15.3.1929 ble Eksamenskommisjonen erstattet av et Lærerskoleråd med tilsvarende antall medlemmer. I § 22 ble det fastsatt at rådet skulle ha en funksjonstid på fem år. Det nye rådet fikk først og fremst ansvar for tilsyn med undervisningen på lærerskolene. Gradvis fikk rådet også til oppgave å godkjenne lærebøker for folkeskolene. Ved behandling av skolehygieniske forhold kunne man innhente konsulenthjelp.

Fra 1941 til 1945 ble rådet nazifisert, men ble «gjenopprettet» etter frigjøringen i 1945.

Ved Lov om utdanningskrav for lærere av 16.6.1961 ble Lærerskolerådet erstattet av Lærerutdanningsrådet.

Arkivet

Arkivet etter Eksamenskommisjonen for lærerskolene og Lærerskolerådet er bare delvis bevart og utgjør ikke mer enn 3 hyllemeter. Mye tyder på at hyppige flyttinger har ført til tap av materiale. Kopibøker er bevart fra 1893–1956, journaler fra 1891–1933 og fra 1945–1958. Eksamensprotokoller finnes mellom 1891 og 1943 og litt korrespondanse finnes 1900–1942 og 1960–1962. Arkivet er i dag ordnet sammen med arkivet etter Lærerutdanningsrådet med forløpere, se kap. 2.2.

Innberetninger fra Lærerskolerådet er trykt i «Universitets- og skoleannaler» fram til 1945. Årsmeldinger mellom 1954 og 1956 er i arkivet etter 5. skolekontor T.

¹⁹ Omtalen av Lærerskolerådet bygger for en stor del på Andres Svaalestuens framstilling i Knut Johannessen, Ole Kolsrud, Dag Mangset (red.), *Håndbok for Riksarkivet*: 303–304.

Organisasjonsmessig tilknytning

Lærerskolerådet lå under 3. skolekontor L.

2.2 Lærerutdanningsrådet

Ved Lov om utdanningskrav for lærere i skolen av 16.6.1961 § 15 ble Lærerskolerådet omorganisert til et sterkt utvidet råd – Lærerutdanningsrådet. Rådets sekretariat var de første åra i Kirke- og undervisningsdepartementet, men fra 1.1.1965 fikk rådet et eget sekretariat. Lærerutdanningsrådet ble sterkt utvidet i forhold til sin forgjenger. Departementet skulle oppnevne 11 medlemmer, formann og nestformann inkludert. Funksjonstida ble redusert til fire år. Rådet skulle bestå av representanter for universitet, høyskoler, lærerskoler, pedagogisk forskning, videregående skoler, faglærerskoler, yrkesskoler og folkehøyskoler.

Lærerutdanningsrådet skulle føre Lærerskolerådets oppgaver videre, dvs. føre tilsyn med lærerutdanningen utenfor universitet og høyskoler og ha ansvar for eksamener. I tillegg skulle rådet kunne gi råd til og utføre utredningsoppgaver for departementet.

En ny lov om lærerutdanning av 8.6.1973 nr. 49 (iverksatt 1.8.1975) regulerte i § 33 Lærerutdanningsrådets oppgaver. Loven førte til få endringer i rådets sammensetning og oppgaver. Imidlertid ble det nå bestemt at et av medlemmene skulle være student ved en pedagogisk høyskole. Denne representanten fikk en funksjonstid på to år mot de andres fire.

Lærerutdanningsrådet var opprinnelig organisert med flere avdelinger – Opptaksavdelingen, Fagavdelingen og Eksamensavdelingen. Endringer i loven av 3.6.1988 førte til at flere av rådets forvaltningsoppgaver, som tilsyn med undervisningsopplegg og ansvar for eksamensavvikling, ble fjernet. Lærerutdanningsrådet skulle heretter ha en rein rådgivende funksjon overfor departementet og skulle i tillegg gi råd og veiledning i viktige spørsmål til lærerhøgskolene og andre som utdannet lærere. Det ble også åpnet for at rådet kunne ha inntil 15 medlemmer (minimum 11) som skulle pekes ut av lærerhøgskolene, lærerstudentene og skoleverket. Av medlemmene skulle studentrepresentantene sitte i to år, mens funksjonstida for de andre var fire år som tidligere.

I løpet av sine virkeår ble det opprettet en rekke utvalg av midlertidig og mer permanent karakter under Lærerutdanningsrådet. Av disse kan nevnes:

- Eksamensutvalget
- Faglærerutdanningsutvalget
- Førskolelærerutdanningsutvalget
- Utvalg for forsøks- og utviklingsarbeid
- Utvalget for lærerutdanning i den videregående skolen
- Utvalg for praktisk pedagogisk utdanning

Rådet var også deltaker i diverse kontaktutvalg med andre organ som Kontaktutvalget for Lærerutdanningsrådet/Forsøksrådet.

Lærerutdanningsrådets sekretariat var fra 1978 samlokalisert med Ingeniørutdanningsrådet og Rådet for sosialarbeiderutdanning i Parkveien 8, se kap. 2.5 og 2.6. Ved opprettelsen av Rådet for høskoleutdanning i helse- og sosialfag i 1991 fortsatte Lærerutdanningsrådet å ha felles sekretariat med Ingeniørutdanningsrådet og det nyopprettede rådet.

I St.prp. nr. 32 (1996–1997) gikk Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet inn for å reorganisere en del av rådene under departementet. Departementet ønsket å samordne oppgaver som gikk på tvers av institusjonsgrenser eller var sektorovergrepene i et felles Norgesnetttråd. Etter behandling i Stortinget ble Norgesnetttrådet etablert i 1998 (se nærmere omtale i kap. 2.9). Som en følge av dette ble bl.a. Lærerutdanningsrådet inkorporert i Norgesnetttrådet. Departementet forutsatte imidlertid at Lærerutdanningsrådet holdt fram som rådgivende organ for departementet til en ny lov om videregående opplæring var ferdig behandlet. Den nye opplæringsloven ble vedtatt 17.7.1998.

Arkivet

Arkivet er ordnet sammen med restene av arkivet etter Lærerskolerådet (se ovenfor) og avlevert i sin helhet til Riksarkivet. Protokollserier som kopibøker og journaler, finnes for alle åra rådet eksisterte. Da Lærerutdanningsrådet hadde ansvaret for fellestjenestene i Parkveien 8, er journalene fra 1978 til 1989 ført sammen med Ingeniørutdanningsrådet og Rådet for sosialarbeiderutdanning. Fra 1990 til og med 1997 ble journalene ført av Fellestjenesten for råd for høskoler og Statens lærerkurs. Sistnevnte førte også journal for Lærerutdanningsrådet første halvdel 1998, etter at det formelt var nedlagt, men i dette halvåret finnes journalen skilt ut fra de øvrige råds i egen bolk i Fellestjenestens journal bd. 19. I et felles journalregister er de ulike rådene imidlertid skilt fra hverandre, se kap. 2.8.1. Serier med møtebøker og dokumenter til møtene i Lærerutdanningsrådet og dets underutvalg er holdt adskilt fra de andre rådene.

Sakarkivet er ordnet i tre bolker. Den første bolken, fra 1960–1971, er ordnet etter en alfabetisk arkivnøkkel der **Am** står for administrasjon, **Bm** for bygninger osv. Sakarkivet 1971–1979 og sakarkivet 1980–1998 er ordnet etter desimalsystemet og felles arkivnøkkel for statsforvaltningen. Årsmeldinger og saker vedrørende kurs og lignende ved de enkelte skoler utgjør en stor serie innenfor alle tre bolkene. Vi finner også serier med lærerplaner o.l., karakterprotokoller, tolkning av lov om lærerutdanning o.l. og søknader om opptak. For 1980 og 1985 har man også bevart elektroniske registre over alle søknader til lærerskolene.

Det er egne serier vedrørende eksamensoppgaver (1979–1989), sensorer (oppnevning av sensorer 1980–1987, register over sensorer 1979–1987 og rapporter fra sensorer 1980–1991) og klagesaker (1981–1988).

Elektroniske fagsystem/registre

Søknadene til førskolelærerutdanningen og lærerutdanningen ble registrert elektronisk fra og med 1980. Se nærmere omtale i kap. 2.8.1.

Kassasjon

Riksarkivaren har gitt vedtak om kassasjon i Lærerutdanningsrådets arkiv i brev av 22.2.1984. Følgende bestemmelser er gitt:

- 10 % av søknader om opptak til de pedagogiske høyskolene skal bevares til og med skoleåret 1983/1984. Fra og med skoleåret 1984/1985 skal man bevare søknader til personer som er født den 1., den 11. eller den 21. hver måned. Hvis det blir store endringer i opptaksreglene, skal søknadsskjema for alle bevares første året etter at nyordningen har trådt i kraft.
- Dubletter av søknader ved de pedagogiske høyskolene skal kasseres.
- Det elektroniske registeret over elevsøknader skal tas vare på for hvert 5. år fra og med 1980.

Organisasjonsmessig tilknytning

Lærerutdanningsrådet lå under Kontoret for lærerutdanning og folkehøgskoler fram til 1976. Fra 1976 fram til 1.1.1982 lå det under Høgskoleseksjonen som var en av to seksjoner i Universitets- og høgskoleavdelingen. Fra 1.1.1982 da kultursaker og saker vedrørende høyere utdanning ble skilt ut fra departementet og lagt over i et nytt Kultur- og vitenskaps-departement, fulgte Høgskoleseksjonen og Universitets- og høgskoleavdelingen med til det nye departementet. Fra 1.1.1991 ble hele undervisnings- og forskningssektoren igjen samlet, nå i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Høgskoleseksjonen besto fram til 1995 da den ble nedlagt. Universitets- og høgskoleavdelingen hadde imidlertid ansvar for Lærerutdanningsrådet helt fram til det ble nedlagt.

2.3 Statens lærerkurs

Statens lærerkurs ble etablert i 1962 for å organisere nasjonale etter- og videreutdanningstilbud for lærere. Bevilgning til slik etterutdanning som tidligere hadde vært spredt på forskjellige poster i statsbudsjettet, ble nå samlet under ett kapittel. Det ble også ansatt en egen leder for virksomheten.

Statens lærerkurs var ansvarlig for videreutdanning av lærere i grunnskolen og videregående skole og for fagpersonalet i profesjonsutdanningene. Statens lærerkurs fordelte også midler til internasjonale kurs, blant annet videreutdanning for lærere i

England, Frankrike og Tyskland med tilbud om årskurs i Newcastle, Caen og Trier. Fra 1973 samarbeidet man med Europarådet om etterutdanning av lærere og formidlet stipend fra Europarådet. Virksomheten var i stor grad på det administrative plan, slik at Statens lærerkurs først og fremst fungerte som et utdanningskontor som planla og samordnet kompetansegivende utdanning og etterutdanning på landsbasis.

Statens lærerkurs flyttet i 1978 til Parkveien 8, der det fikk felles sekretariat med Lærerutdanningsrådet, Ingeniørutdanningsrådet og Rådet for sosialarbeiderutdanning (seinere Rådet for høskoleutdanning i helse- og sosialfag). Ved opprettelsen av Norgesnettrådet i 1998 gikk Statens lærerkurs inn i Norgesnettrådet som en egen enhet under Fagavdelingen.

Da Norgesnettrådet ble nedlagt i 2002, ble også Statens lærerkurs nedlagt. Ansvaret for de internasjonale etterutdanningskursene, opplegget for veiledning av nye lærere samt personalet ble overført til Læringscenteret. For øvrig ble de enkelte høskoler og universitet pålagt å styrke videreutdanningstilbudet innenfor sine områder.

Arkivet

Statens lærerkurs har avlevert hele arkivet på vel 45 hyllemeter til Riksarkivet. Det er bevart journal for åra 1966 og 1970–1993. Det finnes også en egen journal for Kontaktutvalget (1981–1993) og for tildeling av kursmidler (1995–1996). Ved innlemmingen i Norgesnettrådet ble saker vedrørende Statens lærerkurs ført inn i Norgesnettrådets felles journal, se kap. 2.9. Sakarkivet går fram til 1998. Det er ordnet i fire kronologiske bolker: 1962–1983, 1984–1990, 1991–1992 og 1993–1997 og består stort sett av søknader fra ulike undervisningsinstitusjoner om midler til kurs, budsjettframlegg til kurs, undervisningsplaner og målsettinger, evalueringer av kurs, kursrapporter og annen korrespondanse mellom kursarrangører og Statens lærerkurs.

I tillegg er sakene ordnet i en rekke spesialserier som:

- rundskriv fra Statens lærerkurs
- programnotat og framlegg til løyving fra arrangører av lærerkurs
- studieplaner og vitnemålskjemaer for kompetansegivende kurs
- karakterprotokoller og karakterlister for diverse kompetansegivende kurs
- kursrapporter fra arrangører av kurs
- diverse undersøkelser om kompetanse og lærerbehov
- eksamensbesvarelser fra kurs
- korrespondanse og karakterlister vedrørende øvingslærerkurs

En egen serie med egenproduserte trykksaker inneholder meldinger om virksomheten og den såkalte kurskatalogen. Denne gir oversikt over en del etter- og videreutdanningskurs Statens lærerkurs støttet.

Kassasjon

Riksarkivaren har i brev til Norgesnettrådet av 9.11.1998 og 29.6.2000 gjort vedtak om kassasjon av følgende materiale fra Statens lærerkurs:

- evalueringsskjema med regnskapsopplysninger og deltakeropplysninger
- søknader om opptak til årskurs i engelsk og fransk

Organisasjonsmessig tilknytning

Statens lærerkurs lå under Kontoret for lærerutdanning og folkehøgskoler fram til 1976. Fra 1976 fram til 1.1.1982 lå det under Høgskoleseksjonen som var en av to seksjoner i Universitets- og høgskoleavdelingen. Fra 1.1.1982 da kultursaker og saker vedrørende høyere utdanning ble skilt ut fra departementet og lagt over i et nytt Kultur- og vitenskapsdepartement, fulgte Høgskoleseksjonen og Universitets- og høgskoleavdelingen med til det nye departementet. Fra 1.1.1991 ble hele undervisnings- og forskningssektoren igjen samlet, nå i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Høgskoleseksjonen besto fram til 1995 da den ble nedlagt. Universitets- og høgskoleavdelingen hadde imidlertid ansvar for Lærerutdanningsrådet helt fram til det ble nedlagt.

2.4 Utvalg for ingeniørutdanning

Ved nedleggelsen av Yrkesopplæringsrådet for håndverk og industri 31.12.1975, se kap. 1.9, fant Kirke- og undervisningsdepartementet ut at behovet for et utvalg for de tekniske skolene fortsatt var til stede. Underutvalget for tekniske skoler gikk derfor over til å bli et selvstendig Utvalg for ingeniørutdanning. Utvalget ble imidlertid nedlagt alt etter to år da de tekniske skolene i 1977 ble overført fra fylkeskommunene til staten og avløst av Rådet for ingeniørutdanning (Ingeniørutdanningsrådet).

Utvalgets arkiv er bevart sammen med arkivet etter Ingeniørutdanningsrådet, se kap.2.5.

Organisasjonsmessig tilknytning

Utvalget lå først under Avdeling for yrkesutdanning. Fra 1976 til utvalget ble nedlagt lå det under Seksjon for videregående opplæring i Skoleavdelingen.

2.5 Ingeniørutdanningsrådet (Rådet for ingeniørutdanning)²⁰

I 1961 avga en komité oppnevnt av Kirke- og undervisningsdepartementet en innstilling om en nyordning av utdannelsen ved de tekniske skoler. I innstillingen ble det foreslått å utvide utdanningstida fra ett til tre år (to år for studenter med real/naturfagartium).

²⁰ Framstillingen av Ingeniørutdanningsrådet er vesentlig hentet fra Anne Hals og Tom Oddby, *Innledning til Riksarkivets katalog 1251.2/13 Ingeniørutdanningsrådet*. 2001.

Nyordningen ble gjennomført fra 1962. Gymnasutvalget, som avga sin innstilling i 1967, Skolekomitéen av 1965 og Videreutdanningskomitéen (Ottesenkomitéen) drøftet all organisering av den tekniske utdanningen i Norge. Det samme gjorde et utvalg som fikk i oppdrag å vurdere samordningen av teknisk utdanning, og som avga sin innstilling i 1974. Som et resultat av disse utredningene ble de tekniske skolene i 1977 overført fra fylkeskommunene til staten samtidig som de fikk betegnelsen ingeniørhøgskoler.

Nyordningen førte til at Yrkesopplæringsrådet falt bort som rådgivende organ for Kirke- og utdanningsdepartementet. Som påpekt i kap. 1.9 og 2.4. fant departementet ut at det fortsatt var behov for utvalget for tekniske skoler. Men da det daværende Utvalg for ingeniørutdanning ikke ble prolongert, oppnevnte departementet høsten 1977 et Råd for ingeniørutdanning for fire år, i 1992 omdøpt til Ingeniørutdanningsrådet.

Ingeniørutdanningsrådet startet sin virksomhet 1.1.1978 og ble permanent fra 7.10.1982. Rådet fikk i oppgave å behandle generelle og prinsipielle utdanningspolitiske, faglige, pedagogiske og organisatoriske spørsmål vedrørende teknisk utdanning ved universitet og høyskoler. Rådet skulle også koordinere samarbeidet mellom utdanningsinstitusjonene samt mellom disse og departementet og arbeids- og næringslivet. Rådet besto av representanter for alle de tekniske høyskolene og universitetene som tilbød utdanning innenfor ingeniørfag, åtte representanter fra næringslivet, to fra Landsorganisasjonen, to fra Akademikernes Fellesorganisasjon, én fra Kommunenes Sentralforbund, tre fra Næringslivets hovedorganisasjon og fire studentrepresentanter. Alle, bortsett fra studentrepresentantene (som ble oppnevnt for et år av gangen), ble oppnevnt for to år.

Ingeniørutdanningsrådets sekretariat var samlokalisert og hadde felles sekretariat med Lærerutdanningsrådet og Rådet for sosialarbeiderutdanning fram til 1990, se kap. 2.2 og 2.6. Fra og med 1990 til 1997 ble sekretariatsfunksjonene utført av Fellestjenesten for råd for høyskoler og Statens lærerkurs se kap. 2.8.1. Sekretariatet skulle forberede møter i råd, arbeidsutvalg og seksjonsråd og utføre sekretær oppgaver for de ulike komitéene.

Rådet ble nedlagt 31.12.1997 og dets oppgaver ble overført til andre organer. Norgesnettrådet som ble oppnevnt 1.1.1998 for å utgjøre et nasjonalt rådgivende organ for høyere utdanning, overtok de fleste av rådets oppgaver bl.a. arbeidet med rammeplaner for ingeniørutdanningen.

Utvalget for maritim utdanning var et utvalg som skulle assosieres med Ingeniørutdanningsrådet. Utvalgsmedlemmene ble utnevnt direkte av departementet. Det besto av et medlem fra hver av høyskolene som tilbød maritim utdanning, et studentmedlem og fem medlemmer fra organisasjoner og brukerinteresser. Utvalget delte imidlertid sekretariat med rådet og skulle samarbeide med dette i alle viktige spørsmål. Arkivet etter utvalget er derfor inkorporert i arkivet til Ingeniørutdanningsrådet.

Arkivet

Både arkivet fra Utvalget for tekniske skoler (under Yrkesopplæringsrådet for håndverk og industri), Utvalg for ingeniørutdanning og Ingeniørutdanningsrådet er samlet i Ingeniørutdanningsrådets arkiv og avlevert til Riksarkivet. Arkivmaterialet dekker virksomheten til Utvalg for tekniske skoler, Utvalg for ingeniørutdanning og Ingeniørutdanningsrådet fra ca. 1970 og framover. Bare unntaksvis finnes det materiale fra før 1970. Arkivet inneholder møteprotokoller og sakspapirer, karakterprotokoller, kopibøker, journaler, saks- og korrespondansearkiv, hovedbøker og egenproduserte trykksaker. Ingeniørutdanningsrådet førte journaler sammen med Rådet for sosialarbeiderutdanning og Lærerutdanningsrådet fra 1978 fram til 1989. Disse er samlet i arkivet til Lærerutdanningsrådet. For øvrig er de ulike rådene skilt fra hverandre i et felles journalregister, se kap. 2.2. Fra 1991–1997 ble journalene ført av Fellestjenesten for råd for høyskoler og Statens lærerkurs, se kap. 2.8.1. Det finnes også en egen journal for Ingeniørutdanningsrådet og Utvalg for maritim høyskoleutdanning fra 1981–1993.

For sak- og korrespondansearkivet er hovedsakelig benyttet felles arkivnøkkel for statsforvaltningen. Fra 1.1.1992 gikk Fellestjenesten over til å føre elektronisk journal, og arkivkodene for fagsakene i sak- og korrespondansearkivet ble da endret. Sakarkivet for perioden 1960–1978 er mangelfullt – noe er arkivert som bakgrunnsdokumentasjon til møteprotokollene. Fra 1970–1973 ble all bakgrunnsdokumentasjon arkivert etter nummererte møter, mens det etter denne tiden ble arkivert etter nummererte møtesaker.

Kopibok mangler for perioden 1.1.1962 til 31.12.1975 og fra 1.10–31.12.1977. Enkelte saksdokumenter mangler fra møter i Utvalg for tekniske skoler, fra møter i Utvalg for teknisk utdanning og fra møter i Rådet for ingeniørutdanning. I tillegg mangler enkelte protokoller fra møter i rådet.

Organisasjonsmessig tilknytning

Ingeniørutdanningsrådet var plassert i Seksjon for videregående opplæring, 5. skolekontor under Skoleavdelingen fram til og med 1981. Fra 1.1.1982 da kultursaker og saker vedrørende høyere utdanning ble skilt ut fra departementet og lagt over i et nytt Kultur- og vitenskapsdepartement, forble Skoleavdelingen i Kirke- og undervisningsdepartementet. Skoleavdelingen ble nedlagt ved utgangen av 1984 og fra 1.1.1985 overtok den nyopprettede Høgskoleseksjonen i Universitets- og høyskoleavdelingen ansvaret for Ingeniør-utdanningsrådet. Fra 1.1.1991 ble hele undervisnings- og forskningssektoren igjen samlet, nå i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. To år seinere, i 1993, da Universitets- og høyskoleavdelingen ble omorganisert, ble rådet lagt under Seksjon for organisering og styring i Universitets- og høyskoleavdelingen.

2.6 Rådet for sosialarbeiderutdanning

Rådet for sosialarbeiderutdanning (RSU) ble opprettet ved kgl.res. 25.11.1966 og trådte i kraft fra 1967.

Rådet skulle være til hjelp for det opprinnelige Kirke- og undervisningsdepartementet i spørsmål om utdanning i sosialt arbeid ved sosialhøgskolene og andre skoleslag og kurs. Det skulle godkjenne studieplaner og rammeplaner samt føre tilsyn med sosialhøgskolenes faglige nivå. Rådet tok bl.a. initiativ til å få utarbeidet en felles undervisningsplan for sosialskolene. Rådet fikk også ansvaret for studentopptak gjennom et eget opptaksutvalg og oppnevning av sensorer ved eksamen. Rådet skulle i tillegg virke som klageinstans ved sensur.

RSU besto opprinnelig av sju medlemmer. Det ble utvidet – først til 10, seinere til 13 medlemmer – og ble oppnevnt for fire år av gangen.

Ved siden av opptaksutvalget hadde rådet et eget praktikantutvalg og fra 1974 et eget stipendiatutvalg. RSU hadde fra 1978 felles sekretariat med Lærerutdanningsrådet og Ingeniørutdanningsrådet.

Kirke-, undervisnings- og forskningsdepartementet oppnevnte 29.1.1991 et felles råd for høgskoleutdanningen i helse- og sosialfag. Dette førte til at RSU ble nedlagt som selvstendig råd.

Arkivet

I arkivet etter Rådet for sosialarbeiderutdanning er det bare bevart én journal (1975–1977). Journalregistre finnes for tidsrommet 1975–1981. Fra og med 1978 ble rådets journaler ført sammen med Lærerutdanningsrådet og Ingeniørutdanningsrådet. Disse er plassert i arkivet etter Lærerutdanningsrådet, se kap. 2.2. De ulike rådene er imidlertid skilt fra hverandre i et felles journalregister. Det later til at det ikke er ført journaler mellom 1967 og 1977.

Rådets øvrige arkiv er inkorporert i arkivet til etterfølgeren, Rådet for høgskoleutdanning i helse- og sosialfag, se kap. 2.8. Møtebøker fra møtene i selve rådet og i underutvalgene samt kopibøker er holdt adskilt som egne serier i arkivet. Disse er heller ikke slått sammen med møtebøker eller kopibøker fra de andre rådene.

Sakarkivet er imidlertid blandet sammen med sakarkivet etter Rådet for høgskoleutdanning i helse- og sosialfag, slik at det framstår som én serie fra 1967 til 1997. Sakarkivet er ordnet etter arkivnøkkel basert på felles arkivnøkkel for statsforvaltningen. Det finnes også egne serier for saker vedrørende praksisplasser (1968–1974), søkere og opptak til sosialskolene (1967–1987) og egenproduserte trykksaker fra begge rådene.

Arkivet er avlevert til Riksarkivet og utgjør 28,6 hyllemeter.

Organisasjonsmessig tilknytning

Kontor for husstell og husflid i Avdeling for yrkesutdanning hadde ansvaret for Rådet for sosialarbeiderutdanning fram til 1976 da det ble overført til den nyopprettede Høgskoleseksjonen. Seksjonen gikk inn i Universitets- og høgskoleavdelingen året etter (1977). Fra 1.1.1982 da kultursaker og saker vedrørende høyere utdanning ble skilt ut fra departementet og lagt over i et nytt Kultur- og vitenskapsdepartement, fulgte Høgskoleseksjonen og Universitets- og høgskoleavdelingen med til det nye departementet. Fra 1.1.1991 ble hele undervisnings- og forskningssektoren igjen samlet, nå i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

2.7 De sakkyndige råd for helsepersonellutdanningen – Rådet for sykepleierutdanning, Rådet for vernepleierutdanning, Rådet for ergoterapeut- og fysioterapiutdanning, Rådet for radiografutdanning og Rådet for medisinsk-teknisk laboratoriepersonell (fysiokjemiker/-bioingeniørutdanning).

På bakgrunn av bl.a. forslag fra NOU 1972:23 «Om utdanning av sosial- og helsepersonell» ble ansvaret for undervisning i helse- og sosialfag overført til det daværende kultur- og vitenskapsdepartementet i 1981. Samme år ble en rekke sakkyndige råd for utdanning av ulike typer helsepersonell etablert med felles sekretariat i Fredrikstad, se kap. 2.7.1. Disse var:

- **Rådet for sykepleierutdanning**, opprettet 1.3.1981 i henhold til stortingsvedtak av samme dato. Det fikk ni medlemmer med en funksjonstid på fire år. Rådet skulle gi departementet råd og ta initiativ i spørsmål om utdanning av sykepleiere.
- **Rådet for radiografutdanning**, opprettet 1.3.1981 i henhold til stortingsvedtak av samme dato. Det fikk seks medlemmer med en funksjonstid på fire år. Rådet skulle gi departementet råd og ta initiativ i spørsmål om utdanning av radiografer.
- **Rådet for vernepleierutdanning**, opprettet 11.9.1981. Det fikk ni medlemmer med en funksjonstid på fire år. Rådet skulle gi departementet råd og ta initiativ i spørsmål om utdanning av vernepleiere.
- **Rådet for ergoterapeut- og fysioterapiutdanning**, opprettet i 1981. Det fikk ni medlemmer med en funksjonstid på fire år. Rådet skulle gi departementet råd og ta initiativ i spørsmål om utdanning av ergoterapeuter og fysioterapeuter.
- **Midlertidig råd for fysiokjemikerutdanning**, opprettet i 1982. Dette ble gjort permanent i 15.3.1985 under navnet **Rådet for medisinsk-teknisk laboratoriepersonell** (seinere omdøpt til **Rådet for bioingeniørutdanning**) og fikk åtte medlemmer med en funksjonstid på fire år. Rådet skulle gi departementet råd og ta initiativ i spørsmål om utdanning av medisinsk-teknisk laboratoriepersonell.

Alle rådene hadde med studentrepresentanter. Disse ble oppnevnt for ett år av gangen.

De sakkyndige rådene hadde ikke forvaltningsoppgaver på samme måte som Rådet for sosialarbeiderutdanning. De skulle vesentlig ta seg av rammeplanarbeid og faglig utviklingsarbeid. Ved siden av skulle de godkjenne høgskolenes undervisningsplaner og stimulere til utvikling av lærebøker og lignende. Rådernes sammensetning hadde også en mer faglig orientert profil enn Rådet for sosialarbeiderutdanning.²¹

Fra 29.1.1991 ble rådene slått sammen med Rådet for sosialarbeiderutdanning til et nytt råd – Rådet for høgskoleutdanning i helse- og sosialfag, se kap. 2.8.

Arkivet

Arkivet etter de fem ulike rådene ble ført av Fellessekretariatet, se kap. 2.7.1.

Organisasjonsmessig tilknytning

De sakkyndige rådene som etter hvert ble samlet under ett sekretariat i Parkveien, lå først under Seksjon for videregående opplæring i Skoleavdelingen. Fra 1.1.1982 da kultursaker og saker vedrørende høyere utdanning ble skilt ut fra departementet og lagt over i et nytt Kultur- og vitenskapsdepartement, forble Skoleavdelingen i Kirke- og undervisningsdepartementet. Skoleavdelingen ble nedlagt ved utgangen av 1984 og fra 1.1.1985 overtok den nyopprettede Høgskoleseksjonen i Universitets- og høgskoleavdelingen ansvaret for rådene. Fra 1.1.1991 ble hele undervisnings- og forskningssektoren igjen samlet, nå i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Høgskoleseksjonen i Universitets- og høgskoleavdelingen besto fram til 1996.

2.7.1 Fellessekretariatet for de sakkyndige råd for helsepersonellutdanning

Ved oppnevning av de faglige rådene ble det, som nevnt ovenfor, opprettet et felles sekretariat i Fredrikstad – Fellessekretariatet for de sakkyndige råd for helsepersonell. Sekretariatet skulle forberede sakene til rådsmøtene og ha ansvar for oppfølging av rådsvedtak, ved siden av å tilrettelegge møter og konferanser som omhandlet helse- og utdanningsspørsmål. Sekretariatet hadde også ansvar for den administrative drift av rådene.

Etter at de fem sakkyndige rådene ble slått sammen med Rådet for sosialarbeiderutdanning til Rådet for høgskoleutdanning i helse- og sosialfag i 1991, ble Fellessekretariatet i Fredrikstad slått sammen med Fellestjeneste for høgskoler og Statens lærerkurs. Denne var opprettet året før. Imidlertid eksisterte sekretariatet i Fredrikstad fram til 1993 da alle sekretariats-funksjonene ble overført til Oslo.

²¹ Rådet for høgskoleutdanning i helse- og sosialfag, *Sluttrapport 1991–1997*. Oslo 1998: 8.

Arkivet

Fellessekretariatet førte en samlet journal for rådene ut 1992. Det later ikke til at rådene har egne kopibøker. Møteinnkallinger med saksdokumenter er ordnet pr. råd. Det samme er fagsakene med unntak av fellessaker for alle rådene (klasse 0–2 etter statens fellesnøkkel for statsforvaltningen, dvs. saker vedrørende organisasjon, økonomi og personell). Det er også bevart en serie med eksamensbesvarelser i psykiatrisk sykepleie og jordmorfag fra 1983 og 1990. Arkivet er på 11.6 hyllemeter og er avlevert til Riksarkivet.

Kassasjon

Det er gitt vedtak om kassasjon av materialet vedrørende Statens lærerkurs oppgaver, se kap. 2.3.

Med unntak av de ovennevnte eksamensbesvarelsene, er eksamensbesvarelser kassert i henhold til regler for kassasjon av eksamensbesvarelser ved universitet og høyskoler, gitt av Riksarkivaren 14.12.1984.

Organisasjonsmessig tilknytning

Se kap. 2.7 over.

2.8 Rådet for høskoleutdanning i helse- og sosialfag

NOU 1988:28 Med viten og vilje (Hernesutvalget) tok til orde for at den utbredte bruk av faglige råd innenfor undervisningssektoren ble tatt opp til vurdering. Den foreslo både en samordning av de eksisterende råd med tanke på å få færre råd, og at man skulle tone ned profesjonenes representasjon i rådene. I stedet skulle man få med flere representanter fra politikk og samfunnsliv. Utdannings- og forskningsdepartementet (fra 1991 Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet) tok hensyn til Hernesutvalgets forslag og oppnevnte 29.1.1991 et felles råd for høskoleutdanning i helse- og sosialfag. Det nye rådet som ble lagt til Oslo, besto av de fem profesjonsrådene med sekretariat i Fredrikstad og Rådet for sosialarbeiderutdanning med sekretariat i Oslo.

Rådet for høskoleutdanning i helse- og sosialfag ble opprinnelig oppnevnt med en funksjonstid på fire år og fikk 17 medlemmer, hvorav to var studentrepresentanter som ble oppnevnt for to år av gangen. Det fikk et eget reglement fastslått av Kirke-, undervisnings- og forskningsdepartementet 28.1.1991. Ifølge reglementet skulle rådet bl.a.:

- gi råd og uttalelser til departementet i faglige spørsmål knyttet til høskoleutdanningen i helse- og sosialfag
- ha koordinerende oppgaver og stimulere til faglig samarbeid mellom høskolene
- ha ansvar for faglig utviklingsarbeid og følge opp rammeplaner for grunnutdanningene
- bidra til koordinering av forskningsarbeidet ved høskolene

- bidra til å styrke og videreutvikle kompetansen til undervisningspersonellet ved høyskolene
- ivareta nordisk og internasjonal kontakt mellom institusjoner som arbeider med helse- og sosialfaglig utdanning.²²

Rådet fikk ingen lang levetid. I forbindelse med den nye loven om universitet og høyskoler (lov av 5.12.1995 nr. 22) vurderte departementet hele rådsstrukturen. I mellomtida ble Rådet for høyskoleutdanning i helse- og sosialfags funksjonstid forlenget i tre år. I juli 1996 vedtok Stortinget å opprette et nytt råd – Norgesnettrådet – som startet opp 1.8.1997. Norgesnettrådet tok opp i seg Rådet for høyskoleutdanning i helse- og sosialfag, Lærerutdanningsrådet og Ingeniørutdanningsrådet, se kap. 2.9.

Rådet for høyskoleutdanning i helse- og sosialfag overtok sekretariatet til Lærerutdanningsrådet, Ingeniørutdanningsrådet og Rådet for sosialarbeiderutdanning. Dette ble fra 1.1.1990 kalt Fellestjenesten for råd for høyskoler og Statens lærerkurs.

Arkivet

Som nevnt under kap. 2.6 er arkivet etter Rådet for sosialarbeiderutdanning delvis inkorporert i arkivet etter Rådet for høyskoleutdanning i helse- og sosialfag. Ansvaret for journalføring og egenadministrasjon (kontortjenester med mer og personalforvaltning) var lagt til Fellestjenesten for råd for høyskoler og Statens lærerkurs (se under). Arkivet etter Rådet for høyskoleutdanning i helse- og sosialfag har vesentlig bevart materiale om sosionomutdanning, videreutdanning, undervisning og sosionomgodkjenning. Det er også bevart en serie med eksamensbesvarelser i psykiatrisk sykepleie fra 1995, jf. arkivet etter Fellestjenesten for de sakkyndige råd for helsepersonellutdanning kap. 2.7.1.

Arkivet som er på 28,6 hyllemeter er avlevert til Riksarkivet.

Organisasjonsmessig tilknytning

Rådet for høyskoleutdanning i helse- og sosialfag lå under Høyskoleseksjonen i Universitets- og høyskoleavdelingen i det nye Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet fram til 1996. Ved en omorganisering av Universitets- og høyskoleavdelingen fra 1.1.1996 ble ansvaret for rådet lagt til den nye Seksjon for organisering og styring.

²² Rådet for høyskoleutdanning i helse- og sosialfag, *Sluttrapport 1991–1997*. Oslo 1998: 1.

2.8.1 Fellestjenesten for råd for høyskoler og Statens lærerkurs

Uro omkring ledelsen av Lærerutdanningsrådet var en av grunnene til at man reorganiserte sekretariatet for Lærerutdanningsrådet fra 1.1.1990²³.

Lærerutdanningsrådets sekretariat dannet grunnlaget for en ny Fellestjeneste for råd for høyskoler og Statens lærerkurs, dvs. de rådene som var samlet i Parkveien 8 i Oslo. Fellestjenesten skulle også erstatte Fellesekretariatet for de sakkyndige råd for helsepersonell i Fredrikstad, som formelt ble nedlagt da Rådet for høyskoleutdanning i helse- og sosialfag ble opprettet i 1991. (Fellesekretariatet fortsatte imidlertid noe av sin virksomhet et par år til.) Fellestjenesten skulle virke som et serviceorgan for Ingeniørutdanningsrådet, Rådet for høyskoleutdanning i helse- og sosialfag, Lærerutdanningsrådet og Statens lærerkurs. Formålet var å fremme samarbeid mellom etatene og å utføre oppdrag for departementet. Fellestjenesten fikk ansvar for rådenes egenforvaltningssaker, vesentlig kontortjenester inkludert arkivtjenester, datatjenester og personalforvaltning. Fra 1993 ble tilsetting overført fra departementet til Fellestjenesten. Ledelsen av Fellestjenesten gikk på omgang mellom lederne av de ulike rådene og Statens lærerkurs.

Fellestjenesten fikk også ansvaret for opptak til høyskolene fra 1991 til 1993. Ved en reorganisering fra 1.1.1994 ble ansvaret for opptak overført til et nytt organ – Samordnet opptak, administrativt tilknyttet Universitetet i Oslo. Samtidig ble fem stillinger overført fra Fellestjenesten til Samordnet opptak.

Fellestjenesten ble nedlagt 31.12.1997.

Arkivet

Fellestjenestens arkiv som er på ca. 8 hyllemeter, er avlevert til Riksarkivet. Det inneholder felles journal for de sakkyndige rådene og Statens lærerkurs. Serien inneholder også journal og register for Lærerutdanningsrådet 01.01.1998– 30.06.1998. Ellers finner vi vesentlig saker av administrativ art. Disse er ordnet etter felles arkivnøkkel for statsforvaltningen og inneholder materiale fra perioden 1990–1998. Blant de administrative sakene finner vi bl.a. protokoller fra tilsettingsråd, saker fra klagenemnda og tilsettings- og personalsaker. Personalsakene som hører hjemme i perioden 01.01.1990–31.12.1992 er «skyggearkiv» for departementets arkiv, slik at mappene ikke er komplett for denne perioden.

Elektroniske fagsystem/registre

Lærerutdanningsrådet opprettet i 1980 et elektronisk register over søkere til lærer- og førskolelærerutdanningen. Søkerregisteret ble videreført av Fellestjenesten. Det betød at registeret fra og med 1990 inneholdt både søknader til lærer- og

²³ Lærerutdanningsrådets sekretariat hadde som nevnt under kap. 2.3, 2.5 og 2.6 fungert som et felles sekretariat for Statens lærerkurs, Ingeniørutdanningsrådet og Rådet for sosialarbeiderutdanning.

førskolelærerutdanningen og til vernepleierskoler. Registeret fulgte med Samordnet opptak da dette ble skilt ut som eget organ ved utgangen av 1993. Grunnlagsmateriale for søkerregisteret består av søknadsskjema fra den enkelte student.

Riksarkivaren fastsatte i brev av 22.2.1984 til Lærerutdanningsrådet at søknadsregisteret skulle tas vare på for hvert 5. år fra og med 1980. Riksarkivet har tatt i mot følgende årganger: 1980, 1985 (Lærerutdanningsrådet) og 1990 (Fellestjenesten).

Kassasjon

Det er foretatt kassasjon i personal- og tilsetningssaker etter Felles kassasjonsregler for statsforvaltningen, herunder lønnsavregninger som egentlig skulle vært oppbevart på grunn av sin administrative betydning.

Organisasjonsmessig tilknytning

Se kap. 2.3, 2.7 og 2.8 over.

2.9 Norgesnettrådet

I forbindelse med arbeidet med en ny lov om høyere utdanning (Ot.prp. nr. 85 1993–1994) nedsatte Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i september 1994 ei arbeidsgruppe med studiedirektør Toril Johansson som leder. Gruppen fikk i oppgave å vurdere hvordan oppgavene best kunne organiseres framover for de utdanninger som hadde sakkyndige råd. Det ble tilrådd at bl.a. Lærerutdanningsrådet, Ingeniørutdanningsrådet og Rådet for høgskoleutdanning i helse- og sosialfag burde endres slik at de ble nærmere knyttet til universitets- og høgskolerådene.²⁴

På bakgrunn av arbeidsgruppas innstilling gikk Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i St.prp. nr. 32 (1996–1997) inn for å opprette et Norgesnettråd som skulle gi departementet råd vedrørende høyere utdanning. Norgesnettrådet skulle særlig uttale seg om:

- spørsmål vedrørende regulering av opptak til universitet og høgskoler
- fordeling av fag mellom ulike universitet og høgskoler
- rammeplaner for ulike yrkesutdanninger
- godkjenning av studier tatt ved andre utdanningsinstitusjoner eller i utlandet
- evaluering av den faglige kvaliteten på utdanningene
- videreutdanning av lærere

Norgesnettrådet ble opprettet ved Stortingsvedtak (mars 1997), og sekretariatet ble etablert med direktør fra 1.1.1998. Selve rådet ble oppnevnt ved kgl.res. 17.4.1998. Imidlertid

²⁴ Per Nyborg, *Det norske høgskolerådet 1995–2000. En dokumentasjon av virksomheten*. Oslo 2006: 9–11, og St.prp. nr. 32 (1996–1997): 1.

var sekretariatet i første halvår 1998 sterkt knyttet til de tidligere rådene som holdt til i Parkveien 8, (dvs. Lærerutdanningsrådet, jf. kap. 2.2, Statens lærerkurs, jf. kap. 2.3 og Rådet for høgskoleutdanning i helse- og sosialfag jf. 2.8.). Sekretariatet kom derfor ikke i full funksjon før høsten 1998.²⁵ Sekretariatet ble organisert med tre avdelinger – Fagavdelingen, Avdeling for kvalitetssikring og utvikling og Administrasjonsavdelingen. Statens lærerkurs ble lagt som en egen enhet under Fagavdelingen. NAIC (National Academic Information Centre), som ble overført fra Universitetet i Oslo til Norgesnettrådet 1.1.1999, ble en enhet under Avdeling for kvalitetssikring og utvikling.

Ved brev av 29.6.1998 fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet til Norgesnettrådet spesifiserte departementet rådets arbeidsområder og oppgaver. I tillegg til de oppgaver som var fastsatt i mandatet ble rådet også bedt om å:

- drøfte retningslinjer for tildeling/bortfall av knutepunktfunksjoner som var gitt for enkelte fag/fagområder ved de ulike universitet og høyskoler
- gi departementet råd i forbindelse med bruk av eksisterende universitetsgrader og titler
- fungere som sekretariat for et rådgivende utvalg om utdanning i utlandet og for lærebokutvalget for høgre utdanning
- bidra til å utvikle statistikk om høgre utdanning og fremme utviklingen av Database for høgre utdanning og Felles studentsystem²⁶.

Norgesnettrådet besto av 13 medlemmer oppnevnt av departementet. Av disse skulle to oppnevnes etter forslag fra Universitetsrådet, to fra Høgskolerådet, to fra nasjonale studentorganisasjoner, to fra Norges forskningsråd, ett fra private høyskoler med eksamensrett og fire etter eget forslag fra departementet. Rådsmedlemmene, med unntak av studentrepresentantene, ble oppnevnt for tre år av gangen. Studentene ble oppnevnt for ett år. Rådets funksjonstid gikk opprinnelig ut 1.8.2001, men ble forlenget til 31.12.2001.

Norgesnettrådet ble formelt nedlagt ved utgangen av 2001. Imidlertid fortsatte sekretariatet sin virksomhet et år til. Administrasjonen og Avdeling for kvalitetssikring og utvikling ble overført til Nasjonalt organ for kvalitet i utdanning – NOKUT, som ble opprettet 1.1.2003. Oppgavene som var utført av Statens lærerkurs, ble dels overført til Læringscenteret dels til de enkelte universitet og høyskoler. Ansvaret for det studieadministrative systemet «Felles studentsystem» ble organisert som et samarbeidstiltak mellom de ulike universitetene og høyskolene. Administrasjonen ble knyttet til Universitetet i Oslo.

²⁵ Norgesnettrådet. Serie Da stykke 31, mappe 5. *Rapport om organisasjonsutvikling i Norgesnettrådets sekretariat*, juni 1999: 3.

²⁶ Felles studentsystem (FS) gikk over til å bli en egen enhet 3.3.1999 som et samarbeidstiltak etter mønster av § 1.4 i Lov om universiteter og høyskoler. Samarbeidstiltaket har to faste organer: Styret og årsmøtet. FS er administrativt tilknyttet UiO, men har eget styre som ikke er underlagt UiOs styringsordninger.

Arkivet

Med unntak av journalen er Norgesnettrådets arkiv avlevert til Riksarkivet i papirform. Arkivet inneholder referat fra møter i rådet med sakspapirer, kopibøker og sakarkiv. Sakarkivet er delt i to perioder, fra 1998 til 2000 og fra 2001 til 2002. De største seriene består av saker vedrørende godkjenning av rammeplaner og fagplaner, vurderinger av fag og studier, evaluering av kvalitet på studiene og saker i forbindelse med etterutdanningskurs arrangert av universitet og høyskoler. Papirarkivet er på 9,5 hyllemeter og er avlevert til Riksarkivet.

Journalen ble ført elektronisk. Den er avlevert til Riksarkivet som et NOARK-3 system og spenner over tidsrommet 19.3.1998–23.12.2002.

Kassasjon

Det er gitt vedtak om kassasjon av materialet vedrørende Statens lærerkurs oppgaver, se kap. 2.3.

Organisasjonsmessig tilknytning

Norgesnettrådet ble organisatorisk lagt under Universitets- og høyskoleavdelingen i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

2.10 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen – NOKUT

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) er opprettet ved Lov av 28.6.2002 nr. 62, Lov om endringer i lov av 12.5.1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler og Lov av 2.6.1999 nr. 64 om helsepersonell §§ 12–14. Bakgrunnen for opprettelsen finnes i stortingsmelding nr. 27 (2000–2001) der man introduserte den såkalte kvalitetsreformen i høgre utdanning. Ved behandling av meldingen henstilte Stortinget til regjeringen å «gjere framlegg om oppretting av eit uavhengig akkrediterings- og evalueringsorgan for høgare utdanning».²⁷ Regjeringen fulgte opp Stortingets vedtak både ved nevnte lov og i statsbudsjettet for 2003, der det ble bevilget midler til å opprette et nytt akkrediteringsorgan for videregående utdanning.

Et midlertidig interimstyre for NOKUT, med professor Narve Bjørge som leder, ble oppnevnt i statsråd 26.4.2002. Bjørge fortsatte som leder da det «ordentlige» styret og administrasjonen trådte i virksomhet 1.1.2003. Ved opprettelsen ble to av Norgesnettrådets avdelinger – Administrasjonsavdelingen og Avdeling for kvalitetssikring og utvikling – overført til NOKUT.

²⁷ Innst. S. nr. 337 (2000–2001): *Behandling av St.meld. nr. 27 (2001–2002). Vedtak 556 12.6.2001.*

Lov av 28.6.2002 nr. 62 ble i 2005 erstattet av Lov om universiteter og høyskoler av 1.4.2005 nr. 15. NOKUTs oppgaver er pr. 2010 hjemlet i denne loven og i Lov om fagskoleutdanning av 20.6.2003 nr. 56. NOKUT skal:

- bidra til å sikre og fremme kvaliteten i høgre utdanning og fagskoleutdanning
- føre tilsyn med og stimulere til utvikling av kvaliteten i utdanningen ved norske universiteter, høyskoler og fagskoler
- godkjenne høgre utenlandsk utdanning etter søknad fra enkeltpersoner
- være informasjonssenter for andre godkjennings- og autorisasjonsordninger basert på utenlandsk utdanning

NOKUT består pr. 1.10.2011 av fem avdelinger: en administrasjonsavdeling, tre fagavdelinger (Tilsynsavdelingen, Avdeling for utredning og analyse og Avdeling for utenlandsk utdanning) og et informasjonssenter om godkjenningsordninger for utenlandsk utdanning – INVIA. Sistnevnte ble startet opp i mars 2010.

NOKUTs styre består av åtte medlemmer med tre varamedlemmer. Et medlem og et varamedlem er student. Styret blir oppnevnt for fire år av gangen; studentrepresentantene sitter bare i to år. Kunnskapsdepartementet har utnevnt to klagenemnder for NOKUTs vedtak, en for høyere utdanning og en for fagskoleutdanning. Klagenemndene blir oppnevnt for tre år av gangen og har henholdsvis 12 og 10 medlemmer.

Arkivet

NOKUT fører elektronisk journal. Sakarkivet er både elektronisk og på papir. I 2010 var fremdeles papirarkivet det offisielle arkivet, mens de elektroniske dokumentene foreløpig blir vurdert som kopier. Det føres derfor ikke vanlig kopibok på papir. Styresaker finnes som en egen serie på papir. I det elektroniske sakarkivet er styresakene inkorporert i det vanlige arkivet. Personalsakene registreres i en egen arkivdel i det elektroniske arkivet. I papirarkivet ligger alle dokumenter om en person samlet. Personene er ordnet alfabetisk.

Det elektroniske arkivet med journal er ordnet i to perioder. Den første perioden som spenner fra 2003–2008, er deponert i Riksarkivet. Den andre perioden, som startet i 2008, er fremdeles aktiv pr. 1.10.2011.

Elektroniske fagsystem/registre

Avdeling for utenlandsk utdanning bruker et eget fagsystem – filmmakerpro – ved behandling av søknader om godkjenning av utenlandsk utdanning. Systemet ble opprettet i Norgesnetttrådet og videreført av NOKUT.

Avdelingen har pr 1.10.2011 følgende databaser:

- landdatabase for godkjenning av utenlandsk høgre utdanning. Basen inneholder informasjon både om fremmede lands utdanningssystem og hovedprinsippene for godkjenning i Norge
- krav til dokumentasjon for generell godkjenning
- utenlandske studiesteder. Basen inneholder informasjon om hvilke utenlandske studiesteder som gir utdanning som vanligvis godkjennes i Norge

Organisasjonsmessig tilknytning

NOKUT var opprinnelig plassert i Seksjon for regelverk og organisasjon i Universitets- og høgskoleavdelingen i Utdannings- og forskningsdepartementet. Ved opprettelsen av Kunnskapsdepartementet i 2006 ble NOKUT plassert under Seksjon for utdanning og kvalitetssikring i Universitets- og høgskoleavdelingen.

Kap. 3 Utdanningsdirektoratet med forgjengere

Som det går fram av plansje 3 vil det i det følgende bli omtalt de råd og nemnder som, dels via flere omorganiseringer, ender opp i Utdanningsdirektoratet (opprettet 2004). Jeg har forsøkt å plassere omtale av det enkelte råd inn i sin organisatoriske sammenheng.

3.1 Forsøksrådet for skoleverket

Reform av skoleverket var en sentral politisk sak på 1950-tallet. Flere som deltok i den skolepolitiske debatten, understreket behovet for å drive systematisk forsøksvirksomhet i skolen.²⁸ Kirke- og undervisningsdepartementet tok gjennom stortingsmelding nr. 9 1954 til orde for å etablere et eget råd for forsøk i skolen. I samsvar med stortingsmeldingen ble Lov om forsøk i skolen vedtatt 8.7.1954. Loven fastsatte at det skulle opprettes et Forsøksråd for skoleverket bestående av sju, seinere ni, medlemmer. Rådet skulle gi departementet råd når en skole ønsket å drive forsøk med undervisning, noe som krevet dispensasjon fra gjeldende skolelover. Lov om forsøk i skolen (forsøksloven) ga adgang til dette dersom forsøkene var godt underbygd og av interesse for skolen.

I Forsøksrådets reglement av kgl.res. 6.8.1954 het det at det skulle tilsettes en leder for forsøk i skolen. Vedkommende skulle ha ansvar for det daglige arbeidet med forsøksordningene og føre tilsyn med dem. Forsøkslederen ble engasjert på åremål. Departementet utarbeidet egne forskrifter for forsøkslederens virksomhet i mai 1959.

Forsøksrådets sekretariat økte langsomt fram til 1960. I 1960 hadde staben økt fra én til åtte. Utover på 1960- og 1970-tallet økte rådets sekretariat hurtigere. Det var totalt ansatt ca. 50 personer, av disse var vel 30 skolekyndige spesialister.²⁹ Men mange av de ansatte var midlertidig engasjerte på spesielle prosjekt. Sekretariatet ble etter hvert delt opp i flere enheter, bl.a. en enhet for forskning og en for spesialundervisning.

I de første åra var Forsøksrådets hovedoppgave å bistå Kirke- og undervisningsdepartementet med råd, initiativ og tilsyn i forbindelse med innføring av 9-årig folkeskole. De første forsøkene fant sted noen måneder etter rådets opprettelse, i 1955. Fram til begynnelsen av 1960-tallet hadde rådet også ansvar for avvikling av eksamen i den 9-årige skolen. Dette arbeidet ble da overtatt av Grunnskolerådet (Folkeskolerådet), jf. kap. 3.3.

²⁸ Tønnes Sirevåg, *Den niårige skolen*. Oslo 1979: 22 ff. Eksamensordningskomiteen for de høyere allmennskoler foreslo i 1946 at det skulle opprettes et forskningsråd for den høyere allmennskole. Norsk lektorlag la fram forslag til å utvide forsøksvirksomheten i skolen. Det samme gjorde Samordningsnemnda for skoleverket.

²⁹ Store deler av framstillingen av Forsøksrådet videre er basert på Andres A. Svaldstuen, *Innledning til katalog 1251.2/10 Forsøksrådet for skoleverket 1954–1984*. 1994.

Da arbeidet med innføringen av den 9-årige skolen var gjennomført på slutten av 1960-tallet, ble rådets oppgaver flere. En av de viktigste oppgavene var ansvaret for reformer i den videregående skolen, men også forsøksvirksomhet i forbindelse med lærerutdanning, yrkesskoler og barnehager ble initiert av rådet utover på 1970-tallet. Forsøksrådet engasjerte seg også i prosjektet angående nye samarbeidsformer og organisasjonsformer samt arbeidsmiljø innenfor skolesektoren³⁰.

Forsøksrådet utga flere tidsskrift: «Forsøksnytt» 1970–1984, «Forsøk og reform» 1956–1979 og «Informasjon om forsøksarbeid» 1969–1984.

Forsøksrådets virkeområde ble snevret inn fra 1976. Da ble utviklingsarbeid i språkblandete distrikter overtatt av det nyopprettede Rådet for samiske skole- og undervisningsspørsmål. Samme år ble forsøksvirksomhetene på barnehagesektoren overført til Forbruker- og administrasjonsdepartementet, og ansvaret for toårige grunnkurs ble overført til Rådet for videregående opplæring.³¹

Forsøksloven ble opphevet ved kgl.res. 11.6.1982. Dette førte til at Forsøksrådet formelt ble nedlagt 31.12.1984. For å fullføre enkelte oppgaver ble det etablert et avviklingssekretariat som fortsatte arbeidet ut 1985. De oppgavene som ikke var avsluttet da, ble i all vesentlighet overført til Grunnskolerådet og Rådet for videregående opplæring.

Arkivet

Arkivet som er på 72 hyllemeter, er i sin helhet avlevert til Riksarkivet. I tillegg til møtebøker og journaler for perioden 1954–1984, finnes det serier med rundskriv og kopibøker fra 1963–1984. Materiale om forsøk med gjennomføringen av 9-årig skole fra ca. 1958–1968 utgjør en egen serie som er ordnet kommunevis etter Statistisk Sentralbyrås kommunenummer. Andre serier omfatter norsk i samholdte klasser 1967–1977 og grunnlagsmateriale til de nevnte tidsskriftene.

Forsøksrådets sakarkiv er ordnet i kronologiske bolker. Første bolk går fra 1954–1962. Denne er ordnet etter en egen alfanummerisk arkivnøkkel. De følgende bolker, som går fra 1963–1968 og fra 1968–1972, er ordnet etter mønster av statens fellesnøkkel for statsforvaltningen. Fra og med 1973 er arkivet inndelt i toårsbolker fram til 1983–1984. Alle disse arkivbolkene er også ordnet etter mønster av statens fellesnøkkel for statsforvaltningen.

Arkivet etter Avviklingssekretariatet utgjør en eske.

³⁰ Se Andres Svalestuens framstilling i Knut Johannessen, Ole Kolsrud, Dag Mangset (red.), *Håndbok for Riksarkivet*: 306–307.

³¹ Alfred Oftedal Telhaug, *Forsøksrådet for skoleverket 1954–1984. En studie i norsk skoleutvikling*, Oslo 1990: 120.

Organisasjonsmessig tilknytning

Forsøksrådet var først underlagt 1. skolekontor P. Fra 1961 til 1976 hørte det inn under Grunnskolekontoret i Avdeling for allmennutdanning. Ved omorganiseringen fra 1.1.1976 fikk Seksjon for videregående opplæring i Skoleavdelingen ansvaret for rådet.

3.2 Spesialskolerådet

Den nye loven om grunnskolen som ble iverksatt 1.7.1959, åpnet adgang for kommunene til å innføre 9-årig obligatorisk enhetsskole. Dette fikk etter hvert også følger for loven om spesialskoler fra 21.11.1951. Stortinget vedtok endringer i loven 11.6.1963 for å samordne undervisningen ved spesialskolene med bestemmelser i læreplaner for ni-årig folkeskole. I en ny § 5 ble det bestemt at det skulle oppnevnes et spesialskoleråd med sju medlemmer hvorav ett skulle være medisinsk sakkyndig og ett skulle ha tilknytning til spesialpedagogisk forskning. Spesialskolerådet ble opprettet 1.7.1963. De sju medlemmene skulle utnevnes for fire år av gangen. Rådet utpekte selv et arbeidsutvalg på tre personer.

Endringene i spesialskoleloven førte også til navneendringer i departementet. Direktoratet for spesialskoler som var etablert i 1951 ble omdøpt til Kontoret for spesialskoler i 1963. Dette var en understrekning av at det nye direktoratet egentlig var et vanlig departementskontor.³²

Spesialskolerådet skulle hjelpe departementet med råd i fagligpedagogiske spørsmål vedrørende undervisningen ved spesialskolene. En av de første oppgavene rådet tok fatt på var å utarbeide et forslag til en landsplan for utbygging av spesialskoler. Rådet tok og initiativet til å få utarbeidet en rekke publikasjoner om undervisning av funksjonshemmete.

Rådet fikk helt fra start et eget sekretariat og eget budsjett. I begynnelsen besto sekretariatet av én person, men ble gradvis noe utvidet.

Et utvalg (ledet av høyesterettsdommer Knut Blom) som ble oppnevnt av Kirke- og undervisningsdepartementet i 1969, fikk i oppgave å utrede juridiske, organisatoriske og økonomiske spørsmål knyttet til et forslag om én lov for hele grunnskolen. På bakgrunn av utvalgets innstilling gikk departementet i St.meld. nr. 98 (1976–1977) Om spesialundervisning inn for en sammenslåing av spesialskoleloven og grunnskoleloven. Endringene i grunnskoleloven ble vedtatt 13.6.1975. Dette ført til at de oppgavene som

³² Direktoratet for døve-, blinde- og åndssvakeskolene (opprettet i 1897) og Direktoratet for skolehjemmene (opprettet i 1941) ble som følge av spesialskoleloven, slått sammen i 1951 til et nytt direktorat. Fra å være to selvstendige direktorat ble det nye Direktoratet for spesialskolene lagt inn i departementet. Direktoratet for døve-, blinde- og åndssvakeskolene og Direktoratet for skolehjemmene blir ikke omtalt her da de tidsmessig i liten grad faller innenfor rammen av denne framstillingen.

var tillagt Spesialskolerådet ble overført til Grunnskolerådet, og rådet ble nedlagt ved nyttår 1975/76.

Arkivet

Det synes som om lite er bevart av Spesialskolerådets arkiv. Rådets fire møteprotokoller mellom 1963 og 1975 er samlet i arkivet til Spesialskolerådet, mens deler av sakarkivet er i serie G i arkivet etter Kontoret for spesialskoler (elevsøknader og elevmapper). Personalsaker ble behandlet av Kontoret for spesialskoler i Kirke- og undervisningsdepartementet og finnes i arkivet etter dette. Lite tyder på at rådet noen gang førte journal eller kopibok.

Organisasjonsmessig tilknytning

Spesialskolerådet ble lagt under Kontoret for lærerutdanning og folkehøgskoler i Avdeling for allmennutdanning.

3.3 Grunnskolerådet (Folkeskolerådet)

Spørsmål om å opprette et eget sakkyndig råd for folkeskolene hadde vært reist av Stortinget alt på 1920-tallet. Saken ble den gang lagt i bero, men i forbindelse med opprettelse av Lærerutdanningsrådet i 1961 reiste Kirke- og undervisningsdepartementet saken på nytt. I forarbeidet til lov om utdanningskrav for lærere i skolen foreslo departementet også en endring i folkeskoleloven av 1959. En ny paragraf 39 skulle settes inn med følgende ordlyd:

*Til hjelp for departementet i spørsmål om folkeskoler oppnemner Kongen eit råd, Folkeskolerådet, med formann, nestformann og 5 andre medlemmer. Funksjonstida er 4 år. Kongen oppnemner for same tidsrom ein sakkunnig i hygieniske spørsmål til å vere til hjelp for rådet.*³³

Som en umiddelbar følge av behandlingen i Stortinget opprettet Kirke- og undervisningsdepartementet ved kgl.res. av 20.10.1961 et faglig råd for barneskolen – Folkeskolerådet. Rådet skulle gi hjelp og anbefalinger til departementet samt fungere som høringsinstans i saker om

- pedagogiske spørsmål
- læreplaner
- bygninger og utstyr til skolene

Rådet skulle ta initiativ til å få utarbeidet læremidler på spesielle felt, lede utviklingsarbeid og etterutdanning samt godkjenne lærebøker. Det skulle ikke minst ha

³³ Ot.prp. nr. 20 (1960–1961): 37. I den nye grunnskoleloven av 13.6.1969 var ordlyden i loven endret litt, men innholdet var det samme.

ansvar for eksamensavvikling for grunnskolen, hvilket betød at rådet skulle utarbeide oppgaver til prøver og oppnevne sensorer.

Lov om grunnskolen av 13.6.1969, som ble iverksatt 1.7.1971, førte til at Folkeskolerådet skiftet navn til Grunnskolerådet. Ved endring i grunnskoleloven ved lov av 13.6.1975 ble rådet utvidet til ni medlemmer. Som nevnt i kap. 3.2 førte også endringene i grunnskoleloven til at Spesialskolerådet ble innlemmet i Grunnskolerådet 1.1.1976.

Kirke- og undervisningsdepartement fastsatte 6.2.1984 nye reglement både for Foreldreutvalget for grunnskolen, se kap. 5.1, og Grunnskolerådet. I tillegg til tidligere oppgaver skulle rådet ta initiativ til etterutdanning av lærere og ulike former for utviklingsarbeid.

Ny mønsterplan for grunnskolen ble innført i 1987. Rådet fikk da i oppgave å stimulere tiltak som kunne støtte gjennomføringen av mønsterplanen. Sammen med Rådet for videregående opplæring skulle Grunnskolerådet ha ansvaret for den nasjonale delen av det pedagogiske utviklingsarbeidet.³⁴ Rådets oppgaver ble derfor organisert i to programområder – lærerplanarbeid og utvikling av lærings- og oppvekstmiljø. Rådet overtok bl.a. en del av oppgavene til det tidligere Datasekretariatet i Kirke- og undervisningsdepartementet.

Antall sakkyndige råd innenfor undervisningssektoren hadde økt slik mot slutten av 1980-tallet at departementet fikk behov for å evaluere hele rådsstrukturen. Etter forslag fra Statskonsult som hadde gjennomgått rådernes arbeid, gikk departementet inn for å etablere et nytt sentralt organ som skulle erstatte de sakkyndige rådene.³⁵ Stortinget vedtok i desember 1991 at Grunnskolerådet skulle legges ned fra 1.1.1992. Rådets virksomhet ble imidlertid gradvis nedtrappet inntil Nasjonalt læremiddelsenter ble opprettet 1.8.1992, se kap. 3.6. Rådets oppgaver ble dels overtatt av Grunnskoleavdelingen i Kirke- og undervisningsdepartementet, dels av Eksamenssekretariatet ved Statens utdanningskontor i Oslo, se kap. 3.7, og dels av Nasjonalt læremiddelsenter.

Arkivet

Arkivet på 76 hyllemeter er i sin helhet avlevert til Riksarkivet. Det består av møtebøker fra rådet og rådets arbeidsutvalg helt tilbake til 1962. Saksdokumenter for rådet er samlet i en egen serie fra 1976 og fra arbeidsutvalget fra 1977. Det finnes også en egen møteprotokoll for utvalget for spesialundervisning og pedagogisk-psykologisk tjeneste. Det er ført kopibok fra 1963 og journal fra 1966.

³⁴ Torunn Lauvdal, *Pedagogikk, politikk og byråkrati*, Trondheim 1993: 471.

³⁵ Jf. St.meld. nr. 51 II (1988–1989). Vedlegg 1:46–49 og St.prp. nr. 75 (1991–1992): 4 ff.

Sakarkivet som er ordnet etter mønster av statens fellesnøkkel for statsforvaltningen, er delt i tre bolker. Første del går fra ca. 1961 til ca. 1987, andre del fra ca. 1988 til 1991 og tredje del fra 1991 til 1992. Godkjenning av lærebøker og mønsterplaner er store saksområder. En annen stor saksgruppe er evaluering av elever og avvikling av avgangseksamen.

Embetsmannsmøter om spesialundervisning og møter med andre sakkyndige råd o.l. finnes både i det generelle sakarkivet og i egne serier. Grunnskolerådets rundskriv og trykksaker som de selv produserte, utgjør egne serier.

Organisasjonsmessig tilknytning

Grunnskolerådet hørte fram til 1976 inn under Folkeskolekontoret/Grunnskolekontoret i Avdeling for allmennutdanning. Ved omorganiseringen fra 1.1.1976 fikk Grunnskoleseksjonen i Skoleavdelingen ansvaret for rådet. Fra 1986 ble rådet lagt inn under Grunnskoleavdelingen.

3.4 Norsk pedagogisk studiesamling

Norsk pedagogisk studiesamling (heretter NPS) var et sentralbibliotek for pedagogikk med ansvar for å formidle norsk pedagogisk litteratur. NPS skulle bl.a. bygge opp en norsk pedagogisk tesaurus og sikre innkjøp av relevant utenlandsk faglitteratur.

NPS hadde sitt utspring i Pedagogisk sentralbibliotek som ble etablert og drevet av lærerorganisasjonene fra 1921 til 1956 som en del av Norsk skolemuseum. Mellom 1956 og 1964 var biblioteket en frittstående institusjon med eget styre, men fremdeles finansiert av Norsk lærerlag. Staten overtok driften av biblioteket fra 1.1.1965 og etablerte det som en egen avdeling ved Universitetsbiblioteket i Oslo (UBO). Boksamlingen besto da av ca. 84 000 bind. Ved overføringen til UBO ble UBOs egen pedagogiske litteratur lagt til samlingen og den fikk navnet Norsk pedagogisk studiesamling.

NPS ble flyttet fra lokaler ved Universitetsbiblioteket til Norges banks gamle bygning på Bankplassen i 1980–1981. Dette var begynnelsen på en løsrivelse fra Universitetsbiblioteket som endte i 1987 da NPS ble lagt direkte under Kultur- og vitenskapsdepartementet.

NPS ble overført til Nasjonalt læremiddelsenter da dette ble opprettet 1.8.1992. Dette førte til at boksamlingen ble oppløst. Bøkene ble dels overført til Universitetet i Oslo, og

dels til Norsk avdeling i Universitetsbiblioteket (nåværende Nasjonalbiblioteket i Oslo). Samlingen med gamle skolebøker ble gitt til Nasjonalbiblioteket i Mo i Rana.³⁶

Arkivet

NPS hadde ikke noe eget arkiv. Vi kan finne noe materiale i Universitetsbibliotekets arkiv og i arkivet etter Grunnskoleavdelingen i Kirke- og undervisningsdepartementet.³⁷ Korrespondanse med NPS finnes også i arkivet etter Statens bibliotekskole, Riksbibliotekstjenesten og Nasjonalt læremiddelsenter.

Organisasjonsmessig tilknytning

Som vist ovenfor var NPS opprinnelig en privat boksamling som ble eid av lærerorganisasjonene. Etter at den ble overført til Universitetsbiblioteket i Oslo lå den formelt først under Kirke- og undervisningsdepartementet til 1982 og deretter under Kultur- og vitenskapsdepartementet. I de åra biblioteket lå direkte under departementet hørte det først under Kultur- og vitenskapsdepartementet (1987 til 1989). Fra 1990 til og med 1991 hadde Utdannings- og forskningsdepartementet ansvar for NPS.

3.5 Informasjonssenteret for språkundervisning

Informasjonssenteret for språkundervisning³⁸ ble startet opp som et prosjekt i Forsøksrådet i 1970 og lå under dette til Forsøksrådet ble nedlagt i 1984. Senteret fortsatte da som egen administrativ enhet noen år fram til det gikk inn i det nyopprettede Nasjonalt læremiddelsenter 1.8.1992.

Senterets hovedoppgave var først og fremst å gi informasjon om de vanlige fremmedspråkene i skoleverket. Dette ble gjort ved

- å bygge opp et bibliotek for læremidler o.l. for fremmedspråk
- å drive informasjon om lærebøker og læremateriell
- å utvikle forsøksmaterieil
- å drive kurs for språklærere

Etter hvert fikk senteret også i oppgave å utvikle hjelpemidler til undervisning i norsk som annet språk. Det skulle dessuten formidle materiell for elever med rett til morsmålsundervisning. Senteret la også vekt på å formidle de nordiske nabospråkene.

³⁶ Framstillingen av NPS historie er dels hentet fra arkivet etter Nasjonalt læremiddelsenter, serie Da stykke 2, og er dels opplysninger gitt forfatteren av spesialbibliotekar Tove Dahl Johansen i e-post 9.3.2011.

³⁷ Se Universitetsbiblioteket, serie Dh stykke 8 og serie Eb stykke 2, samt KUD Grunnskoleavdelingen, serie Dc stykke 1 og 21.

³⁸ Framstillingen er basert på årsmeldinger og virksomhetsplaner for Informasjonssenteret for språkundervisning og Lars Stolens jubileumsskrift i anledning 20-årsjubileet 29.11.1990. Informasjonssenteret for språkundervisning, serie Da stykke 1.

Arkivet

Informasjonssenteret for språkundervisnings arkiv på 2,2 hyllemeter er avlevert til Riksarkivet. Kopibøker og journaler mangler. Sakarkivet er ordnet i to deler. Den første er ordnet etter arkivnøkkel (fra 01 til 08), mens den andre er et korrespondansearkiv ordnet kronologisk.

Organisasjonsmessig tilknytning

Etter at Informasjonssenteret gikk ut av Forsøksrådet, ble det først underlagt 5. skolekontor i Seksjon for videregående opplæring i Skoleavdelingen. Fra 1985 fikk Grunnskoleavdelingen ansvaret for senteret. Grunnskoleavdelingen ble 1.1.1990 overført til Utdannings- og forskningsdepartementet og fra 1.1.1991 til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

3.6 Nasjonalt læremiddelsenter

Utdannings- og forskningsdepartementet følte på slutten av 1980-tallet at mylderet av ulike råd og liknende institusjoner i undervisningssektoren, førte til en pulverisering av ansvar og oppgaver. For å få en mer helhetlig styring med utdanningspolitikken, var det etter departements mening nødvendig å se på hele organisasjonsapparatet. I St.meld. nr. 37 (1990–1991) tok departementet derfor til orde for å legge ned både Grunnskolerådet, Rådet for videregående opplæring, Brevskolerådet og Voksenopplæringsrådet. En rekke av rådenes oppgaver skulle overtas av departementet. Andre gikk inn i det nyopprettede Eksamenssekretariatet, som ble lagt til Utdanningskontoret for Oslo og Akershus, og Nasjonalt læremiddelsenter.

Nasjonalt læremiddelsenter (NLS) ble etablert 1.8.1992.³⁹ I NLS inngikk det som tidligere var Norsk pedagogisk studiesamling og Informasjonssenteret for språkundervisning. Fra Utdannings- og forskningsdepartementet ble det overført personale som arbeidet med programvareutvikling for skoleverket.

Ifølge NLS vedtekter som ble vedtatt av departementet 1.2.1993, skulle senteret ha disse arbeidsoppgaver:⁴⁰

- Det skulle utvikle faglige og pedagogiske hjelpemidler/hjelpemateriell for små elevgrupper og små fagområder.
- Det skulle administrere godkjenningsordningen for lærebøker.

³⁹ NOU 1972:41 *Voksenopplæring for alle*. Vedlegg 1. Daværende amanuensis, seinere professor ved Pedagogisk forskningsinstitutt, Gunnar Handal, som var medlem av Tusvikutvalget, kom i utvalgets innstilling med et forslag om en sentral institusjon for læremidler. Forslaget fikk støtte fra utvalget.

⁴⁰ Nasjonalt læremiddelsenter, serie Da stykke 2.

- Det skulle gi faglig støtte og råd til lærebokforlag for utvikling av lærebøker i skolen samt utvikle lærebøker i skolen.
- Det skulle utarbeide metodiske veiledninger til læreplanene.
- Det skulle utvikle, distribuere og oppdatere trykte læremidler og ha ansvar for kjøp og salg av slike.
- Det skulle gi faglig og didaktisk bistand til utvikling av undervisningsmateriell i regi av de frittstående fjernundervisningsinstitusjonene.
- Det skulle utvikle og utarbeide kravspesifikasjon til pedagogisk programvare.
- Det skulle utvikle og gi ut audio-visuelle hjelpemidler.
- Det skulle utforme forskningsoppdrag på senterets områder og spre forskningsresultater.
- Det skulle være konsultativt organ for departementet ved klage på undervisningsmateriell, opplegg innenfor fjernundervisning og annen voksenopplæring. NLS skulle også forvalte departementets rettigheter i forhold til avtaler, utvikling og salg av lærebøker.
- Det skulle viderefremme norsk og internasjonal litteratur på senterets område og velge ut og levere norsk materiale i nasjonale og internasjonale databaser på de områdene NLS hadde ansvar for.
- Det skulle holde ajourført oversikt over læremidler til bruk i skolen og voksenopplæringen samt ha en permanent utstilling av dette materialet.

Nasjonalt læremiddelsenter ble ledet av et styre på åtte personer. Styret ble oppnevnt for fire år av gangen. Senteret hadde de første åra ingen formell avdelingsstruktur. Fra 1.1.1998 ble det vedtatt å dele inn NLS i følgende sju seksjoner: Administrasjonsseksjonen, Seksjon for bibliotek og samlinger, Pedagogisk IKT-seksjon, Teknisk IKT-seksjon, Seksjon for utvikling, produksjon og distribusjon av læremiddelprodukter og informasjonsmateriell samt Læremiddelseksjon I og II.⁴¹

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet fant etter hvert at nyordningen fra 1992 ikke tilfredstilte behovet for koordinering av arbeidet med kvalitetsutvikling i skolen eller arbeidet med nasjonal vurdering. For å oppnå en større helhet i arbeidet foreslo departementet derfor at Eksamenssekretariatet ved Statens utdanningskontor og Nasjonalt læremiddelsenter skulle slås sammen til en ny institusjon – Nasjonalt senter for læring og utvikling. NLS ble nedlagt 31.8.2000.

Arkivet

Da NLS ble overført til Læringscenteret, se kap. 3.8, fulgte arkivet med. Ved innlemming av Læringscenteret i det nye Utdanningsdirektoratet i 2004, se kap. 3.13, ble sakarkivet avlevert til Riksarkivet. Imidlertid fulgte den elektroniske journalen med over til

⁴¹ Nasjonalt læremiddelsenter, serie Da stykke 2.

Utdanningsdirektoratet. Journalen er pr. 1.7.2011 oppbevart som en historisk database der. Den er delt i to perioder: 1992–1997 og 1998–2000.

Papirarkivet på vel 25 hyllemeter er avlevert Riksarkivet. Arkivet inneholder protokoller fra styret og arbeidsutvalget fra 1992–2000. Mens kopibøkene strekker seg over samme tidsrom, går journalutskriftene på papir bare fram til 1997. Sakarkivet som er ordnet etter mønster av statens fellesnøkkel for statsforvaltningen, er delt i to bolker. Første bolk går fra 1992–1997 (gammel nøkkel) og inneholder vesentlig faglige pedagogiske spørsmål (klasse 7). I den andre bolken, fra 1998–2000 (ny nøkkel), er sakene stort sett ordnet under klasse 5 Utdanningssystemet.

Rundskriv, godkjenning av lærebøker og materiale vedrørende fag- og læreplaner er ordnet i tre ulike serier. Det finnes også egne serier for personalforvaltning og regnskap.

Organisasjonsmessig tilknytning

Nasjonalt læremiddelsenter var i løpet av sin korte levetid underlagt flere avdelinger. Fram til 1995 lå det under Seksjon for personal- og organisasjonssaker i Administrasjonsavdelingen i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Deretter lå det under Seksjon for skoleverket og fra 1999 under Seksjon for etatsstyring, begge i Avdeling for voksenopplæring og folkeopplysning (fra 1999 Avdeling for voksenopplæring og studiefinansiering).

3.7 Eksamenssekretariatet ved Statens utdanningskontor i Oslo og Akershus og statlige utdanningskontor

Ved nedleggelse av Rådet for videregående opplæring (RVO) ble ansvaret for eksamensavviklingen overført til det nyopprettede Nasjonalt sekretariat for elevvurdering ved Statens utdanningskontor i Oslo og Akershus fra 1.8.1992. Sekretariatet byttet navn til Eksamenssekretariatet etter et par år. Det fikk både ansvaret for eksamensavvikling i grunnskolen og for å gi sentrale prøver for videregående skoler. Eksamenssekretariatet hadde også oppgaver i forbindelse med fag- og svenneprøver. Det skulle være med å gi eksamensoppgaver for § 20-kandidater (dvs. privatister til fag- og svenneprøver). Sekretariatet hadde i tillegg ansvar for å gi kriterier for vurderinger av eksamen og retningslinjer for ulike prøveformer.

Eksamenssekretariatet var organisatorisk knyttet til Statens utdanningskontor i Oslo og Akershus. Da Læringscenteret ble opprettet 1.9.2000, ble Eksamenssekretariatet innlemmet i dette.

Arkivet

Eksamenssekretariatet har etterlatt seg et eget arkiv. Dette består av et sakarkiv ordnet etter arkivnøkkel, to serier med rundskriv/informasjonskriv og en serie med eksamensoppgaver for fag- og svenneprøver. Oppgavene er ordnet alfabetisk på fag. I denne serien finnes også en

del oppgaver som ble gitt av Rådet for fagopplæring i arbeidslivet, jf. kap. 3.10. I tillegg til det papirbaserte sakarkivet finnes det en elektronisk journal som omfatter perioden 1993–2000.

Det papirbaserte arkivet etter Eksamenssekretariatet er ordnet og befant seg ved utgangen av 2010 hos fylkesmannen i Oslo og Akershus. De elektroniske registrene er deponert i Riksarkivet.

Elektroniske fagsystem

Eksamenssekretariatet opprettet i 1989 Morsmålsystemet. I systemet ble det foretatt en ettårig registrering av elever i morsmålsprøver, med navn, fødselsår, skole og språk. Karakter ble slettet etter avlagt eksamen hvert år etter at karakter er gitt. Ifølge Utdanningsdirektoratet gikk dette systemet trolig ut av bruk da systemet FX ble utviklet og tatt i bruk i 1998. Eldre data ble da konvertert til FX. Nærmere omtale av dette systemet se kap. 3.8.⁴²

Organisasjonsmessig tilknytning

Eksamenssekretariatet lå under Statens utdanningskontor i Oslo.

3.8 Nasjonalt senter for læring og utvikling – Læringscenteret⁴³

Med bakgrunn i St.meld. nr. 28 (1998–1999) *Mot rikare mål* vedtok Stortinget i møte 14.4.2000 at det skulle opprettes et nytt senter – Nasjonalt senter for læring og utvikling (Læringscenteret) fra 1.9. samme år. I stortingsmeldingen ga regjeringen uttrykk for at det var behov for å samle ansvaret for utvikling og vurdering av skoleverket i én instans for å slippe å forholde seg til flere.

Utvikling av skolen skulle være den primære arbeidsoppgaven for senteret. Dessuten skulle det ta seg av de forvaltningsoppgavene som var lagt til Nasjonalt læremiddelsenter (NLS), se kap.3.6, og Eksamenssekretariatet ved Statens utdanningskontor i Oslo og Akershus, se kap. 3.7. Disse institusjonene ble nedlagt fra 31.8.2000 og personalet overført til Læringscenteret. Samtidig ble en del ansatte i Grunnskoleavdelingen og Avdeling for videregående opplæring i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet overført til det nye organet.

Ansvaret for å utvikle et bredt tilbud av læremidler samt skolenettet ble overført fra Nasjonalt læremiddelsenter, jf. kap. 3.6. Ansvaret for å gjennomføre avgangsprøver i grunnskolen samt sentralt gitte prøver i videregående opplæring ble overført fra Eksamenssekretariatet, jf. kap. 3.7.

⁴² Utdanningsdirektoratet, brev til Riksarkivet av 23.11.2009, RA saknr. 2009/17735. Oversikt over elektroniske registre.

⁴³ Størstedelen av omtalen av Læringscenteret er hentet fra St.prp. nr. 38 (1999–2000).

Læringscenteret skulle utføre følgende oppgaver:

- formidle resultater fra forskning og utviklingsprosjekter
- gi støtte til og veiledning i lokalt utviklingsarbeid
- utvikle læremidler
- koordinere arbeidet med å hente inn statistikk og andre utviklingsdata til bruk for senteret, departementet og utdanningssektoren som helhet
- utarbeide veiledninger og forslag til læreplaner ut fra mål og retningslinjer trukket opp av departementet
- utvikle nye prøve- og vurderingsformer i elev- og lærlingvurderingen
- distribuere trykte og elektroniske læremidler

Senteret var organisert med fem avdelinger:

- Administrasjonsavdelingen
- Avdeling for kompetanseutvikling og læremidler
- Avdeling for teknisk drift og informasjon
- Avdeling for dokumentasjon og analyse
- Avdeling for innhold og vurdering

Læringscenteret ble organisert med et styre på 7 personer. Ved behandling av budsjettet for 2004 vedtok Stortinget at ordningen med eget styre skulle opphøre 31.12.2003. Senteret skulle deretter bare ledes av en direktør underlagt departementet. Samtidig ble vedtektene for Læringscenteret noe omarbeidet.⁴⁴

Læringscenteret fikk raskt nye oppgaver som ikke var forutsett ved etableringen av senteret. Samtidig bød det på problem å få ulike organisasjonskulturer til å smelte sammen. Dette var bl.a. medvirkende til at departementet fikk utarbeidet en organisasjonsgjennomgang av senteret i november 2002. Ett av forslagene fra det konsulentfirmaet som foretok gjennomgangen, var å utarbeide en mer direktoratliknende organisasjon med et tredelt hierarki.⁴⁵ Samtidig foreslo det såkalte Kvalitetsutvalget i sin innstilling at det ble etablert en ny enhet for kvalitetsvurdering i grunntutdanningen og at det ble opprettet et nytt Læringscenter. Dette skulle ha i oppgave å koordinere og utforme utviklingsprogrammer på oppdrag fra departementet.⁴⁶ Læringscenterets liv ble derfor kort. Etter snaue fire års drift ble det slått sammen med sekretariatet til Statlig pedagogisk støttesystem og erstattet med det nye Utdanningsdirektoratet fra 15.6.2004.

⁴⁴ Læringscenteret, serie Db stykke 2. Brev fra Utdannings- og forskningsdepartementet 11.12.2003.

⁴⁵ Læringscenteret, serie Db stykke 2. Utdannings- og forskningsdepartementet. *Organisasjonsgjennomgang av Læringscenteret. Avsluttende rapport – analyser, vurderinger og anbefalinger*: 53–54.

⁴⁶ NOU 2002:10 *Førsteklasses fra første klasse*: 37–38 og Vedlegg 2: 45–46. Utvalget foreslo å opprette en enhet for kvalitetsvurdering i grunntutdanningen. Enheten skulle organiseres sammen med Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT).

Arkivet

Arkivet er avlevert til Riksarkivet med unntak av den elektroniske journalen. Denne ble overført til Utdanningsdirektoratet og er oppbevart som en historisk database der pr. 1.7.2011. Journalen er delt i to perioder: 1.9.2000–2.6.2002 og 3.6.2002–14.6.2004.

Med unntak av journalen er arkivet på papir og består av referat og sakspapirer fra styremøter, sakarkiv og regnskap. Det utgjør til sammen 46 hyllemeter. Sakarkivet er delt i to underserier, disse er henholdsvis ordnet etter saksnummer og etter mønster av statens fellesnøkkel for statsforvaltningen. I den siste serien er emner vedrørende fag- og læreplaner, opplæring og vurdering og kvalitetssikring dominerende. Interne notater, en spørreundersøkelse om bruk av elevbok i matematikk og eksamensoppgaver er samlet i egne serier.

Elektroniske fagsystem

Læringscenteret overtok systemet FX fra Eksamenssekretariatet. Systemet som ble brukt til effektiv eksamensavvikling, ble etablert i 1998 og var i full drift fra eksamensavviklingen i videregående opplæring våren 1999. Systemet var delt i to deler:

- FX-G ble benyttet til å registrere for avgangsprøve i grunnskolen, til å distribuere eksamensoppgaver og til å innhente karakterstatistikk. Systemet inneholdt informasjon om sensorer, skoler, kommuner og fylker, inkludert distribusjonsadresser. Da Læringscenteret gikk inn i Utdanningsdirektoratet, ble systemet konvertert til prøveadministrasjonssystemet PAS, se kap. 3.13.
- FX-V ble benyttet til å avvikle eksamen, til å distribuere eksamensoppgaver og til å innhente karakterstatistikk. Systemet inneholdt også informasjon om navn på skoler, sensorer og distribusjonsadresser. Da Læringscenteret gikk inn i Utdanningsdirektoratet, ble systemet konvertert til prøveadministrasjonssystemet PAS, se kap. 3.13.

Læringscenteret drev også nettstedet Skolenett.no (etablert i 1996). Dette ble overtatt av Utdanningsdirektoratet da det ble opprettet. Se nærmere omtale i kap. 3.13.

Kassasjon

Riksarkivaren har gitt vedtak om kassasjon i Læringscenterets arkiv i brev til Utdanningsdirektoratet av 22.2.2010. Følgende bestemmelser er gitt:

- Fagplaner kan kasseres på grunn av redundans
- Ferdige bokmanuskripter kan kasseres
- Klageskjemaer kan kasseres på grunn av redundans

Organisasjonsmessig tilknytning

Læringscenteret lå første halvår under Avdeling for voksenopplæring og folkeopplysning i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Fra 2001 lå det under Seksjon for

innhold og utvikling i Opplæringsavdeling som fortsatte i det nye Utdannings- og forskningsdepartementet fra 2002.

3.9 Lærlingrådet

Lærlingrådet ble oppnevnt fra 15.9.1951 etter lov av 14.7.1950 (§ 26) om lærlinger i håndverk, industri, handel og kontorarbeid. Loven gjaldt opprinnelig bare for lærlinger i håndverks- og industrifagene. Ved en endring i 1961 kom også lærlinger innen handel og kontorlag inn under loven.

Loven fastsatte at det skulle opprettes et lærlingråd. Reglement for rådet ble gitt ved kgl.res. 4.4.1952. Ifølge reglementet skulle rådet ha ti medlemmer. Direktøren for yrkesskolevesenet skulle være leder. De andre ni medlemmene skulle oppnevnes av arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene. Rådsmedlemmene skulle oppnevnes for fire år av gangen. Rådet skulle også ha et arbeidsutvalg på fem medlemmer valgt for ett år av gangen. Rådsmedlemmene skulle alle være representert i minst én av de tre fagseksjonen som ble opprettet, nemlig: Fagseksjonen for håndverk, Fagseksjonen for industri og Fagseksjonen for handel og kontorarbeid.

Lærlingrådet skulle først og fremst sørge for at bestemmelsene i lærlingloven av 14.7.1950 ble iverksatt og overholdt. Rådet skulle bl.a. være ankeinstans for avgjørelser tatt av lærlingnemnda når det gjaldt fastsettelse av hvem som var lærling, om en bedrift hadde rett til å ta inn lærlinger og når en lærlingnemnd fratok en bedrift rett til å ha lærlinger eller forkastet eller hevet en lærlingkontrakt. Rådet skulle bistå departementet med råd eller tilsyn når det bl.a. gjaldt spørsmål om

- innføring av fag
- hvorvidt visse arter av virksomheten skal tilhøre faget eller ikke
- antall lærlinger i forhold til utlærte arbeidere
- i hvilken grad bestemmelsene om lønnet fritid for skolegang skulle gjelde
- lærlingtid og skoleplikts lengde i de enkelte fag o.l.
- gradering av læretida etter lærlingens alder
- fastsetting av svenneprøver og kontroll med disse
- innhold og form av lærekontrakter, attester, fagbrev m.v.
- lærlingnemndenes virksomhet
- opplæringsplaner i fagene

Lærlingrådet fikk eget sekretariat.

Ved kgl.res. av 26.1.1973 ble det gitt et midlertidig felles reglement for Yrkesopplæringsrådet og Lærlingrådet. Dette førte til at Lærlingrådet ble omdøpt til Lærlingrådet for håndverk, industri og en del serviceyrker. Samtidig fikk det

felles sekretariat med Yrkesopplæringsrådet fra 1.1.1974. Reglementet påbød også departementet å oppnevne et underutvalg for verkstedskoler og lærlingskoler.⁴⁷ Da Yrkesopplæringsrådet gikk inn i det nye Rådet for videregående opplæring 1.1.1976, fikk Lærlingrådet igjen et frittstående sekretariat.

Etter lov 23.5.1980 om fagopplæring i arbeidslivet ble Lærlingrådet avløst av Rådet for fagopplæring i arbeidslivet fra 1981.

Arkivet

Arkivet på 12 hyllemeter er avlevert til Riksarkivet. Det er en lakune i arkivet mellom 1962 og 1976. Møtebøker går bare fram til 1962. Kopibøker er oppbevart til og med 1980, men både kopibøker og journaler mangler mellom 1962 og 1975. Sakarkivet er delt i to serier. Deler av den første serien er ordnet etter en kode med henvisning til de forskjellige paragrafene i lærlingloven. Denne går fram til 1961. Her er ellers stoff om lærlinglovens iverksettelse, virkekrets og revisjon, om riksstyretvalg for de forskjellige fag og om lokale lærlingnemnder. Den andre serien som spenner over perioden 1976 til 1992, er ordnet etter emne. Her finner vi f.eks. opplæringsplaner, instruksjoner og arkivdokumenter om mesterprøver/fagprøver 1961–1976.

Organisasjonsmessig tilknytning

Lærlingrådet lå under 1. skolekontor P fram til 1971. Deretter lå det fram til 1976 i Avdeling for yrkesutdanning. Ved omorganiseringen fra 1.1.1976 fikk Seksjon for videregående opplæring i Skoleavdelingen ansvaret for rådet fram til det ble nedlagt.

3.10 Rådet for fagopplæring i arbeidslivet (RFA)

Lærlingloven av 14.7.1950 omfattet ikke hele landet selv om mange kommuner etter hvert etablerte lærlingordninger som falt inn under loven. Imidlertid førte endringene i skole- og arbeidslivet til at regjeringen fant det nødvendig å vurdere loven og lærlingordningen på nytt. På bakgrunn av innstillingen fra et offentlig utvalg⁴⁸ foreslo regjeringen en ny lov om fagopplæring i arbeidslivet. Loven ble vedtatt ved kgl. res. 23.5.1980. I motsetning til den gamle loven fikk ikke den nye noen geografiske eller faglige begrensninger. Lovens § 5 slo fast at det skulle oppnevnes et nytt råd for fagopplæring i arbeidslivet (RFA). Dette ble oppnevnt ved kgl.res. 12.12.1980. Både loven og rådet skulle være gjeldende fra 1.1.1981.

RFA skulle bestå av 13 medlemmer og oppnevnes for fire år av gangen. Fire av medlemmene skulle oppnevnes etter forslag fra arbeidsgiverorganisasjonene og fire etter forslag fra fagorganisasjonene. I tillegg skulle Kommunenes sentralforbund,

⁴⁷ Det ble også oppnevnt et underutvalg for teknisk utdanning, jf. kap 1.9.

⁴⁸ NOU 1978:30 *Om lærlinglov*: 49

arbeidskraftmyndighetene og elevorganisasjonene foreslå én hver. Departementet skulle ha to representanter i rådet.

Rådet skulle

- være rådgiver for departementet i lærlingspørsmål
- oppnevne medlemmer av opplæringsrådene
- veilede de lokale opplæringsinstanser på fylkesplanet
- utarbeide forslag til opplæringsplaner
- fastsette lærertid for de enkelte fag
- føre tilsyn med at lovens bestemmelser ble gjennomført
- være klageinstans for avgjørelser fattet av de lokale yrkesopplæringsnemnder og opplæringsrådene

Seinere ble rådet utvidet med to medlemmer slik at det besto totalt av 15, pluss en observatør.

Departementet utarbeidet 9.7.1982 et reglement for RFA. Dette ble erstattet av et nytt 19.1.1990.

Loven fastsatte også at hvert fagområde skulle ha et eget opplæringsråd. Ifølge reglement for opplæringsråd av 23.5.1980 skulle disse holde seg orientert om den faglige utviklingen innenfor sitt fagområde og rapportere årlig til RFA om virksomheten. Opplæringsrådene skulle ha like mange representanter fra arbeidsgiverne og arbeidstakerne. Opplæringsrådene skulle først og fremst utarbeide forslag til opplæringsplaner og forslag til forskrifter for fag- og svenneprøver i de enkelte fag. De skulle også utarbeide oppgaver i yrkest teori når prøvene ble avlagt som en del av fagprøven. Rådene ble sammensatt av bransjeorganisasjonene; de fikk egne sekretariater med egne sekretærer. De fleste ble lagt til en NHO-tilsluttet landsforening. Det var opprinnelig en rekke opplæringsråd, mellom 50 og 60.⁴⁹

Det ble etter hvert vanskelig å håndtere alle rådene samtidig som enkelte fagområder var svært små. På bakgrunn av St.meld. nr. 37 (1990–1991) som ga uttrykk for at antall opplæringsråd burde begrenses, nedsatte RFA i mai 1990 et utvalg som skulle vurdere rådernes organisasjon og sekretariatsfunksjoner. Resultatet av strukturutvalgets arbeid ført til at det i 1993 bare ble oppnevnt 14 råd.⁵⁰

Samme år førte lov av 28. mai 1993 nr. 51 om endringer i lov av 21. juni 1974 nr. 55 om videregående opplæring og lov av 23. mai 1980 nr. 13 om fagopplæring i arbeidslivet

⁴⁹ Rådet for fagopplæring i arbeidslivet, serie G stykke 3. I 1992 var det hele 58 ulike opplæringsråd.

⁵⁰ Rådet for fagopplæring i arbeidslivet, serie G stykke 3.

til at RFA fikk innsnevret oppgavene. Rådet skulle ikke lenger føre tilsyn eller være klageinstans for opplæringsrådene og de lokale yrkesopplæringsnemndene. Endringene i de to lovene kom som følge av den nye strukturen for videregående opplæring (Reform 94), som ga alle elever rett til treårig videregående opplæring etter grunnskolen.

Som et middel til å oppnå større politisk styring med utdanningspolitikken foreslo St.meld. nr. 37 (1990–1991) å nedlegge flere sakkyndige råd. Både Storting og departement ville imidlertid beholde RFA for å sikre båndene til næringslivet. Meldinga foreslo å styrke båndene mellom rådet og departementet ved å legge sekretariatet inn under departementet. Fra 1.8.1992 ble sekretariatsfunksjonene utført av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets Avdeling for videregående opplæring, Seksjon for læreplaner.

Ved endring i opplæringslova ved lov av 2. juli 2004 vedtok Stortinget å erstatte Råd for fagopplæring i arbeidslivet med et nytt samarbeidsråd for yrkesopplæring. Samtidig ble opplæringsrådene erstattet med nye faglige råd.

Arkivet

Råd for fagopplæring i arbeidslivet har avlevert hele arkivet t.o.m. 1.8.1992 til Riksarkivet, totalt 51.6 hyllemeter. Ved siden av møtebøker for rådet og arbeidsutvalget, finner vi egne serier med saksdokumenter til rådsmøtene og arbeidsutvalgsmøtene. Disse er ordnet etter saksnummer pr. år.

Sakarkivet er delt i to bolker. Den første bolken, 1980–1989, er hovedsaklig inndelt etter paragrafene i Lov om fagopplæring i arbeidslivet. Det finnes også materiale om tilleggsprøver i henhold til håndverksloven og saker vedrørende godkjenning av søknader om kokk- og serveringsfagbrev.

Den andre bolken, 1987–1992, er ordnet etter mønster av statens fellesnøkkel for statsforvaltningen. Her utgjør emnene «Skole. Undervisningsinstitusjon. Samfunn» sammen med «Faglige og pedagogiske spørsmål» hovedtyngden av materialet. Fagbrev og lærekontrakter mellom 1958 og 1985 fra Reiselivsdirektoratet i Samferdselsdepartementet er overført til RFA og ordnet sammen med rådets arkiv som en egen serie.

RFAs arkiv etter 1.8.1992 fram til nedleggelsen i 2004 er pr. 1.1.2012 ikke avlevert og oppbevares i Kunnskapsdepartementet.

Organisasjonsmessig tilknytning

Rådet for fagopplæring i arbeidslivet ble plassert under 5. skolekontor i Avdeling for videregående opplæring fram til 1993, da kontoret ble avløst av Seksjon for læreplaner i samme avdeling. I mellomtida hadde undervisningssakene blitt overført til Utdannings- og forskningsdepartementet i 1990 og til Kirke-, utdannings- og

forskningsdepartementet i 1991. Rådet lå under Seksjon for læreplaner til seksjonen ble nedlagt ved utgangen av 2000. Fra 2001 lå det under Opplæringsavdelingen, først i Kirke-, utdannings- og forsknings-departementet og fra 2002 igjen i Utdannings- og forskningsdepartementet.

3.11 Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY)

Ved endring i opplæringsloven av 2.7.2004 ble det bestemt at det daværende Utdannings- og forskningsdepartementet skulle opprette et nytt organ for samarbeid mellom departementet og partene i arbeidslivet – Samarbeidsrådet for yrkesopplæring. Formålet med endringen var å få til en mer fleksibel ordning enn det hadde vært mulig slik det gamle Fagopplæringsrådet var organisert. SRY skal først og fremst være et samarbeidsorgan mellom departementet, arbeidslivet og elev- og lærerorganisasjonene. SRY har 14 medlemmer med personlige vararepresentanter. Rådsmedlemmene blir oppnevnt for fire år av gangen.

SRY er først og fremst et samarbeidsråd for yrkesopplæring på videregående nivå, i motsetning til Nasjonalt fagskoleråd som har ansvar for å utvikle undervisningen innenfor fagskolesektoren, se kap. 4.7.

Mandatet for rådet som er gjeldende fra 2004, pålegger det bl.a. å

- arbeide for kvalitet og utvikling av fag- og yrkesopplæringen
- foreslå endringer i rammevilkårene for fag- og yrkesopplæringen
- foreslå områder for forsøk, utviklingsarbeid eller forskning innenfor fag- og yrkesopplæringen
- foreslå antall faglige råd, rådenes arbeidsområde og sammensetning

Ifølge mandatet skal også SRY ha faglige råd under seg. Antall faglige råd er det samme som antall nye utdanningsprogrammer, dvs. ni faglige råd. De faglige rådene blir oppnevnt av Utdanningsdirektoratet etter anbefaling av SRY.

Det er utarbeidet et mandat for de faglige rådene gjeldende fra 1.9.2008. I henhold til mandatet skal de faglige rådene være sammensatt av like mange representanter fra arbeidstaker- og arbeidsgiversiden. Inntil en tredjedel av rådet kan bestå av pedagogisk personale og representanter fra utdanningsmyndighetene. Rådsmedlemmene blir oppnevnt for fire år av gangen. To elevrepresentanter oppnevnt av Elevorganisasjonen (også for fire år) er observatører i rådene.

De faglige rådene skal

- gi innspill og råd om endringer i tilbudsstrukturen innen de yrkesfaglige utdanningsprogrammene

- bistå i arbeidet med utvikling av læreplaner, vurderingsordninger, kompetanseutvikling, kvalitetsutvikling, evaluering og oppfølging av Kunnskapsløftet
- bistå i arbeidet med å følge læreplanene ut i det fireårige opplæringsløpet
- vurdere tilbudsstrukturen og ved behov ta initiativ til etablering av nye lærefag og yrkesfag innen sitt ansvarsområde
- gi råd i faglige spørsmål når Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet eller Samarbeidsrådet for yrkesopplæring, ber om det.

Sekretariatet, både for SRY og de faglige rådene, ble lagt til Utdanningsdirektoratet som har ansvar for å stille med en fast sekretær til hvert råd.

Både SRY og de faglige rådene er rådgivende organ overfor departementet og Utdanningsdirektoratet. Direktoratet fatter beslutningene for de saker som gjelder direktoratets arbeidsområde og ellers viderefremmer uttalelser og råd til departementet eller annet myndighetsorgan.

Den nye samarbeidsordningen forutsetter at det er flere fellesmøter mellom lederne og nestlederne i de faglige rådene og SRY hvert år, med minst ett årlig møte mellom SRY, de faglige rådene og direktoratet, og at dette samarbeidet evalueres årlig.⁵¹

Arkivet

Samarbeidsrådet for yrkesopplæring har ikke noe eget arkiv. Rådets arkivmateriale er helt inkorporert i Utdanningsdirektoratets elektroniske arkiv.

Organisasjonsmessig tilknytning

Utdanningsdirektoratet er sekretariat for Samarbeidsrådet. Det ligger forøvrig under Opplæringsavdelingen i Kunnskapsdepartementet.

3.12 Styresekretariatet i Statlig pedagogisk støttesystem (Statped)

Statlig spesialpedagogisk støttesystem (Statped)⁵² ble opprettet som et nasjonalt nettverk av spesialpedagogiske kompetansesentre 01.08.1992. Dette var et resultat av Stortingets vedtak om å legge ansvaret for spesialundervisningen over på fylkeskommunene og kommunene. De tidligere statlige spesialskolene ble omgjort til statlige spesialpedagogiske kompetansesentra. Ved sammenslåing av enkelte skoler ble 24 skoler omorganisert til 17 kompetansesentre. Da også tre andre institusjoner

⁵¹ Retningslinjer for samarbeidet mellom Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY), de faglige rådene og Utdanningsdirektoratet, 2011. Gjengitt på Utdanningsdirektoratets hjemmesider 2012. http://www.udir.no/PageFiles/6018/Retningslinjer_for_trepartssamarbeidet.pdf
Framstillingen er hovedsakelig bygget på opplysninger gitt i retningslinjene.

⁵² Jørgen Sorkmo: *Statped. Siste epoke i mer enn 100 års spesialpedagogikk. En faktafremstilling*, Gjøvik/Sigdal 2010.

fikk status som kompetansesenter, ble det til sammen etablert 20 enheter med kompetansesenterfunksjoner.

Det ble etablert to styrer for henholdsvis de landsdekkende kompetansesentra og det spesielle programmet for Nord-Norge. Styrene skulle

- kontrollere at lov- og regelverk ble fulgt av kompetansesentrene
- sørge for en utvikling ved sentrene som bidro til et kvalitativt bedre opplæringstilbud for barn, unge og voksne med særskilte behov
- samordne og koordinere funksjoner for de virksomhetene (kompetansesentrene m.v.) som var underlagt styrene

Sekretariatet for de landsdekkende kompetansesentra ble lagt til Statens utdanningskontor i Møre og Romsdal/Molde mens sekretariatet for Nord-Norge ble desentralisert. Der var sekretariatsleder først administrativt tilknyttet Statens utdanningskontor i Troms, og seinere Sandfallet kompetansesenter. Sekretariatsmedarbeiderne var plassert ved utdanningskontorene i Nordland og Troms og ved Sandfallet kompetansesenter i Finnmark.

I tillegg ble det etablert et styre for regionale kompetansesentra med sekretariat ved Statens utdanningskontor i Hedmark. Fra 1997 ble det også opprettet et eget styre for hørselssektoren, der sekretariatsfunksjonene ble dekket av sekretariatet for de landsdekkende kompetansesentra hos Statens utdanningskontor i Møre og Romsdal.

I St.meld. nr. 23 (1997–1998) forslø Regjeringen å bygge ned det statlige støttesystemet med omlag 250 årsverk og i stedet styrke den lokale PP-tjenesten. Stortinget sluttet seg i hovedsak til Regjeringens forslag i 1998.⁵³ Dette førte til at styret for landsdekkende statlige spesialpedagogiske kompetansesentra og styret for regionale statlige spesialpedagogiske kompetansesentra ble avløst av ett felles landsdekkende styre under betegnelsen Statlige spesialpedagogiske kompetansesentra fra 01.01.1999. Styret for Programmet for Nord-Norge (PNN) fikk forlenget funksjonstida med et år, men fra 01.01.2000 gikk det også inn i det nyopprettede landsdekkende styret. Den nye felles virksomheten ble kalt Statlig spesialpedagogisk støttesystem (Statped).

Samtidig ble sekretariat for landsdekkende statlige spesialpedagogiske kompetansesentra i Molde og sekretariatet for Styret for regionale statlige spesialpedagogiske kompetansesentra på Hamar slått sammen til ett felles sekretariat med to avdelinger (i Molde og på Hamar) og felles ledelse fra 1.1. 1999. De fleste tilsatte i sekretariatet hadde kontorsted ved ett av de to stedene, men enkelte medarbeidere som arbeidet med spesielle prosjekter, hadde kontorsted i Oslo, Tromsø, Bergen eller Kristiansand.

⁵³ Innst. S. nr. 228 (1997–1998).

Fra 15.06.2004 ble styresekretariatet i Statped nedlagt som selvstendig organ. I stedet ble det underlagt det nye Utdanningsdirektoratet. Statped består pr. 31.12.2010 av 13 statlige spesialpedagogiske kompetansesentre, to spesialpedagogiske sentre, Lesesenteret og Senter for atferdsforskning (SAF) ved Universitetet i Stavanger. Ved sammenslåingen besto Statped av 17 kompetansesentra og 14 spesialpedagogiske enheter.

Styret i Statped ble oppnevnt for fire år av gangen og var på 12 personer. I tillegg beholdt man et eget sektorstyre for hørselshemmede, bestående av ni personer. Samtidig ble det egne styret for PNN avløst av et samarbeidsorgan for brukerne til Statped Nord.

Arkivet

Sakarkivet fra 1999 til 2004 som utgjør i underkant av 20 hyllemeter, er avlevert til Riksarkivet. Sakarkivet er inndelt slik:

- Statped 1.1.1999–31.12.2001
- Statped intern sone 1.1.2002–31.12.2002
- Statped intern sone 1.1.2003–15.6.2004
- Statped personal 1.1.2002–31.12.2002
- Statped personal 1.1.2003–15.6.2004

De elektroniske journalene mellom 1999 og 2003 i Noark 3 format er deponert i Riksarkivet.

Fra januar 2003 tok Statped i bruk et felles elektronisk journalsystem for den statlig eide virksomheten. Nordnorsk kompetansesenter har fra 01.01.2005 overtatt driftsansvar for den felles arkivfunksjonen i Statped.

De enkelte kompetansesentrene har egne papirbaserte delarkiv.

Organisasjonsmessig tilknytning

Det landsdekkende styresekretariatet hadde eget arkiv fra 1999 til sammenslåingen med Utdanningsdirektoratet medio 2004. Ansvar for Statped lå fra 1999–2000 under Seksjon for systemutvikling og resultatoppfølging i Grunnskoleavdelingen i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Ansvar ble deretter overført til Seksjon for innhold og utvikling i Opplæringsavdelingen fra 01.01.2001. Fra 1.1.2002 lå avdelingen i Utdannings- og forskningsdepartementet og fra 2005 ligger den i Kunnskapsdepartementet.

3.13 Utdanningsdirektoratet

Ved St.prp. nr. 1, tillegg nr. 1 (2003–2004) ble det foreslått en omdanning av den statlige utdanningsadministrasjonen ved å etablere et nytt direktorat – Utdanningsdirektoratet. Regjeringens forslag tok utgangspunkt i St.prp. nr. 65 (2002–2003) og NOU 2003:16

I første rekke – Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle. Direktoratet ble etablert i 2004 og startet sin virksomhet 15. juni samme år ved en sammenslåing av Læringscenteret og styresekretariatet i det statlige pedagogiske støttesystem (Statped). I tillegg ble enkelte funksjoner og noe personale overført fra daværende Utdannings- og forskningsdepartementet.

Utdanningsdirektoratet er ved utgangen av 2010 inndelt i fire divisjoner (Innhold og utvikling, Analyse og vurdering, Regelverk og finansiering og Virksomhetsstyring og administrasjon) med et ulikt antall avdelinger under hver divisjon. Avdeling for Læringsmiljø og rådgivning er lokalisert til Hamar, mens Avdeling for økonomi og Avdeling for finansiering og tilskuddsordning er plassert i Molde.

Direktoratet ble tillagt følgende oppgaver:

- føre tilsyn med landets skoleeiere; kommuner, fylkeskommuner og private skoler
- ha ansvaret for forvaltning av Statspedsystemet, statlige skoler og fagstyring av de nasjonale sentra
- gi tilskudd til skoler, etter- og videreutdanning av lærere og utvikling av læremidler
- utvikle læreplaner i henhold til Kunnskapsløftet og følge med på hvordan Kunnskapsløftet fungerer ute i skolene
- utarbeide eksamener, nasjonale prøver og kartleggingsprøver for grunnskole og videregående opplæring
- sette i gang utviklingsprosjekter, forskning og statistikk om grunnskole og videregående opplæring
- administrere brukerundersøkelser for elever, lærlinger, lærere, instruktører og foreldre
- koordinere internasjonale studier
- forberede saker vedrørende rettferdsvederlag for Statens sivilrettsforvaltning (innenfor skolens område)

Fra januar 2012 overtok Utdanningsdirektoratet ansvaret for å styrke arbeidet med kvalitetsutvikling i barnehagesektoren. Følgende oppgaver er blitt overført fra Kunnskapsdepartementet:

- dokumentasjon og analyse av tilstanden i barnehagene
- kvalitets- og kompetanseutvikling
- tilskudds- og regelverksforvaltning
- tilsynsoppgaver
- veiledning

Arkivet

Utdanningsdirektoratet har et fullelektronisk arkiv basert på NOARK-standarden. Signerte kontrakter og saker vedrørende billighetserstatninger bevares også i papirform. Arkivet består av to arkivdeler: sakarkivet og personalarkivet.

Elektroniske fagsystem

De viktigste nettstedet og fagsystem Utdanningsdirektoratet har ansvar for pr. 1.1.2012 er:

- Skolenett.no – et nettsted rettet mot lærere, elever, foreldre og andre som er interessert i skole. Nettstedet blir inkorporert i Utdanningsdirektoratets hjemmeside fra høsten 2011.
- Skoleporten.no – nettstedet som ble startet opp 2004, ble en integrert del av Utdanningsdirektoratet fra 13.12.2007. Skoleporten.no presenterer data fra Utdanningsdirektoratets og Statistisk sentralbyrås undersøkelser.
- Nasjonalt skoleregister – inneholder opplysninger om undervisningsinstitusjoner. Data hentes fra Brønnøysundregistrene.
- Brukerundersøkelsene, som inneholder grunnlagsdata fra Direktoratets nettbaserte brukerundersøkelser (elevundersøkelsen, foreldreundersøkelsen, lærerundersøkelsen, lærlingundersøkelsen og instruktørundersøkelsen).
- PAS (prøveadministrasjonssystemet) – brukes til administrasjon av eksamener, nasjonale prøver og kartleggingsprøver både for grunnskolen og videregående skoler. Systemet henger nøye sammen med
- PGS (prøvegjennomføringssystem). Systemet består av tre ulike deler:
 - PGS-A lagrer alle prøvebesvarelser elektronisk.
 - PGS-C er en sentralisert oppgavebank som omfatter kartleggingsprøver og nasjonale prøver.
 - PGS-D gjør at alle Direktoratets ulike oppgavenemnder kan samhandle elektronisk.

Underliggende organ m.m.

Selv om styresekretariatet til Statped gikk inn i Utdanningsdirektoratet, fortsatte Statped som nasjonalt nettverk av spesialpedagogiske kompetansesentra også etter 15.6.2004. Nettverket er som sådan et underliggende organ under Utdanningsdirektoratet. Driftsansvar for felles arkivfunksjon i Statped er delegert til Statped Nord fra 01.01.2005. (Nærmere omtale av Statped se kap. 3.12.)

Senter for IKT i utdanningen (IKT-senteret) ble skilt ut fra direktoratet og etablert som et eget organ 01.01.2010, se kap. 3.14.

Organisasjonsmessig tilknytning

Etatsstyringsansvaret for Direktoratet ligger til Opplæringsavdelingen i Kunnskapsdepartementet (2002–2004 i Utdannings- og forskningsdepartementet).

3.14 Senter for IKT i utdanningen

Fra 1.1.2010 ble Senter for IKT i utdanningen (IKT-senteret) skilt ut fra Utdanningsdirektoratet og etablert som et eget organ. IKT-senteret er slått sammen av ITU (IT i utdanning), nettstedet Utdanning.no og UNINETT ABC. Senteret skal sikre bedre bruk av IKT i utdanningen. Barn i barnehagen, elever i grunnskolen og videregående opplæring og studenter i førskolelærer- og lærerutdanningen er hovedmålgruppene for senterets arbeid. Senteret har hovedkontor i Tromsø og avdelingskontor i Oslo.

Elektroniske fagsystem

IKT i utdanningen har ansvar for systemet FEIDE (Felles Elektronisk IDEntitet). Dette ble opprinnelig utviklet av UNINETT ABC og er et program for å gi elever og ansatte i skolen en sikker elektronisk identitet.

Organisasjonsmessig tilknytning

Etatsstyringsansvaret for senteret ligger til Opplæringsavdelingen i Kunnskapsdepartementet.

Kap. 4 Utvikling av fjernundervisning og voksenopplæring fram mot VOX (Voksenopplæringsinstituttet)

Kapittel 4 viser utviklingen av de ulike råd som danner grunnlaget for VOX (Voksenopplæringsinstituttet), se plansje 4.

4.1 Brevskolerådet

Lov om brevskoler av 12.11.1948 (brevskoleloven) fastsatte at det skulle opprettes et brevskoleråd som skulle bistå Kirke- og undervisningsdepartementet. Rådet skulle føre tilsyn med og godkjenne brevkurs. Ved kgl.res. av 27.5.1949 ble det bestemt at loven skulle tre i kraft 1.7. samme år. Det betød at Brevskolerådet ble etablert fra 1.7.1949 med hjemmel i denne resolusjonen. Rådet skulle bestå av fem medlemmer som ble oppnevnt for fem år av gangen.

Endringer i Lov om brevskoler 7.2.1969 førte til en utvidelse av departementets/rådets kontrollfunksjon. Både i loven og forskrift til loven av 1.7.1969 ble det nå fastsatt at ikke bare brevkursene, men også brevskolene måtte ha godkjenning fra departementet, det vil i praksis si Brevskolerådet. Endringer i loven førte også til at antall rådsmedlemmer ble utvidet til sju. Medlemmenes funksjonstid ble til gjengjeld redusert fra fem til fire år.

Ved endringene i loven ble det utarbeidet en egen forskrift for brevskolene. Samtidig kom en ny instruks for rådet. Begge ble gjort gjeldende fra 1.7.1969. Forskriften ble imidlertid snart revidert. Den nye forskriften av 7.7.1970 presiserte nærmere at rådet ikke bare skulle føre kontroll med brevskolene. Det skulle også stimulere skolene til å utarbeide nye kurs, gjerne på forsøksbasis.⁵⁴ Fra 1970-tallet administrerte Brevskolerådet statsstøtten til brevundervisning.

Brevskolerådets sekretariat lå de første åra i Kirke- og undervisningsdepartementet. Kontoret for kunst og kulturarbeid hadde ansvar for sekretærfunksjonene fram til 1961, deretter ble sekretariatet overført til Kontoret for bygg- og læremidler (1961–1966). Rådet fikk eget sekretariat 1.1.1967. Etter kort tid, dvs. fra midten av 1968, ble sekretariatet en del av Fellessekretariatet for Brevskolerådet og Voksenopplæringsrådet. Imidlertid ble arkivet holdt separat også etter sammenslåingen.

Brevskolerådet ble nedlagt 31.12.1991.

⁵⁴ KUD, Avdeling for voksenopplæring og folkeopplysning, serie Da stykke 5, mappe 5 og stykke 62, mappe 6.

Arkivet

Arkivet er avlevert til Riksarkivet og utgjør 12,4 hyllemeter. Av viktige serier kan nevnes møtereferater 1949–1989, rådssaker 1982–1989, kopibøker 1963–1987 og journaler 1981–1984. Sakarkivet er dels ordnet etter mønster av statens fellesnøkkel for statsforvaltningen, dels etter bl.a. disse fagområdene: Årsmeldinger fra skolene 1969–1990, godkjenning av kurs 1950–1988, søknader om refusjon og inspeksjon av brevskoler. Det er og en mindre serie med brevskoler ordnet alfabetisk.

Organisasjonsmessig tilknytning

Brevskolerådet lå under 1. skolekontor P fram til omorganiseringen av Kirke- og undervisningsdepartementet i 1961. Deretter ble rådet plassert under Avdeling for voksenopplæring og folkeopplysning.

4.2 Voksenopplæringsrådet

I St.prp. nr. 92 (1964–1965) fremmet den daværende arbeiderpartiregjeringen forslag om å opprette et eget direktorat for voksenopplæring. I tillegg skulle det opprettes et råd for voksenopplæring og studiearbeid. Forslaget ble vedtatt i Stortinget mot de borgerliges stemmer. Imidlertid førte regjeringsskiftet høsten 1965 til at vedtaket om etablering av voksenopplæringsdirektoratet ble omgjort. I stedet ble arbeidet med voksenopplæring lagt til en ny avdeling i Kirke- og undervisningsdepartementet. Forslaget om å opprette et voksenopplæringsråd ble imidlertid beholdt, og rådet ble opprettet ved kgl.res. 4.3.1966.⁵⁵ Ifølge reglementet for rådet av 9.12.1966 skulle det gi råd til departementet i spørsmål vedrørende utbygging og koordinering av voksenopplæring og ellers i faglige og pedagogiske spørsmål.

Rådet besto av representanter for opplysningsorganisasjonene, staten, Norsk Arbeidsgiverforening og Landsorganisasjonen i Norge. Rådet var opprinnelig på ti medlemmer, men ble seinere utvidet til 13. Funksjonstida for medlemmene var fire år.

Voksenopplæringsrådet ble nedlagt 31.12.1991, og arbeidsoppgavene overført til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Voksenopplæringsforbundet, Norsk læremiddelsenter og til de regionale statlige utdanningskontorene.

Kirke- og undervisningsdepartementet fungerte som sekretariat for rådet fram til midten av 1968. Sekretariatet ble da slått sammen med Brevskolerådets sekretariat til et Fellessekretariatet for Brevskolerådet og Voksenopplæringsrådet. Arkivet ble hele tida holdt separat.

⁵⁵ Ole Kolsrud, *Rekonstruksjon og reform. Regjeringskontorene 1945–2005*, Oslo 2008: 236–237.

Arkivet

Arkivet er avlevert til Riksarkivet og utgjør 8,1 hyllemeter. I arkivet finner vi serier med møteprotokoller, kopibøker, journaler og et sakarkiv. Sakarkivet er dels ordnet etter emne og dels etter statens fellesnøkkel for statsforvaltningen. Det innholder saker vedrørende tolking av lov om voksenopplæring og arbeid med ulike konferanser i rådets regi. Vi finner også en del materiale i forbindelse med Voksenopplæringsrådets samarbeid med andre.

Organisasjonsmessig tilknytning

Voksenopplæringsrådet sorterte det første året under 1. skolekontor P fram til omorganiseringen av Kirke- og undervisningsdepartementet i 1961. Deretter ble rådet plassert under Avdeling for voksenopplæring og folkeopplysning.

4.3 Norsk fjernundervisning

Norsk Fjernundervisning (NFU) ble opprettet 1.10.1978 av Kirke- og undervisningsdepartementet etter stortingsvedtak 1977.⁵⁶

NFU var et ledd i Statens voksenopplæringssatsing. Det skulle, i samarbeid med andre, planlegge, utarbeide og distribuere tilbud om fjernundervisning både på grunnskolen og videregående skoles nivå.⁵⁷ Det skulle også gi tilbud om kurs som ga realkompetanse innen ulike fagområder. NFU fikk et særlig ansvar for å utvikle nye og fleksible opplæringstilbud innenfor emner som ikke blir dekket av andre.

NFU ble etablert som vanlig forvaltningsorgan. Det skulle ha to hovedavdelinger – en undervisningsavdeling og en produksjonsavdeling. For å sikre kontakten med de ulike organ som arbeidet med eller hadde interesser i voksenopplæring, fikk det et styre på sju personer. Styret ble oppnevnt for fire år av gangen.

Fra 1.1.1980 opprettet Kirke- og undervisningsdepartementet i tillegg et råd for NFU. Rådet besto opprinnelig av to representanter hver fra LO, NHO og Samnemnda for studiearbeid samt en representant fra Arbeidsdirektoratet, Voksenopplæringsrådet, Brevskolerådet, Grunnskolerådet, Rådet for videregående opplæring, Funksjonshemmedes fellesorganisasjon, Kontaktutvalget mellom innvandrere og de norske myndigheter og Samisk utdanningsråd – til sammen 16 personer. Medlemmene ble oppnevnt for fire år av gangen. Rådet, som først og fremst skulle representere de ulike brukergruppene, fikk i oppgave å formidle ideer om fjernundervisning fra disse til styret.

⁵⁶ Innst. S. nr. 218 (1976–1977): 2 ff.

⁵⁷ Innst. S. nr. 218 (1976–1977). I innstillingen ble det forutsatt at NFU bl.a. skulle inngå samarbeidsavtaler med NRK om undervisning i radio og fjernsyn. Departementet anbefalte også at det burde inngås tilsvarende avtaler med Universitetsforlaget og Statens filmsentral.

Norsk Fjernundervisning ble fra 1.1.2001 slått sammen med Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt og Statens ressurs- og voksenopplæringscenter til det nye voksenopplæringsinstituttet VOX.

Arkivet

Riksarkivet mottok NFUs arkiv i 2003. Det er på 12 hyllemeter og består av følgende tre deler: det administrative arkivet, prosjektarkivet og personalarkivet. Det administrative arkivet inneholder styreprotokoller, kopibøker, journaler og sakarkiv ordnet etter mønster av statens fellesnøkkel for statsforvaltningen. Sakarkivet består av to bolker. Det er ordnet etter en arkivnøkkel fram til 1992 og ny arkivnøkkel som ble innført i dette året. En mindre del av korrespondansen er skilt ut og ordnet kronologisk. I det administrative arkivet ligger dokumentasjon om organets korrespondanse, møtevirksomhet og planleggingsarbeid.

I prosjektarkivet er prosjektene ordnet etter prosjektnummer og navn på prosjektet. Her finner man dokumentasjon om de prosjektene NFU arrangerte eller på annen måte var delaktig i, som for eksempel «Matematikk for voksne» og «Norsk i praksis».

Personalarkivet inneholder dokumentasjon om de ansatte i Norsk Fjernundervisning.

Organisasjonsmessig tilknytning

Norsk fjernundervisning ble lagt under Avdeling for voksenopplæring og folkeopplysning (mellom 1993 og 1998 under Seksjon for skoleverket i samme avdeling). 1.1.1999 skiftet Avdeling for voksenopplæring og folkeopplysning navn til Avdeling for voksenopplæring og utdanningsfinansiering. Den opprinnelige departementstilhørigheten var Kirke- og undervisningsdepartementet, fra 1990 Utdannings- og forskningsdepartementet og fra 1991 Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

4.4 Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt

Voksenopplæringsrådet tok i 1968 opp spørsmålet om å opprette et senter for voksenpedagogisk forskning, rådgivning og opplæring. Kirke- og undervisningsdepartementet var nølende i første omgang. Det mente slike oppgaver best kunne løses av Pedagogisk forskningsinstitutt ved Universitetet i Oslo. Imidlertid skiftet departementet oppfatning og la i St.prp. nr. 150 (1971–1972) fram forslag om å opprette et Norsk voksenpedagogisk institutt.

Samtidig understreket Voksenopplæringsrådet på nytt behovet for en slik institusjon overfor Tusvikutvalget, som skulle utrede voksenopplæringen.⁵⁸

⁵⁸ NOU 1972:41 *Voksenopplæring for alle*: 48–49.

Tusvikutvalget støttet også forslaget. Imidlertid førte uenighet om lokalisering til at Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt (NVI) først ble opprettet i 1975 og da i Trondheim.⁵⁹

NVI skulle arbeide med forskning og forsøks- og utviklingsarbeid innenfor voksenpedagogikken. Instituttet skulle, i samarbeid med Voksenopplæringsrådet, få til en større grad av koordinering innenfor fagfeltet og skulle også drive med planlegging, informasjon, rådgiving og kontakt- og konsulentvirksomhet. Gjennom oppdrags- og konsulentvirksomheten skulle instituttet til en viss grad være selvfinansierende.

NVI ble fra 1.1.2001 slått sammen med Norsk Fjernundervisning og Statens ressurs- og voksenopplæringscenter til det nye voksenopplæringsinstituttet VOX. De ansatte gikk da inn i den nyopprettede forskningsavdelingen. Fra 1.8.2004 ble Forskningsavdelingen overflyttet til NTNU i Trondheim. Her fikk avdelingen opprinnelig navnet Voksne i livslang læring (VILL). Det ble fra 1.10.2010 innlemmet i det nyopprettete Institutt for voksnes læring og rådgivningsvitenskap med et eget fagområde for voksne i livslang læring.

Arkivet

Arkivet er avlevert til Statsarkivet i Trondheim. Det utgjør 13,8 hyllemeter. Arkivet inneholder referat fra styremøter og journaler fram til 2001. Kopibok er bare laget mellom 1998–2000. Sakarkivet er ordnet etter arkivnøkkel og er delt i to bolker – den første fra 1976 til 1998/2000 og den andre fra 1998 til utgangen av 2000. I den første bolken er styresakene fram til 1999 samlet under kode 021.2. Et eget prosjektarkiv finnes under arkivkode 521, der det enkelte prosjekt er ordnet etter prosjektnummer. Disse sakene går fram til 2001. Det finnes også egne serier med rapporter og egenproduserte trykksaker.

Organisasjonsmessig tilknytning

Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt ble lagt under Avdeling for voksenopplæring og folkeopplysning (mellom 1993 og 1998 under Seksjon for skoleverket i samme avdeling). 1.1.1999 skiftet Avdeling for voksenopplæring og folkeopplysning navn til Avdeling for voksenopplæring og utdanningsfinansiering. Den opprinnelige departementstilhørigheten var Kirke- og undervisningsdepartementet, fra 1990 Utdannings- og forskningsdepartementet og fra 1991 under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

⁵⁹ Innst. S. nr. 176 (1974–1975).

4.5 Statens ressurs- og voksenopplæringscenter

Statens ressurs- og voksenopplæringscenter (SRV) har sin bakgrunn i Oslo kommunes vokseingymnas. I 1958 startet kommunen Oslo Realskole og Gymnas for voksne som ønsket videre utdanning. Seinere ble denne undervisningen overført til Hegdehaugen videregående skole og i 1989 til Sinsen gymnas. Ved stortingsvedtak 23. mai 1990 ble det bestemt at staten skulle overta vokseingymnasen.

SRV ble opprettet 1.8.1990. Formålet var å sikre regulær og alternativ videregående opplæring for voksne. Voksne fikk tilbud om undervisning på videregående skoles nivå innen studieretning for allmenne fag og handel- og kontorlag. Det ble også undervist i fag som var påkrevd for at voksne skulle få studiekompetanse og i ulike fordypningslag. SRV skulle også drive oppdragsundervisning og forsøks- og utviklingsarbeid innenfor voksenundervisningen.

SRV ble fra 1.1.2001 slått sammen med Norsk Fjernundervisning og Norsk Voksenpedagogisk forskningsinstitutt til det nye voksenopplæringsinstituttet VOX.

Ved lovendring i 2000 fikk voksne født før 1978 rett til videregående opplæring, og kommunen ble pålagt ansvaret for dette. Oslo kommune overtok da ansvaret for undervisningen av voksne fra 1.8.2002. Kommunen opprettet et tre-årig prosjekt, «Oslo Voksenopplæring». Prosjektet ble avsluttet i august 2005 og gikk da over i fast skoledrift med nytt navn, Oslo Voksenopplæring Sinsen.

Arkivet

Sakarkivet før 1990 er avlevert til Oslo byarkiv. Ved overføring til VOX fulgte arkivet mellom 1990 og 2001 med. Dette arkivet består av styreprotokoller og protokoll for administrasjonen, kopibøker, journaler og sakarkiv. Sakarkivet er ikke organisert etter arkivnøkler, men er delt i flere ulike serier – inngående og utgående korrespondanse fra skolesjefen og korrespondanse fra de enkelte seksjonene, elevmapper og personalmapper med mer. De to største seriene består av saker vedrørende realkompetanse i forbindelse med ulike kurs og lignende. Med unntak av karakterkort fra 1990–1993 (som fremdeles blir oppbevart hos VOX) er arkivet avlevert til Riksarkivet.

Elektroniske fagsystem

Statens ressurs- og voksenopplæringscenter hadde et elektronisk fagsystem over karakterer fra 1994 til 2002. Systemet ble konvertert til en Accessbase og er planlagt avlevert til Riksarkivet i løpet av 2012–2013.

Organisasjonsmessig tilknytning

Statens ressurs- og voksenopplæringscenter ble lagt under Avdeling for voksenopplæring og folkeopplysning som 1.1.1999 skiftet navn til Avdeling for voksenopplæring og

utdanningsfinansiering. Avdelingen lå først i Utdannings- og forskningsdepartementet og fra 1991 i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

4.6 VOX (Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk)

De tre institusjonene som er nevnt kap. 4.3 til 4.5, Norsk fjernundervisning (NFU), Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt (NVI) og Statens ressurs- og voksenopplæringscenter (SRV), var alle relativt små institusjoner som hver for seg arbeidet med spesielle områder innenfor voksenopplæringen. Ønsket om et nærmere samarbeid kom etter hvert både fra det daværende Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet og fra institusjonene selv.

Våren 1999 tok derfor de tre institusjonene initiativ til ei samarbeidsgruppe bestående av styrelederne, administrasjonslederne og representanter for de tilsatte fra alle tre institusjonene. Arbeidsgruppa leverte i juni 1999 «Innstilling fra arbeidsgruppe for å utrede forskjellige modeller for framtidig organisering av SRV, NFU og NVI.» Der foreslo de å slå sammen NFU og SRV samtidig som de ville opprette et nærmere samarbeid med NVI.

Departementet valgte å arbeide videre med forslaget ved å sette ned ei ny arbeidsgruppe høsten 1999. Arbeidsgruppa skulle fremme forslag om hvordan de tre institusjonene kunne slås sammen.⁶⁰ Forslaget om å opprette en ny voksenopplæringsinstitusjon, VOX, ble fremmet ved St.prp. nr. 63 (1999–2000) og vedtatt av Stortinget 14.6.2000.

VOX ble opprettet 1.1.2001 som et vanlig forvaltningsorgan. Det ble ledet av et styre på sju personer fram til 1.7.2006. Fra denne dato ble Styrets ansvar og oppgaver overført til lederen for VOX. Styret ble første gang oppnevnt for to år og ble deretter oppnevnt for fire år. Institusjonen har vært omtalt under flere tilleggsnavn (Voksenopplæringsinstituttet, Nasjonalt senter for læring i arbeidslivet og Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk).

VOX er pr. 1.9.2011 organisert med sju avdelinger: Avdeling for basisferdigheter, Avdeling for tilskuddsforvaltning, Avdeling for integrering, Nasjonal enhet for karriereveiledning, Avdeling for analyse, Kommunikasjonsavdeling, HR-avdeling og Avdeling for økonomi- og ikt.

VOX' hovedarbeidsområder er pr. 1.9.2011 følgende:

- forvaltning av driftstilskudd til studieforbund, fjernundervisningsinstitusjoner og andre organisasjoner
- gjennomføring av undersøkelser, utredninger, analyser og evalueringer innenfor voksenopplæringsfeltet

⁶⁰ St.prp. nr. 63 (1999–2000), *Om samanslåing av voksenopplæringsinstitusjonane Norsk fjernundervisning, Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt og Statens ressurs- og voksenopplæringscenter.*

- utarbeiding av læreplaner og norsksprøver knyttet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere
- utvikling av metoder og kartleggingsverktøy for voksenopplæring
- etter- og videreutdanning for lærere og skoleledere
- fremming av tilgang til karriereveiledning for unge og voksne

VOX' arbeid med forskning og utvikling som var lagt til forskningsavdelingen i Trondheim, ble nedlagt da avdelingen ble overført til NTNU 1.8.2004, se kap. 4.4.

Elektroniske fagsystem

VOX har ansvar for følgende fagsystem pr. 1.10.2011:

- VIP – systemet har registrert elevdata og karakterer for de elever som fulgte undervisning fram til Oslo kommune overtok ansvaret for undervisningen av voksne fra 1.8.2002. Systemet er avsluttet.
- BKA-basen – denne inneholder søknader om midler til basiskompetanse i arbeidslivet (BKA-midler). Gjennom tilskuddsordningen får ansatte i private og offentlige virksomheter opplæring i lesing, skriving, regning og data. For de prosjekter som blir innvilget, inneholder basen også elevdata.

VOX drifter en nettbasert læremiddeldatabase som gir oversikt over både digitale og papirbaserte læremidler og en statistikkbase over statistikk som VOX publiserer.

Arkivet

VOX har benyttet elektronisk journal basert på Noark-standarden helt fra det startet opp. Journalen var delt i to journalenheter – én for VOX i Oslo og én for Forskningsavdelingen i Trondheim. Arkivnøkkelen var felles for begge journalenhetene. Systemet ble periodisert i 2004, og det ble etablert et Noark-basert fullelektronisk journal- og arkivsystem fra 1.1.2004.

Forskningsavdelingens elektroniske journaldatabase fra 2001–2003 er deponert i Riksarkivet, mens papirjournal og sakarkivet etter Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt er avlevert til Statsarkivet i Trondheim, se kap. 4.4.

Organisasjonsmessig tilknytning

VOX lå første året under Avdeling for voksenopplæring og utdanningsfinansiering i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Fra 2002 lå VOX under Avdeling for kompetanse og arbeidsliv, opprinnelig i Utdannings- og forskningsdepartementet. Avdelingens navn ble fra 1.1.2006 endret til Avdeling for analyse, internasjonalt arbeid og kompetansepolitikk samtidig med at departementet skiftet navn til Kunnskapsdepartementet.

4.7 Nasjonalt fagskoleråd

I St.meld. nr. 44 (2008–2009) varslet Kunnskapsdepartementet at regjeringen ville opprette et råd for fagskolene.⁶¹ Regjeringen foreslo det samme i statsbudsjettet for 2011.⁶² På denne bakgrunn utnevnte Kunnskapsdepartementet medlemmer av Nasjonalt fagskoleråd (Fagskolerådet, FR) høsten 2010 (det hadde sitt oppstartmøte 22.9.2010 og konstituerende møte 26.10.2010). Rådet består av 14 medlemmer som representerer partene i arbeidslivet, ulike fagskoler og andre institusjoner med nærliggende interesser. Ett av medlemmene skal være representant for studentene. Rådet ble i første omgang oppnevnt for to år. Rådet baserer sin virksomhet på lov av 20. juni 2003 nr. 56 om fagskoleutdanning (fagskoleloven) og forskrift om godkjenning etter fagskoleloven av 23. april 2008 (nr. 391). Fagskolerådet er hjemlet i fagskoleloven § 2, og forskriften om godkjenning etter fagskoleloven er fastsatt med hjemmel i § 2 sjette ledd. Forskriften trådte i kraft 25. april 2008.

Fagskolerådet skal være et rådgivende organ for departementet og bidra til å

- utvikle rammer og strategier for fagskoleutdanningen og fremme fagskolenes samlede interesser som selvstendig del av utdanningssystemet
- stimulere til samordning, samarbeid og kvalitetsutvikling av fagskoletilbudene
- bidra til synliggjøring av fagskoleutdanningen
- arbeide for faglig kvalitet og utvikling av fagskolesektoren
- gi råd til sentrale og fylkeskommunale myndigheter i aktuelle fagskolesaker
- vurdere behovet for og presentasjon av informasjon om fagskoleutdanning
- ivareta kontakt med arbeidslivet om behovet for og dimensjonering av fagskoletilbud
- arbeide for tilfredsstillende og forutsigbare rammevilkår for fagskoleutdanningene
- bidra til hensiktsmessig og fleksibel organisering av studiene og sikre gode studiebetingelser for studentene
- foreslå områder for forsøk, statistikk- og utviklingsarbeid og forskning innenfor fagskolesektoren
- fremme internasjonalisering av og i fagskoleutdanningen⁶³

Arkivet

Fagrådets arkiv føres som en egen arkivdel i det elektroniske journal- og arkivsystemet til VOX.

Organisasjonsmessig tilknytning

Sekretariatet for Fagskolerådet er lagt til VOX.

⁶¹ St.meld. nr. 44 (2008–2009): 60. Med fagskole menes en skole som tilbyr yrkesrettet utdanning som bygger på videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse. Utdanningen har et omfang på et halvt til to studieår og er en del av tertiærutdanningen, det vil si utdanning på nivået etter videregående opplæring.

⁶² Prop. 1 S (2010–2011), *Kunnskapsdepartementets budsjett*.

⁶³ St.meld. nr. 44 (2008–2009): 60. Meldingen ble behandlet i Stortinget 25.3.2010.

Kap. 5 Andre

5.1 Foreldreutvalget for grunnopplæringen

Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) er et nasjonalt utvalg for og med foreldre som har barn i grunnskolen. Det oppsto som en følge av en endring i grunnskoleloven 13.6.1975, da det ble vedtatt å opprette et foreldreråd ved hver skole (§ 30). Loven åpnet for at Grunnskolerådet kunne oppnevne underutvalg og spesielle sakkyndige. For å bedre kontakten mellom myndighetene og de enkelte foreldreråd ble Referansegruppe for foreldre opprettet under Grunnskolerådet i 1976 (om Grunnskolerådet se kap. 3.3). Medlemmene skulle komme fra ulike deler av landet og ha barn i grunnskolen. De skulle ha arbeidet aktivt som foreldrerepresentanter på skole- eller kommunenivå. Et medlem av utvalget fikk anledning til å delta på møtene i Grunnskolerådet, og omvendt kunne ett av Grunnskolerådets medlemmer delta på møtene i Foreldreutvalget. I referansegruppas reglement ble det framhevet at gruppa skulle arbeide for å øke foreldrenes engasjement i skolespørsmål og stimulere og fremme et positivt samarbeid mellom hjem og skole.⁶⁴

Fra 1.1. 1984 ble Referansegruppa skilt ut fra Grunnskolerådet og knyttet direkte til Kirke- og undervisningsdepartementet nå under navnet Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG). Utvalget fikk nå en egen sekretær som fortsatt skulle være tilknyttet Grunnskolerådet. Ved utskillelsen fastsatte Kirke- og undervisningsdepartementet reglement for FUG den 6.2.1984.

Da Grunnskolerådet ble nedlagt 31.12.1990 ble det opprettet et eget sekretariat for FUG. I opplæringsloven av 17.7.1998 er FUG hjemlet i § 11–9. Nytt reglement ble utarbeid 1.1.1999.

FUG består av sju personer som oppnevnes i statsråd for fire år av gangen.

FUGs oppgaver er å

- gi råd og veiledning til foreldre med barn i skolen
- veilede og hjelpe foreldrekontakter, foreldrenes arbeidsutvalg på skolene (FAU) og kommunale foreldreutvalg
- utarbeide publikasjoner o.l. til bruk for foreldre og ansatte i skolen
- drive kurs- og informasjonsvirksomhet overfor foreldre med barn i skolen
- gi råd til utdanningsmyndighetene i saker som handler om samarbeid mellom hjem og skole

⁶⁴ Reglement for Referansegruppa av foreldre under grunnskolen av september 1977. Reglementet er oversendt forfatteren fra Foreldreutvalget for grunnskolen 10.10.2011.

FUG er også med i Nordisk Komité for hjem-skolesamarbeid, som er en sammenslutning av grunnskolenes foreldreorganisasjoner i Norden.

FUG er sekretariat for foreldreutvalget for barnehager (FUB), se kap. 5.2.

Arkivet

FUG tok i bruk elektronisk journal- og arkivsystem våren 2010. Tidligere journal er laget ved hjelp av tekstbehandlings- og regneark-system. FUG har avlevert arkivmateriale fra 1976 til ca. 1990 til Riksarkivet. Her finnes møteprotokoller dels i egen serie, dels i selve sakarkivet.

I sakarkivet finner vi videre saker om undervisning, skolemiljø og norsk og nordisk foreldresamarbeid. Arkivet inneholder også de publikasjoner som FUG utga i perioden.

Organisasjonsmessig tilknytning

Det første året FUG lå direkte under departementet, hadde Skoleavdelingen det overordnede etatsansvaret. Fra 1985 til 1999 overtok Grunnskoleavdelingen. I 2000 ble ansvaret for utvalget overført til Avdeling for voksenopplæring og studiefinansiering. Ett år seinere, i 2001, ble det lagt under Opplæringsavdelingen.

Skoleavdelingen ble nedlagt ved utgangen av 1984 og ble erstattet med Grunnskoleavdelingen i Utdannings- og forskningsdepartementet 1.1.1985. Fra 1.1.1991 ble hele undervisnings- og forskningssektoren igjen samlet, nå i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Dette departementet besto til utgangen av 2000. Deretter gikk Opplæringsavdelingen inn i Utdannings- og forskningsdepartementet, som fra 1.1.2006 ble erstattet av Kunnskapsdepartementet.

5.2 Foreldreutvalget for barnehager

I forbindelse med revisjon av barnehageloven foreslo regjeringen i St.meld. nr. 41 (2008–2009) å opprette et nasjonalt foreldreutvalg for barnehager (FUB) tilsvarende Foreldreutvalget for Grunnskolen. Regjeringen ønsket å trekke med foreldrene i utforming av barnehage-politikken, på samme måte som man hadde trukket med foreldrene i grunnskolen i utforming av skolepolitikken.

Foreldreutvalget for barnehager (FUB) ble opprettet i statsråd 25.6.2010 og ble etablert 1.8. samme år. Det er et nasjonalt utvalg for og med foreldre og har seks

medlemmer. Medlemmene skal fortrinnsvis komme fra ulike deler av landet og ha barn i barnehagen. Utvalget skal

- representere foreldrene i barnehagepolitiske saker
- være et rådgivende organ for Kunnskapsdepartementet i saker som gjelder samarbeid mellom hjem og barnehage
- hjelpe foreldrene med informasjon og veiledning om deres rettigheter og muligheter til medvirkning på lokalt plan

Ved å legge sekretariatet til FUB til Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) ville man etter regjeringens oppfatning få sammenheng i utdanningsløpet og gode overganger fra barnehage til skole.⁶⁵ To av de ansatte i sekretariatet er spesielt øremerket til å arbeide med barnehagespørsmål.

Arkivet

Arkivet til FUB ligger i samme elektroniske journal- og arkivsystem som arkivet etter Foreldreutvalget for grunnskolen (se ovenfor). Det er ikke opprettet noen særskilt arkivdel for FUBs dokumenter, men dokumentene er klassert etter spesielle grupper i arkivnøkkel.

5.3 Samisk utdanningsråd

I St.meld. nr. 33 (1974–1975) Om et utbyggingsprogram for Nord-Norge, foreslo regjeringen at det skulle opprettes et eget råd for å ta seg av oppfølging og utvikling av samiske skolespørsmål. Samisk utdanningsråd (SUR) ble nedsatt ved kgl.res. 8.12.1975. Rådet fikk sju medlemmer. Disse ble opprinnelig oppnevnt etter forslag fra Norsk sameråd, Norske Samers Riksforbund, Norges Reindriftssamers Landsforening, Finnmark fylkesskolestyre, Grunnskolerådet, Rådet for videregående opplæring og Forsøksrådet. Etter at Sametinget ble opprettet i 1991 ble det bestemt at rådsmedlemmene skulle oppnevnes etter forslag derfra. Fra og med 1993 er derfor Rådsmedlemmene oppnevnt av Sametinget. SURs sekretariat ble opprettet i 1977 og plassert i Kautokeino.

SUR skulle

- ta seg av opplæringstiltak for den samiske befolkning
- utarbeide og bearbeide læreplaner innenfor rådets ansvarsområde
- godkjenne lærebøker
- veilede personell i barnehage, grunnskole, videregående skole og voksenopplæringen
- følge opp arbeidet med skriftlige veiledninger

⁶⁵ St.meld. nr. 41 (2008–2009), kap. 5.4.1, *Nasjonalt foreldreutvalg for barnehagen (FUB)*: 64.

- følge opp etterutdanningen
- yte sakkyndig rådgivning til skolemyndigheter på alle tre forvaltningsnivåer⁶⁶

Fra 1994 fikk SRU også ansvaret for barnehageområdet og skulle være rådgivende organ i samiske barnehagespørsmål for regjeringen og fylkesmennene.

I St.meld. nr. 41 (1996–1997) Om norsk samepolitikk, gikk Kommunal- og arbeidsdepartementet inn for å overføre SUR til Sametinget. Rådet ble lagt inn under Sametinget i 2000, under navnet Sametingets utdanningsavdeling. Samtidig overtok Sametinget ansvaret for sekretariatets oppgaver i forhold til samisk utdanning.

Arkivet

Arkivet etter SUR er foreløpig deponert i Samisk arkiv.

Organisasjonsmessig tilknytning

Samisk utdanningsråd lå først under Skoleavdelingen og deretter under Grunnskoleavdelingen fram til 1995. Mellom 1995 og 1997 var det under Administrasjonsavdelingen og fra 1998 til 1999 hadde Avdeling for voksenopplæring og studiefinansiering etatsansvaret for rådet.

Skoleavdelingen ble nedlagt ved utgangen av 1984 og ble fra 1.1.1985 erstattet med Grunnskoleavdelingen i Utdannings- og forskningsdepartementet. Fra 1.1.1991 ble hele undervisnings- og forskningssektoren igjen samlet, nå i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Dette departementet besto til utgangen av 2000.

⁶⁶ St.meld. nr. 41 (1996–1997), kap. 9.3.1, *Samisk utdanningsråd*: 39.

Oppsummering

Denne framstillingen har behandlet i alt 37 kommisjoner, råd og utvalg som har eksistert innenfor den del av undervisningssektoren som jeg har konsentrert meg om i perioden 1945–2010. I tillegg er 12 andre institusjoner omtalt. Disse har hatt en nær tilknytning til rådene gjennom å dele sekretariat eller ved at de er resultat av at råd er blitt nedlagt (og arbeidsoppgavene er overtatt av det nye organet) eller slått sammen i større enheter.

Som påpekt i innledningen benyttet regjeringen seg av sakkyndige råd i stor utstrekning de første ti-åra etter 1945. Et særtrekk ved utviklingen av sakkyndige råd utover mot 2000 er imidlertid at de fikk kortere og kortere levetid. Dette går klart fram av følgende:

Gjennomsnittlig levealder for nedlagte organ opprettet før 1970:	26,5 år
Gjennomsnittlig levealder for nedlagte organ opprettet 1980–1989:	14,4 år
Gjennomsnittlig levealder for nedlagte organ opprettet 1990–2011:	6,7 år

Mange sakkyndige råd fikk etter hvert karakter av fagorgan som departementet i like stor grad påla forvaltningsmessige oppgaver, som det innehentet faglige råd fra. Slik utviklet de store rådene seg etter hvert mot å bli direktorater i gavnet om ikke i navnet. Som en konsekvens av dette, nedla utdanningsdepartementet utover på 1990-tallet en rekke mindre råd eller slo dem sammen til større enheter. Utviklingen mot et utdanningsdirektorat er et typisk eksempel på hvordan en del råd og rådslignende institusjoner gradvis ble slått sammen. Både Grunnskolerådet, Rådet for videregående opplæring, Informasjonssenteret for språkundervisning og Norsk pedagogisk studiesamling gikk inn i Nasjonalt læremiddelsenter i 1992. Dette ble omdannet til Læringscenteret i 2000, samtidig med at Statens lærerkurs og Eksamenassekretariatet ved Statens utdanningskontor i Oslo og Akershus ble overført til det nye senteret. Fire år seinere ble Læringscenteret erstattet av Utdanningsdirektoratet. Det nye direktoratet fikk også ansvaret for Statped og sekretariatsansvar for Samarbeidsrådet for yrkesopplæring.

Pr. 1.1.2012 er det bare seks institusjoner og råd igjen som arbeider innenfor det jeg i denne framstillingen har omtalt som undervisningssektoren: Utdanningsdirektoratet, VOX, NOKUT, Samarbeidsrådet for yrkesopplæring og foreldreutvalgene for grunnsopplæringen og barnehagene.

Fram til 2010 er arkivmaterialet fra rådene hovedsakelig i form av papirdokumenter. Fra slutten av 1980-tallet begynte riktignok elektroniske journaler å gjøre sitt inntok i hele statsadministrasjonen. Enkelte råd har også hatt elektroniske fagsystem, men det aller meste arkivmateriale foreligger på papir. Med unntak av de nåværende organ som alle er for unge til at arkivlovens krav til avlevering har gjort seg gjeldende, eksisterer det arkivmateriale etter de fleste faglige råd. Med et par unntak er materialet avlevert til Riksarkivet. Totalt kan vi si at det er avlevert om lag 1000 hyllemeter fra de organ som er omtalt her.

Litteratur

- Bjørndal, Ivar (2002): *Videregående opplæring i 800 år – med hovedvekt på tiden etter 1950*. Halden.
- Johannessen, Knut, Ole Kolsrud og Dag Mangset (red.) (1992): *Håndbok for Riksarkivet*. Oslo.
- Kolsrud, Ole (2008): *Rekonstruksjon og reform. Regjeringskontorene 1945–2005*. Oslo.
- Nyborg, Per (2006): *Det norske høyskolerådet 1995–2000. En dokumentasjon av virksomheten*. Oslo.
- Lauvdal, Torunn (1993): *Pedagogikk, politikk og byråkrati*. Trondheim.
- Rådet for høyskoleutdanning i helse- og sosialfag (1998): *Sluttrapport 1991–1997*. Oslo.
- Sirevåg, Tønnes (1979): *Den nårlrige skolen*. Oslo.
- Sorkmo, Jørgen (2010): *Statped. Siste epike i mer enn 100 års spesialpedagogikk. En faktaframstilling*. Gjøvik/Sigdal.
- Telhaug, Alfred Oftedal (1990): *Forsøksrådet for skoleverket 1954–1984. En studie i norsk skoleutvikling*. Oslo.
- St.prp. nr. 179 (1973–1974): *Statsbudsjettet 1974. Nytt kap. 253 Etablering av midlertidig råd for videregående opplæring*.
- St.prp. nr. 75 (1991–1992): *Om omorganisering av utdanningsadministrasjonen m.m.*
- St.prp. nr. 32 (1996–1997): *Om etablering av Noregsnettrådet*.
- St.prp. nr. 38 (1999–2000): *Opprettelse av Nasjonalt senter for læring og utvikling*.
- St.prp. nr. 63 (1999–2000): *Om samanslåing av vaksenopplæringsinstitusjonane Norsk fjernundervisning, Norsk vaksenpedagogisk forskningsinstitutt og Statens ressurs- og vaksenopplæringscenter*.
- Prop. 1 S (2010–2011): *Kunnskapsdepartementets budsjett*.
- Ot.prp. nr. 20 (1960–1961): *Lov om utdanningskrav for lærare i skolen*.
- Ot.prp. nr. 18 (1973–1974): *Om lov om gymnaset*.
- Innst. S. nr. 176 (1974–1975): *Innstilling fra Kirke- og undervisningskomitéen om fjernundervisning*.
- Innst. S. nr. 218 (1976–1977): *Innstilling fra Kirke- og undervisningskomitéen om opplæring for barn, unge og vaksne med særskilde behov*.
- Innst. S. nr. 228 (1997–1998): *Innstilling fra Kirke- og undervisningskomitéen om oppretting av et norsk vaksenpedagogisk institutt og plassering av instituttet*.
- Innst. S. nr. 337 (2000–2001): *Behandling av St.meld. nr. 27 (2001–2002): Gjør din plikt – Krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning*.
- St. meld. nr. 51 II (1988–1989): *Den sentrale administrasjon for opplæring under Kirke- og undervisningsdepartementet*.

St.meld. nr. 37 (1990–1991): *Om omorganisering og styring i utdanningssektoren.*
St.meld. nr. 41 (1996–1997): *Kvalitet i barnehagen.*
St.meld. nr. 44 (2008–2009): *Utdanningslinja.*
St.meld. nr. 41 (2008–2009): *Om norsk samepolitikk.*

NOU (1972:41): *Voksenopplæring for alle.*
NOU (1978:30): *Om lærlinglov.*
NOU (2002:10): *Førsteklasses fra første klasse.*

Oversiktsplansjer over utvikling av råd og sentrale organ innenfor undervisningssektoren 1945–2010

Boksen viser til et organ som også er vist på en annen plansje

Boksen viser til et organ som ikke omtales i manuskriptet

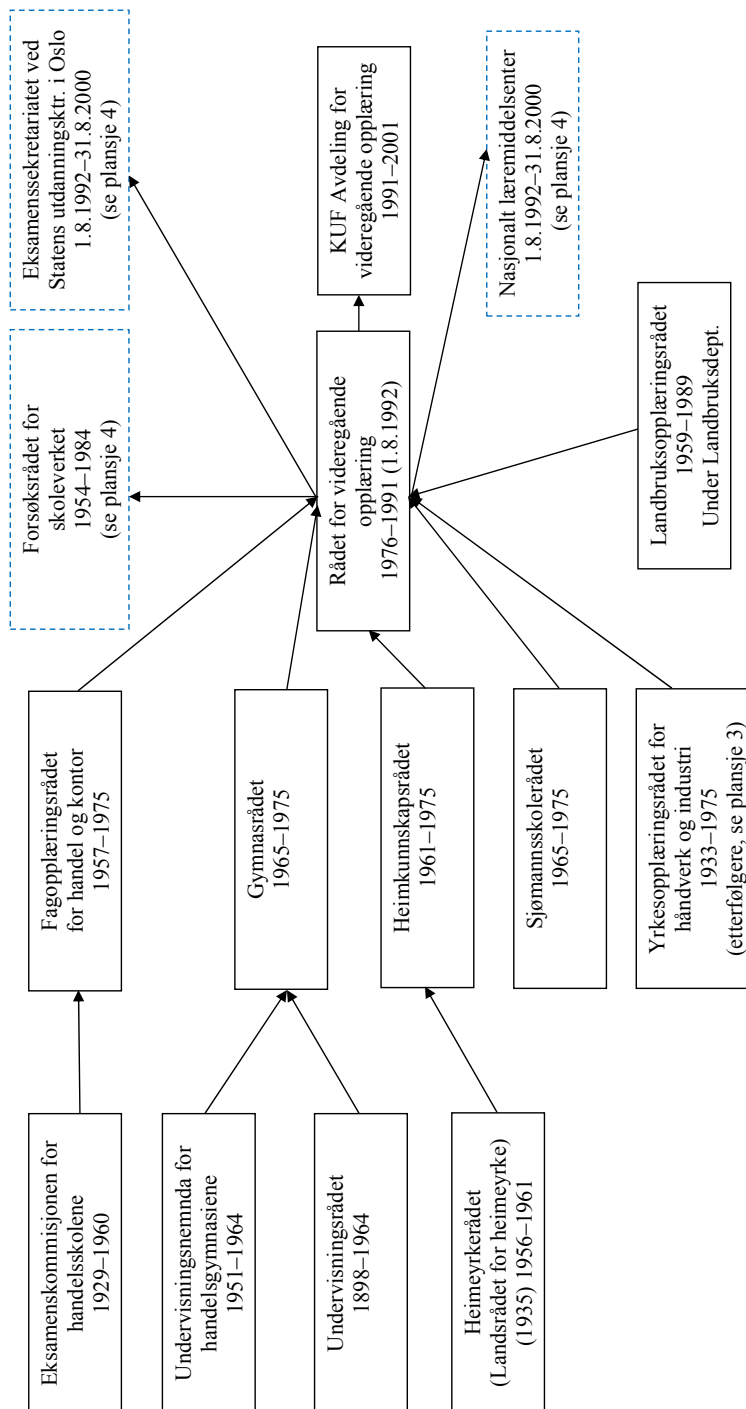

Boksen viser til en sekretariatsfunksjon for flere organ eller til en selvstendig del av et organ

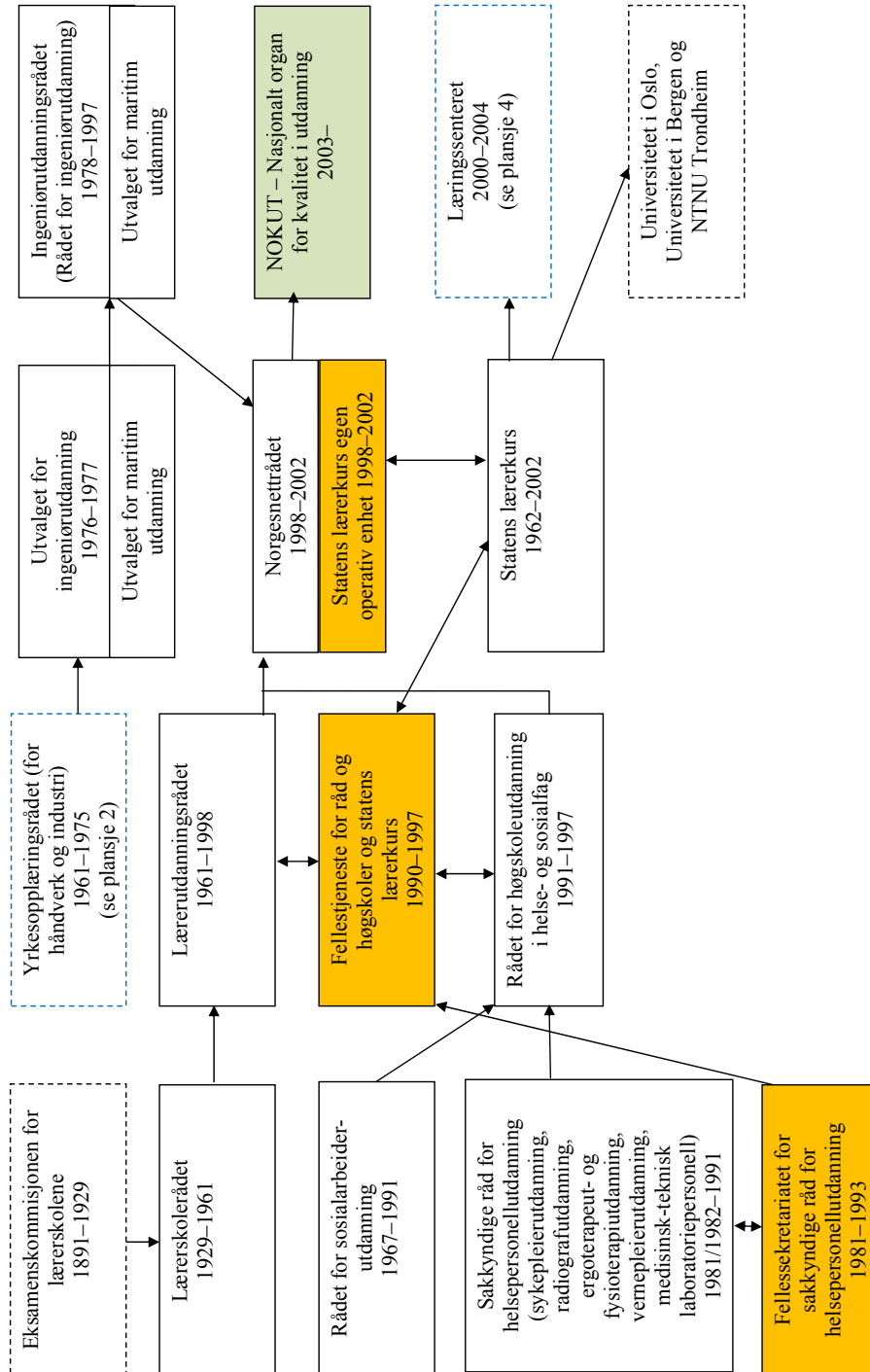

Boksen viser til et organ som eksisterer pr. 31.12.2010

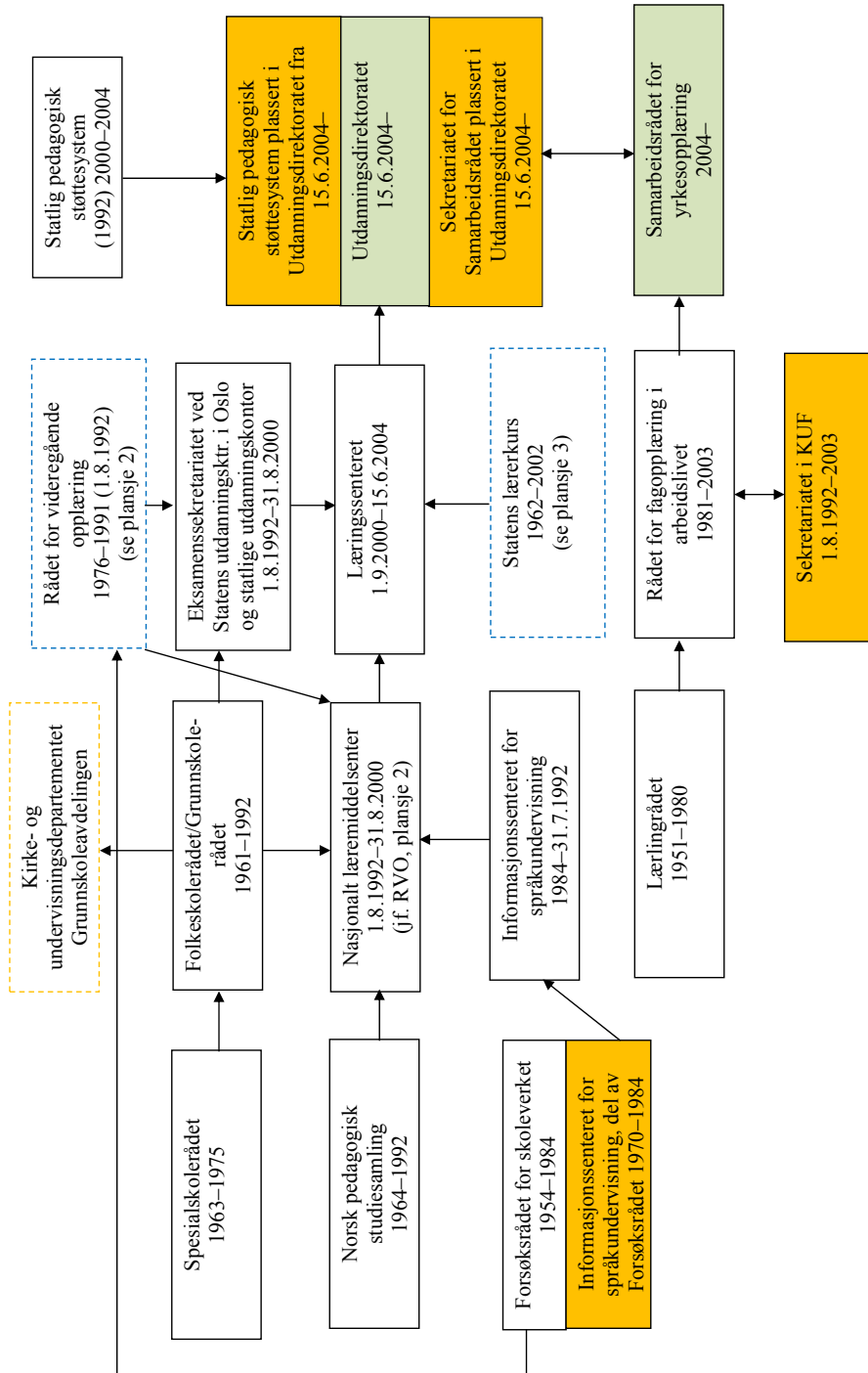
1. Utviklingen fram mot Rådet for videregående opplæring (RVO)

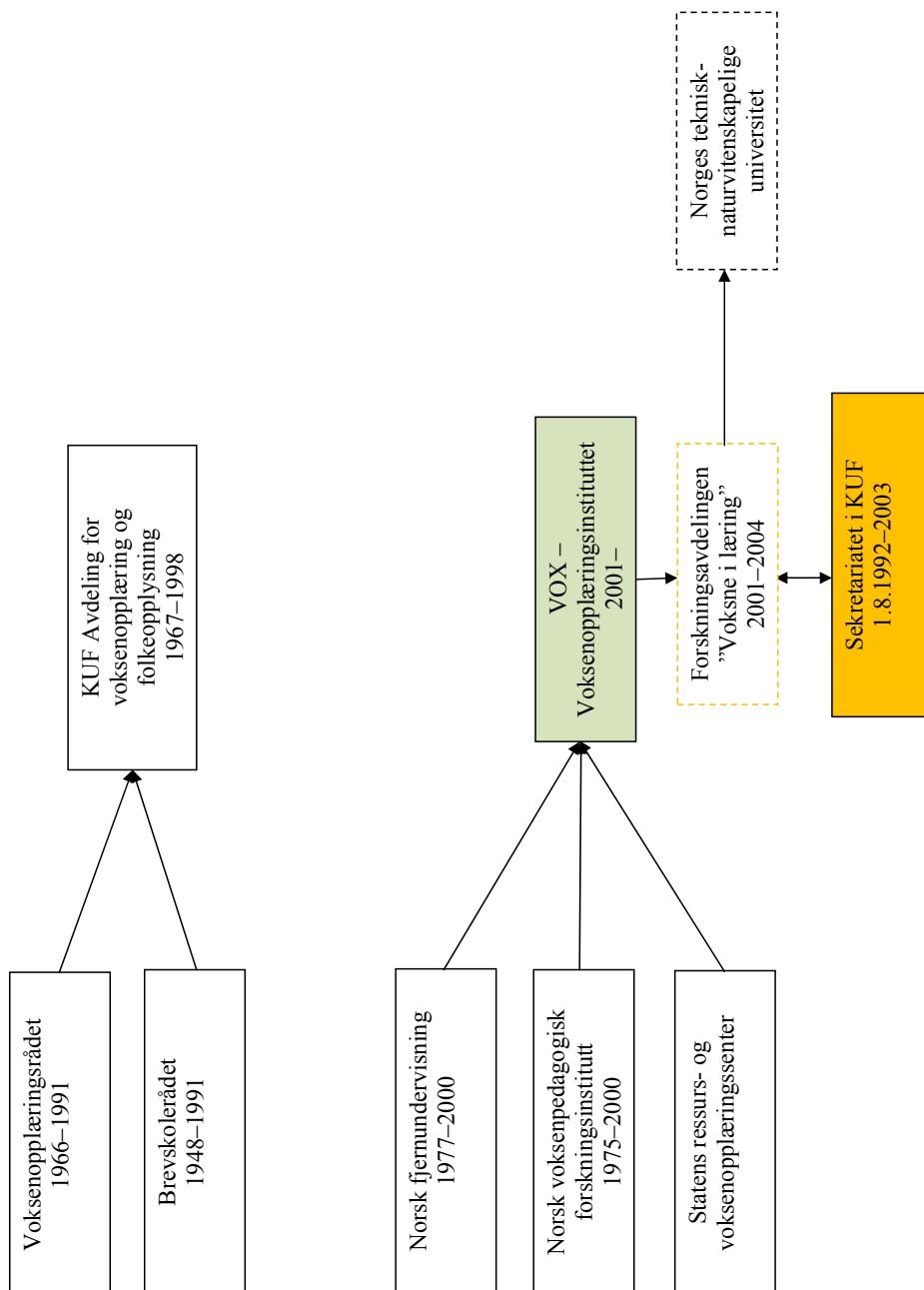
2. Utviklingen fram mot NOKUT – Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen

3. Utviklingen fram mot Utdanningsdirektoratet

4. Utviklingen av fjernundervisning og voksenopplæring fram mot VOX – Voksenopplæringsinstituttet

5. Andre

